ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

λέμε ΟΧΙ!

Οδηγός για Εκπαιδευτικούς
Προδημοτικής Εκπαίδευσης - Α΄ τάξης Δημοτικού
για τη Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση

Συγγραφική Ομάδα:
Φιλιώ Σάββα, Σύμβουλος και Συντονίστρια Αναλυτικού Προγράμματος Αγωγής Υγείας Δημοτικής
Έλενα Περικλέους, Διευθύντρια Δημοτικής Εκπαίδευσης
Μαρία Καζέλα, Διευθύντρια Προδημοτικής Εκπαίδευσης
Αντιγόνη Τίγγη, Εκπαιδευτικός Δημοτικής Εκπαίδευσης
Στέλια Δημητρίου, Εκπαιδευτικός Προδημοτικής Εκπαίδευσης

Εποπτεία:
Δρ Ανδρέας Κυθραιώτης, Γενικός Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης
Δρ Σούλα Ιωάννου, ΕΔΕ Φυσικής Αγωγής, Σύνδεσμος ΕΔΕ Αγωγής Υγείας Δημοτικής
Μαρία Αγγελίδου, ΕΔΕ Προδημοτικής Εκπαίδευσης
Δρ Χριστίνα Ιωάννου, Ανώτερη Εκπαιδευτική Ψυχολόγος, Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας ΥΠΠΑΝ
Φιλιώ Σάββα, Σύμβουλος και Συντονίστρια Αναλυτικού Προγράμματος Αγωγής Υγείας Δημοτικής

Γενική εποπτεία:
Δρ Μάριος Στυλιανίδης, Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης

Γλωσσική Επιμέλεια:
Ευαγγελία Χαραλάμπους, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
Σχεδιασμός εντύπου:
Έλενα Ηλιάδου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
Συντονισμός Έκδοσης:
Χρίστος Παρπούνας, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Α' Έκδοση 2022
Εκτύπωση: Omnimedia Ltd

ISBN: 978-9963-0-1756-0

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ, ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ιδιαίτερες ευχαριστίες:

στις μάχιμες εκπαιδευτικούς και διευθύντριες
τόσο για τη συγγραφή όσο και για την πιλοτική εφαρμογή των ενδεικτικών διδακτικών προτάσεων, οι οποίες περιλαμβάνονται στον Οδηγό.

στην κυρία 'Ελενα Ράπτη και στην Ομάδα της
για την έγκριση αξιοποίησης υλικού από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ο Κανόνας των Εσωρούχων», το οποίο υλοποιείται στα σχολεία της Ελλάδας στο πλαίσιο της καμπάνιας «ΕΝΑ στα ΠΕΝΤΕ» του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον τερματισμό της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης.

περιεχόμενα

Χαιρετισμός Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης 6

α' μέρος:

ΓΙΑΤΙ να διδάξουμε τον Κανόνα των Εσωρούχων; 9

Τι περιλαμβάνει ο Κανόνας των Εσωρούχων; 13

ΠΩΣ οι εκπαιδευτικοί θα διδάξουν τον Κανόνα των Εσωρούχων; 30

β' μέρος:

Εισηγήσεις για αξιοποίηση των εκπαιδευτικών εργαλείων 32

Κίκο και το Χέρι 34

Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι 51

Το κουτί και τα μυστικά 61

Δεν πάω πουθενά με ξένους 90

Η Κοκκινοσκουφίτσα 104

Το μυστικό της Νίκης 2 - Η περιπέτεια του Βίκτωρα 126

Δίκτυο ασφάλειας με τηλεφωνικές γραμμές για βοήθεια 140

γ' μέρος:

Τι κάνουν οι εκπαιδευτικοί σε περίπτωση περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης 142

Πηγές 148

χαιρετισμός
Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποτελεί κατοχυρωμένο δικαίωμα των παιδιών για ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα υγείας και, παράλληλα, σημαντικό μέτρο πρωτογενούς πρόληψης σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και βίας. Συμβάλλει στην ενδυνάμωση των παιδιών και στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων, ώστε αυτά να λαμβάνουν αποφάσεις για τον εαυτό τους που, ενδεχομένως, να τα προστατεύσουν από κινδύνους που απειλούν την ασφάλεια και την προστασία τους και ελλοχεύουν κινδύνους θυματοποίησής τους.

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/ριών προωθείται στη Δημοτική Εκπαίδευση μέσω του Αναλυτικού Προγράμματος Αγωγής Υγείας, ενώ σε ό,τι αφορά στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Προσχολικής Εκπαίδευσης, το θέμα προσεγγίζεται μέσα από επιδιώξεις/αναφορές στους Τομείς της Προσωπικής και Κοινωνικής Συνειδητοποίησης και της Συναισθηματικής Ενδυνάμωσης.

Η Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης, λαμβάνοντας πολύ σοβαρά υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνία και ενεργώντας στο πλαίσιο των δεσμεύσεων του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας έναντι της Εθνικής Στρατηγικής για την Καταπολέμηση της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας, έχει αποφασίσει την ενίσχυση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών της προσχολικής ηλικίας και της Α΄ τάξης του δημοτικού σχολείου. Προς υλοποίηση της πιο πάνω απόφασης έχει ετοιμαστεί ο Οδη-

γός για Εκπαιδευτικούς Προδημοτικής Εκπαίδευσης και Α' τάξης Δημοτικού Σχολείου **«Λέμε ΟΧΙ!»**, ο οποίος έχει στόχο να καθοδηγήσει τους/τις εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν επιλεγμένο εκπαιδευτικό υλικό και να διδάξουν «Τον Κανόνα των Εσωρούχων», μέσα από συγκεκριμένες διδακτικές προτάσεις.

Αγαπητοί/ές εκπαιδευτικοί,

Αναγνωρίζω τον σημαντικό ρόλο που επιτελείτε καθημερινά στον τομέα της εκπαίδευσης και θωράκισης των παιδιών με όλες εκείνες της γνώσεις, στάσεις, αξίες και δεξιότητες που θα τους δώσουν τα εφόδια να μεγαλώσουν και να αναπτύξουν τις εσωτερικές τους δυνάμεις και να ζήσουν μια ζωή σε συνθήκες ασφάλειας και ευημερίας. Εκτιμώ ιδιαίτερα την ευαισθησία που επιδεικνύετε για τα θέματα προστασίας των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή βίας.

Χαιρετίζω την παρούσα έκδοση και ευελπιστώ ότι ο Οδηγός **«Λέμε ΟΧΙ!»** θα αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια σας και θα ενισχύσει περαιτέρω το έργο σας. Είμαι σίγουρος ότι θα αξιοποιήσετε τον Οδηγό με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Δρ Μάριος Στυλιανίδης
Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης

δομή οδηγού

Ο Οδηγός **«Λέμε ΟΧΙ!»** έχει ως επίκεντρο τη διδασκαλία του **«Κανόνα των Εσωρούχων»**, ο οποίος συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση. Σκοπός του είναι να καθοδηγήσει τους/τις εκπαιδευτικούς Προδημοτικής Εκπαίδευσης και Α' τάξης Δημοτικού να εφαρμόσουν εκπαιδευτικό υλικό με στόχο την ενδυνάμωση των παιδιών να λένε ΟΧΙ σε ό,τι απειλεί την υγεία και την ασφάλειά τους.

Ο Οδηγός αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη:

α΄μέρος
ΓΙΑΤΙ
ΤΙ
ΠΩΣ

ΓΙΑΤΙ να διδάξουμε τον Κανόνα των Εσωρούχων;

Επειδή... **όλοι** μας έχουμε μερίδιο ευθύνης στην προστασία των παιδιών.

Επειδή... **ο Κανόνας των Εσωρούχων** εφοδιάζει τα παιδιά με γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την προστασία τους από τη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

Επειδή... **οι εκπαιδευτικοί** έχουν μερίδιο ευθύνης στο να διδάξουν τον Κανόνα των Εσωρούχων.

Επειδή... ο Κανόνας των Εσωρούχων αποτελεί μέρος του **Αναλυτικού Προγράμματος Αγωγής Υγείας**, στο οποίο εντάσσεται η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Επειδή... **το σχολείο** αποτελεί χώρο για παρεμβάσεις, οι οποίες στοχεύουν στην πρόληψη από τη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

Επειδή... **το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας** συμβάλλει ως οφείλει στην πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών, μέσα από την προώθηση της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης στα σχολεία, προωθώντας την εφαρμογή του συγκεκριμένου Οδηγού.

Επειδή... **όλοι οι αρμόδιοι φορείς** πρέπει να λάβουν μέτρα για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση στο πλαίσιο της Σύμβασης Λανζαρότε. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και έχει τεθεί σε εφαρμογή στην Κύπρο από την 1η Ιουνίου 2015 και αποτελεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, το πιο ολοκληρωμένο νομοθετικό εργαλείο αντιμετώπισης του φαινομένου, αποσκοπώντας στην εφαρμογή πολιτικών, μέτρων, δράσεων και παρεμβάσεων, οι οποίες εδράζονται σε επιστημονικά τεκμηριωμένες πρακτικές. Η Εθνική Στρατηγική για την Καταπολέμηση της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας ασπάζεται τη φιλοσοφία και την καθοδήγηση της Σύμβασης και προβαίνει σε δράσεις στον τομέα της πρόληψης (***https://www.foni.org.cy/el/ethniki-stratigiki***).

Επειδή... όλα τα παιδιά έχουν το **δικαίωμα** να μεγαλώνουν σε συνθήκες ασφάλειας, με όλα τα απαραίτητα εφόδια, τα οποία θα τους επιτρέψουν να αναπτύξουν υγιείς σχέσεις, χωρίς να χρειαστεί να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης.

Επειδή... ευθύνη των εκπαιδευτικών είναι να βάλουν το λιθαράκι τους στην **ενδυνάμωση** όλων των παιδιών, μέσω της εφαρμογής του υλικού αυτού αλλά και της πολιτικής σε σχέση με τη διαχείριση αναφοράς περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης στα σχολεία.

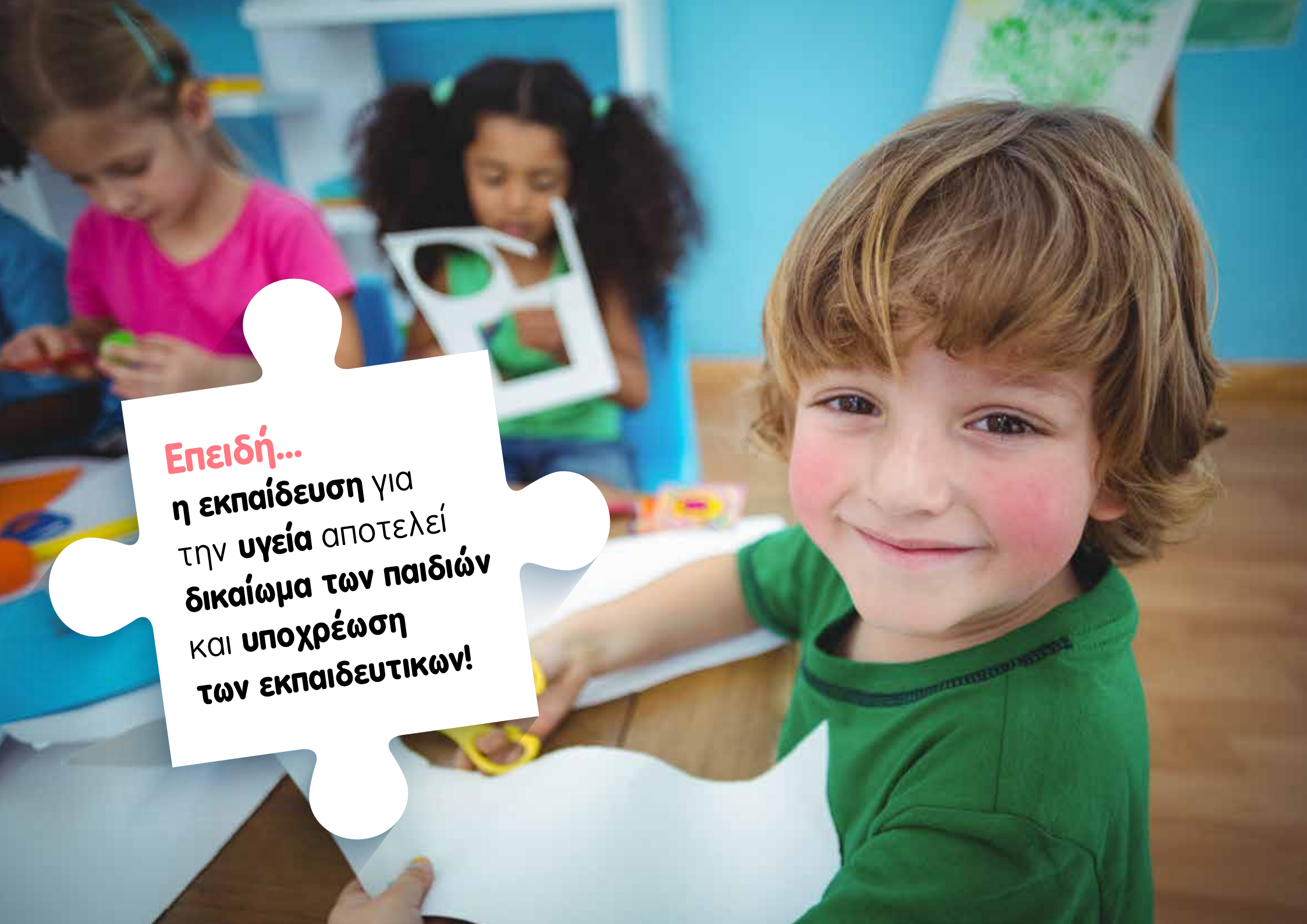
Επειδή...
η εκπαίδευση για
την υγεία αποτελεί
δικαίωμα των παιδιών
και υποχρέωση
των εκπαιδευτικών!

ΤΙ περιλαμβάνει ο Κανόνας των Εσωρούχων;

Ο Κανόνας των Εσωρούχων ορίζει ότι:

Κανείς δεν μπορεί να αγγίξει ή να χαϊδέψει το παιδί σε εκείνα τα σημεία του σώματός του, τα οποία κατά κανόνα καλύπτονται από τα εσώρουχά του. Και αντίστοιχα, ούτε τα παιδιά επιτρέπεται να αγγίζουν το σώμα άλλων σε αυτά τα σημεία.

«Μπράβο Κίκο!», λέει
το Χέρι.
«Κανείς δεν μπορεί
ν'αγγίξει το βρακάκι σου!
Αυτός είναι ο Κανόνας
των Εσωρούχων.
Και αν ποτέ το κάνει
κάποιος, να το πεις
αμέσως σε έναν μεγάλο
και να μην το κρατήσεις
μυστικό!»

https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b073c

Οι κατευθυντήριες οδηγίες στο επίσημο έντυπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διδασκαλία του «Κανόνα των Εσωρούχων», περιλαμβάνουν τα πιο κάτω σημεία:

- **Το σώμα σου σού ανήκει**
- **Τα καλά και κακά αγγίγματα**
- **Τα καλά και κακά μυστικά**
- **Η πρόληψη και η προστασία είναι ευθύνη των ενηλίκων**
- **Καταγγελία και αποκάλυψη στοιχείων**
- **Γνωστοί και άγνωστοι δράστες**
- **Βοήθεια - Δίκτυο ασφάλειας με άτομα που εμπιστευόμαστε (οικογένεια, ειδικοί, εκπαιδευτικοί, τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας, αστυνομία).**

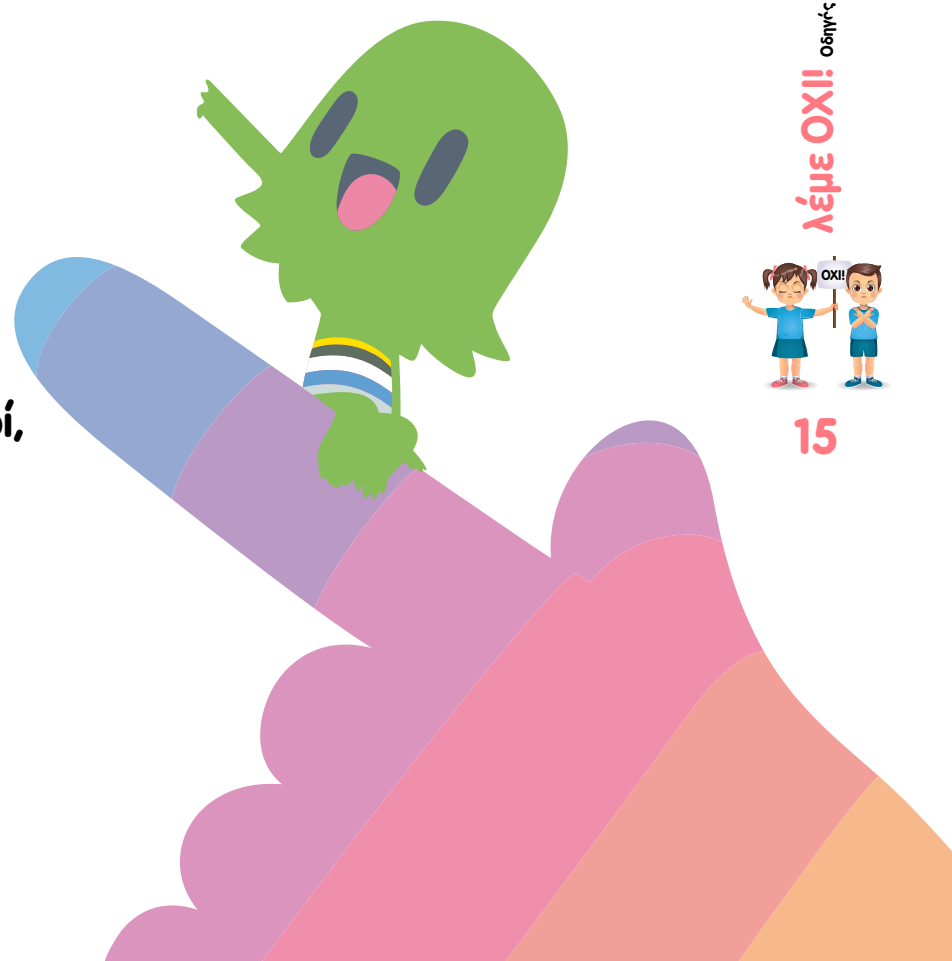

Τι αναμένεται να ...

Τι αναμένεται να διδαχτούν τα παιδιά...	Τι αναμένεται να έχουν υπόψη οι εκπαιδευτικοί...
1. Το σώμα σου σού ανήκει	
• Να κατανοούν ότι το σώμα τους τούς ανήκει και ότι κανείς δεν μπορεί να τα αγγίζει χωρίς την άδειά τους. • Να λένε «Όχι» με άμεσο και αποφασιστικό τρόπο σε περίπτωση ανάρμοστης σωματικής επαφής. • Να ενημερώνουν άμεσα κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύονται και να **επιμείνουν έως ότου κάποιο άτομο πάρει το θέμα στα σοβαρά.**	• Ο ειλικρινής και άμεσος διάλογος από μικρή ηλικία, για τη σεξουαλικότητα και τα ιδιωτικά μέρη του σώματος, με τη σωστή χρήση των όρων που αφορούν στα γεννητικά όργανα και άλλα σημεία του σώματός τους, θα βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν τι δεν επιτρέπεται. • Τα παιδιά διατηρούν το δικαίωμα να αρνηθούν φιλί ή χάδι ακόμη και από άτομο το οποίο αγαπούν. Πρέπει να μάθουν να λένε «Όχι» με άμεσο και αποφασιστικό τρόπο σε περίπτωση ανάρμοστης σωματικής επαφής, όπως και τρόπους

- Να διακρίνουν ότι έχουν στο σώμα τους μέρη τα οποία είναι ιδιωτικά και να αναγνωρίζουν ποια είναι αυτά.

να αποφεύγουν καταστάσεις που απειλούν την ασφάλειά τους και να ενημερώνουν ένα ενήλικο άτομο το οποίο εμπιστεύονται.

- Η ιδιωτικότητα σε θέματα που αφορούν στο σώμα μας ισχύει για όλους τους ανθρώπους, ανεξαιρέτως, και είναι αδιαπραγμάτευτη. Κατοχυρώνεται από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επικυρώθηκε το 1989. Η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι βασικό εργαλείο στα χέρια του/της εκπαιδευτικού.

- Ιδιωτικά μέρη του σώματος, ως γενικός κανόνας, θεωρούνται αυτά που καλύπτονται με το εσώρουχο. Βασική επιδίωξη είναι η εξοικείωση των παιδιών με τη λέξη «ιδιωτικό».

2. Καλό άγγιγμα - κακό άγγιγμα

- Να αντιλαμβάνονται τη διαφορά ανάμεσα στο καλό και κακό άγγιγμα.
- Να γνωρίζουν τον «Κανόνα των Εσωρούχων» και να κατανοούν ότι το όριο είναι το εσώρουχο.
- Να κατανοούν ότι δεν είναι αποδεχτό κανένα άτομο να τους ζητήσει να δει ή να αγγίξει τα σημεία στο σώμα τους, τα οποία καλύπτονται με εσώρουχο ή αντίστοιχα να δουν ή να αγγίξουν τα ιδιωτικά μέρη στο σώμα κάποιου άλλου ατόμου.
- Να μάθουν να ζητούν βοήθεια από κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύονται, σε περίπτωση
- Τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται πάντα τη διαφορά μεταξύ του αγγίγματος που επιτρέπεται και εκείνου που θεωρείται ανάρμοστο. Πείτε τους ότι δεν είναι σωστό να κοιτάζει ή να αγγίζει κανείς τα σημεία του σώματός τους που καλύπτονται με εσώρουχα, ούτε είναι σωστό να τους ζητάει κάποιο άτομο να δουν ή να αγγίξουν αυτά τα σημεία στο σώμα κάποιου άλλου.
- Ο Κανόνας των Εσωρούχων τα βοηθάει να αναγνωρίζουν ένα φανερό και εύκολο να το θυμούνται όριο: τα εσώρουχα.
- Ο Κανόνας βοηθάει τους ενήλικες να ξεκινήσουν μια συζήτηση με τα παιδιά. Αν τυχόν τα

που δεν είναι σίγουρα αν η συμπεριφορά κάποιου άλλου ενήλικου ατόμου είναι αποδεκτή ή όχι.

παιδιά δεν είναι σίγουρα αν η συμπεριφορά ενός ενήλικου ατόμου είναι αποδεκτή ή όχι, φροντίστε να ξέρουν ότι μπορούν να ζητήσουν από κάποιο ενήλικο άτομο, το οποίο εμπιστεύονται να τα βοηθήσει.

- Στο βιβλίο, η/ο Κίκο δεν δέχεται να την/τον αγγίξουν κάτω από το εσώρουχο. Μπορεί να εξηγηθεί στο παιδί ότι υπάρχουν κάποιοι ενήλικες (όπως οι γονείς/κηδεμόνες, γιατροί) που μπορεί να χρειαστεί να το αγγίξουν, αλλά, ταυτόχρονα να το ενθαρρύνουμε να λέει «Όχι» ακόμη και σε αυτά τα άτομα, αν τυχόν αισθανθεί άβολα ή αμήχανα.

3. Καλά μυστικά - κακά μυστικά

- Να κατανοούν τη διαφορά καλών και κακών μυστικών.

- Να μάθουν ότι πρέπει να αποκαλύπτουν μυστικά, τα οποία τους κάνουν να νιώθουν άγχος, αμηχανία φόβο, στεναχώρια, σε άτομα που εμπιστεύονται και τους κάνουν να νιώθουν ασφάλεια.

- Η μυστικότητα είναι η τακτική που εφαρμόζουν συνήθως όσοι διαπράττουν το αδίκημα της σεξουαλικής κακοποίησης. Για τον λόγο αυτό, είναι σημαντικό να μάθουμε στα παιδιά τη διαφορά μεταξύ καλών μυστικών και κακών μυστικών, αλλά και να καλλιεργήσουμε ένα κλίμα εμπιστοσύνης.

- Οποιοδήποτε μυστικό τούς προκαλεί άγχος, αμηχανία, φόβο ή στενοχώρια δεν θεωρείται καλό και επομένως δεν θα πρέπει να το αποκρύπτουν. Αντιθέτως, θα πρέπει να το πουν σε κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύονται (γονέα, δάσκαλο, αστυνομικό, γιατρό).

- Στο βιβλίο, το Χέρι ενθαρρύνει την / τον Κίκο να μιλήσει ανοικτά, όταν κάποιος / κάποια θέλει να την / τον αγγίξει με τρόπο ανάρμοστο. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την αλληλουχία αυτή καταστάσεων για να συζητήσετε τη διαφορά μεταξύ καλού μυστικού (π.χ. ένα πάρτι γενεθλίων) και κακού μυστικού (οτιδήποτε προκαλεί στο παιδί στενοχώρια και άγχος). Πρέπει να ενθαρρύνονται τα παιδιά να αποκαλύπτουν τα κακά μυστικά.

4. Η πρόληψη και η προστασία είναι ευθύνη των ενηλίκων

- Να αντιληφθούν ότι πρέπει να μιλούν για αυτά τα θέματα με τους γονείς τους.

- Να γνωρίζουν σε ποιο άτομο να απευθυνθούν για να μιλήσουν σε περίπτωση που ανησυχούν, στενοχωριούνται ή θλίβονται.

- Τα παιδιά τα οποία έχουν κακοποιηθεί, νιώθουν αισθήματα ντροπής, ενοχής και φόβου. Οι ενήλικες θα πρέπει να αποφεύγουν να καλλιεργούν ταμπού γύρω από τη σεξουαλικότητα αλλά και να φροντίζουν ώστε τα παιδιά τους να γνωρίζουν σε ποιο άτομο να απευθυνθούν για να μιλήσουν, σε περίπτωση που ανησυχούν, στενοχωριούνται ή θλίβονται.

- Τα παιδιά δεν αποκλείεται να διαισθανθούν ότι κάτι δεν πάει καλά, οπότε οι μεγάλοι θα πρέπει να είναι προσεκτικοί και να αφουγκράζονται τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά των παιδιών. Ίσως υπάρχει λόγος για τον οποίο ένα παιδί αρνείται την επαφή με κάποιον άλλο ενήλικα

ή παιδί. Θα πρέπει να το σεβαστούν. Τα παιδιά πρέπει να νιώθουν ότι μπορούν ανά πάσα στιγμή να μιλήσουν με τους γονείς τους.

- Το Χέρι στο βιβλίο είναι φίλος της/του Κίκο. Οι μεγαλύτεροι υπάρχουν για να βοηθούν τα παιδιά στην καθημερινότητά τους. Η πρόληψη της σεξουαλικής βίας αποτελεί, πρωτίστως, ευθύνη των ενηλίκων και είναι σημαντικό να φροντίζουμε να μην φορτώνουμε ένα τέτοιο βάρος στους ώμους των παιδιών.

5. Καταγγελία και αποκάλυψη στοιχείων
6. Γνωστοί και άγνωστοι δράστες
7. Βοήθεια

- Να αναφέρουν το δίκτυο ασφάλειάς τους με άτομα στα οποία μπορούν να αποταθούν για βοήθεια σε περίπτωση που κάποιο γνωστό ή άγνωστο άτομο τούς προσφέρει δώρα, τους ζητάει να κρατάνε κάποιο μυστικό ή/και τους ζητάει να μείνουν μόνοι μαζί του.

- Να κατανοούν ότι κάποιος/α που ήδη γνωρίζουν και εμπιστεύονται μπορεί να βλάψει (γνωστός/ή δράστης) είτε τα ίδια είτε κάποιο άλλο παιδί.

- Τα παιδιά χρειάζονται σαφείς κατευθύνσεις, όσον αφορά τους ενήλικες που μπορεί να βρίσκονται στον περίγυρο ασφάλειάς τους. Πρέπει να τα ενθαρρύνουμε να επιλέξουν ενήλικες τους οποίους μπορούν να εμπιστευτούν, που είναι διαθέσιμοι και πρόθυμοι να τα ακούσουν και να τα βοηθήσουν. Οι οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφέρουν ότι το δίκτυο ασφάλειας του κάθε παιδιού θα πρέπει να περιλαμβάνει μόνο ένα άτομο από τα μέλη του περίγυρου που ζει στο ίδιο σπίτι με το παιδί, τα υπόλοιπα θα πρέπει να είναι πρόσωπα που ζουν έξω από τον άμεσο οικογενειακό του κύκλο. Το παιδιά θα

- Να γνωρίζουν κανόνες προστασίας από άγνωστα άτομα.

- Να γνωρίζουν ότι υπάρχουν ειδικοί, οι οποίοι μπορούν να τα βοηθήσουν, αλλά και τηλεφωνικές γραμμές για βοήθεια και συμβουλές.

πρέπει να γνωρίζουν πώς να ζητήσουν βοήθεια σε έναν τέτοιο περίγυρο ασφάλειας και εμπιστοσύνης.

- Στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο/η δράστης είναι άτομο που το παιδί γνωρίζει. Είναι πολύ δύσκολο, κυρίως για τα μικρά παιδιά, να καταλάβουν ότι κάποιος/α που ήδη γνωρίζουν μπορεί να τα βλάψει. Μην ξεχνάτε τη μέθοδο που ακολουθούν, συνήθως, οι θύτες για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των παιδιών. Θα πρέπει να ισχύει ο κανόνας ότι το παιδί οφείλει να ενημερώνει τους γονείς του σε κάθε περίπτωση που κάποιος/α του προσφέρει δώρα, του ζητάει να κρατήσει ένα μυστικό ή προσπαθεί να βρεθεί μόνος/η μαζί του.

- Σε μερικές περιπτώσεις ο/η δράστης μπορεί να είναι ένα άγνωστο άτομο. Διδάξτε στο παιδί κάποιους απλούς κανόνες για την επαφή με άγνωστα άτομα, όπως λ.χ. να μην επιβιβάζονται ποτέ σε αυτοκίνητο ατόμου το οποίο δεν γνωρίζουν, ούτε να δέχονται δώρα ή προσκλήσεις από άγνωστα άτομα.

- Τα παιδιά θα πρέπει να γνωρίζουν ότι υπάρχουν ειδικοί οι οποίοι μπορούν να τα βοηθήσουν (δάσκαλοι/δασκάλες, κοινωνικοί λειτουργοί, γιατροί, ο/η ψυχολόγος του σχολείου, η αστυνομία), αλλά και τηλεφωνικές γραμμές τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να ζητήσουν συμβουλές και βοήθεια.

Τηλεφωνικές Γραμμές Βοήθειας:

112

Πανευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης

1440

Σύνδεσμος για Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια

1480

Γραμμή Βοήθειας Helpline
https://www.cybersafety.cy/helpline

1460

Γραμμή επικοινωνίας του Πολίτη με την Αστυνομία

1455

Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού

116111

Ευρωπαϊκή Γραμμή Στήριξης Παιδιών και Εφήβων

22103234

«Hope For Children» CRC Policy Center

1466

Εθνική Γραμμή Στήριξης Hope For Children

Θυμόμαστε να:

- **Διακόπτουμε** αν κάποιο παιδί κάνει αναφορά σε προσωπικά βιώματα στην τάξη ενώπιον άλλων ατόμων.
- **Υπενθυμίζουμε** στα παιδιά ότι είμαστε στη διάθεσή τους αν θέλουν να μοιραστούν κάτι μαζί μας, αλλά αυτό να γίνει στο τέλος του μαθήματος.
- **Παρατηρούμε** τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά των παιδιών της τάξης μας.
- **Επικοινωνούμε** με τον/την εκπαιδευτικό ψυχολόγο του σχολείου μας για περίπτωση συμπεριφοράς παιδιού, η οποία μας προβληματίζει έντονα.
- **Δημιουργούμε** κλίμα εμπιστοσύνης.
- **Αποφορτίζουμε** το κλίμα με ένα παιχνίδι ή παιδικό τραγούδι, αν τα παιδιά νιώσουν άβολα.
- **Ενημερωνόμαστε** για τις διαδικασίες και την πολιτική που ακολουθείται σε περιπτώσεις περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης στα σχολεία (*https://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/ypp6797b*).
- **Εφαρμόζουμε** και ακολουθούμε τις βασικές αρχές/συνιστώσες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας αποκάλυψης από το παιδί, όπως έχουν καταγραφεί από την Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας του ΥΠΠΑΝ (σελ.143 - 147).

ΠΩΣ οι εκπαιδευτικοί θα διδάξουν τον Κανόνα των Εσωρούχων;

Εκπαιδευτικά εργαλεία	
Παραμύθια / Μικρές ιστορίες	1. **Κίκο και το Χέρι (Συμβούλιο της Ευρώπης)** *https://www.coe.int/en/web/children/gre* 2. **Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι (Συμβούλιο της Ευρώπης)** *https://www.coe.int/en/web/children/gre* 3. **Το κουτί με τα μυστικά (Έλενα Περικλέους)** *https://agogyd.schools.ac.cy/index.php/el/yliko/oles-oi-taxeis* 4. **Δεν πάω πουθενά με ξένους (Ντάγκμαρ Γκάισλερ)** 5. **Η Κοκκινοσκουφίτσα**
Τηλεοπτικά σποτ / ταινίες	1. **Κίκο και το Χέρι** *https://www.coe.int/en/web/children/gre*

	2. Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι https://www.coe.int/en/web/children/gre 3. Το μυστικό της Νίκης 2 - Η περιπέτεια του Βίκτωρα https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra 4. For the birds, Pixar https://www.youtube.com/watch?v=nYTrIcn4rjg&ab_channel=ClipsHay
Τραγούδια	1. Σπάσε τη σιωπή 2. Το μυστικό της Νίκης 3. Ο Κανόνας των Εσωρούχων https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra
Αφίσες	https://www.enastapente.gr/el
Βιβλιαράκι Επιτρόπου Δικαιωμάτων του Παιδιού	«Προστατεύω το σώμα μου και τον εαυτό μου, είναι δικαίωμά μου» http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/DMLpublications_gr/DMLpublications_gr?opendocument&ekdoseis-tis-epitropou

β΄μέρος

Εισηγήσεις για αξιοποίηση των εκπαιδευτικών εργαλείων

Τα εκπαιδευτικά εργαλεία περιλαμβάνουν:

- **Περιγραφή - Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης για τον Κανόνα των Εσωρούχων**
- **Ενδεικτικές δραστηριότητες στη βάση των κυρίων σημείων διδασκαλίας του Κανόνα των Εσωρούχων**
- **Υλικά - Μέσα**

Τα παραμύθια/μικρές ιστορίες μπορούν να διαβαστούν ολόκληρα ή αποσπασματικά. Δίνονται ερωτήσεις με κάποιες διευκρινιστικές απαντήσεις και σχόλια που είναι βοηθητικά για τους/τις εκπαιδευτικούς. Η/Ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει επιλογή παραμυθιών/μικρών ιστοριών ή ταινίας τα οποία θέλει να διδάξει, νοουμένου ότι θα καλύψει τα κύρια σημεία διδασκαλίας του Κανόνα των Εσωρούχων.

Η/Ο εκπαιδευτικός μπορεί το κάθε σημείο εκπαιδευτικής παρέμβασης να το εμπλουτίσει με δραστηριότητες που περιγράφονται πιο κάτω. Μπορεί να γίνει επιλογή, προσθήκη και διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών.

Στο τέλος κάθε παραμυθιού/μικρής ιστορίας υπάρχει εποπτικό υλικό, από το οποίο μπορεί να επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός τι θα χρησιμοποιήσει.

Παραμύθι: Κίκο και το Χέρι (3-7 ετών)

https://www.coe.int/en/web/children/gre

Περιγραφή:

Το παραμύθι «Κίκο και το Χέρι» έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2013 στο πλαίσιο της εκστρατείας «ΕΝΑ στα ΠΕΝΤΕ» του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον τερματισμό της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Το παραμύθι απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 3-7 ετών και σύμφωνα με τις οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης, περιλαμβάνει δύο πρωταγωνιστές:

- **τον χαρακτήρα «Κίκο»**, που δεν έχει φύλο, ηλικία ή συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, έτσι ώστε κάθε παιδί να μπορεί να ταυτιστεί μαζί του.
- **τον χαρακτήρα «Χέρι»**, πολύχρωμο, φιλικό και παιχνιδιάρικο.

Το παιδί Κίκο δείχνει να είναι φιλικό μαζί του. Το Χέρι προσπαθεί να πλησιάσει τον/την Κίκο κάνοντας παιχνίδια, παίζοντας μουσική, κερνώντας γλυκά. Στη συνέχεια, ζητά να αγγίξει σε διάφορα σημεία του σώματος, στο χέρι, στη μύτη, στα μαλλιά. Όταν όμως προσπαθεί να αγγίξει την περιοχή που καλύπτεται από το εσώρουχο, ο/η Κίκο λέει αποφασιστικά: «Με τίποτα! Όχι, δεν μπορείς!» δείχνοντας ξεκάθαρα θυμό. Το Χέρι επαινεί την αντίδραση και εξηγεί τον Κανόνα του Εσώρουχου. Προτρέπει στη συνέχεια τον/την Κίκο, αν ποτέ συμβεί αυτό, να μην το κρατήσει μυστικό και να το πει σε κάποιον μεγάλο που εμπιστεύεται.

(https://www.enastapente.gr/el)

Εισαγωγή:

- **Παρουσίαση των πρωταγωνιστών/τριών του παραμυθιού**
  Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τους/τις πρωταγωνιστές/τριες του παραμυθιού και τα παιδιά περιγράφουν (π.χ. Κίκο: αγόρι/κορίτσι, χρώμα, ρούχα που φοράει, Χέρι: χρώματα κ.λπ.). Στη συνέχεια, κάνουν υποθέσεις για το ποια μπορεί να είναι η σχέση των δύο πρωταγωνιστών.

- **Ανάγνωση παραμυθιού**

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Καλά και κακά αγγίγματα - 'Εχω δικαίωμα να λέω ΟΧΙ**
- **Ιδιωτικά μέρη - Κανόνας των Εσωρούχων**
- **Καλά και κακά μυστικά**
- **Δίκτυο ασφάλειας με πρόσωπα εμπιστοσύνης και με τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας**

Καλά και κακά αγγίγματα - 'Εχω δικαίωμα να λέω ΟΧΙ

Ο/Η εκπαιδευτικός αρχίζει τη συζήτηση για το τι μπορεί να κάνουν δυο φίλοι μαζί για να περνάνε όμορφα (π.χ. να μαγειρεύουν, να χορεύουν, να παίζουν, να διαβάζουν, να πηγαίνουν σε πάρτι, να συζητάνε, να αθλούνται κ.λπ.) και τι συναισθήματα έχουν όταν είναι μαζί και κάνουν τόσα όμορφα πράγματα (π.χ. χαρά, ενθουσιασμό, αγάπη κ.ά.). Στη συνέχεια, συζητάνε για το παιχνίδι με τα αγγίγματα και τι ακριβώς έκανε τον/την Κίκο να αντιδράσει και με ποιο τρόπο είχε αντιδράσει (φωνάζει ΟΧΙ θυμωμένα, δυνατά και αποφασιστικά). Συζητούν πιθανούς άλλους τρόπους αντίδρασης (Τι θα έκανε αν το Χέρι δεν σταματούσε; π.χ. να φωνάξει τη δασκάλα ή τον δάσκαλο, τους γονείς του, να φύγει μακριά και να βρει βοήθεια κ.λπ.).

- Τι συναισθήματα είχε ο/η Κίκο, όταν το Χέρι ζήτησε να αγγίξει στο εσώρουχό του/της; (π.χ. Θυμό, Θλίψη, λύπη, φόβο, απογοήτευση, ντροπή, αηδία κ.ά.)
- Υπάρχουν καλά και κακά αγγίγματα;
- Μπορείτε να αναφέρετε κάποια καλά αγγίγματα;
- Μπορείτε να αναφέρετε κάποια κακά αγγίγματα;

Ο/Η εκπαιδευτικός συζητά με τα παιδιά ποια από τα αγγίγματα θεωρούν ότι είναι καλά και ποια όχι. Η άποψη των παιδιών είναι πολύ σημαντική, γιατί π.χ. ένα φιλί στο μάγουλο είναι για ένα ενήλικο άτομο ένα καλό άγγιγμα, για τα παιδιά όμως μπορεί να μην είναι. Βασικά κακό άγγιγμα είναι οποιοδήποτε άγγιγμα τα κάνει να νιώθουν άβολα. Θα πρέπει να γίνει σεβαστή η άποψη των παιδιών, για το ποιο θεωρούν καλό ή κακό άγγιγμα αλλά, παράλληλα, να γίνει κατανοητό ότι αγγίγματα στα ιδιωτικά μέρη (περιοχή εσωρούχου) δεν επιτρέπονται παρά μόνο σε κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως της εξέτασης από τον/την γιατρό ενώπιον των γονέων ή ατόμων που εμπιστεύεται το παιδί ή όταν κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύεται το παιδί (μαμά, μπαμπάς, γιαγιά κ.λπ.) το κάνει μπάνιο, όταν αυτό είναι μικρό και δεν μπορεί. Ακόμη όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις το παιδί μπορεί να πει «όχι» αν νιώθει άβολα.

Ο/Η εκπαιδευτικός στη συνέχεια προβληματίζει τα παιδιά για την άρνηση του/της Κίκο στην ερώτηση του Χεριού να αγγίξει μέσα από το εσώρουχό του/της, λέγοντας ότι μέχρι εκείνη τη στιγμή το Χέρι είχε κάνει όλα τα χατίρια στον/στην Κίκο. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι σε καμία περίπτωση ο/η Κίκο δεν ήταν υποχρεωμένος/η να αποδεχτεί κάτι που θα τον/την έκανε να νιώσει άσχημα εξαιτίας των δώρων που του/της έκανε το Χέρι. Πρέπει να πει «όχι» και να το αναφέρει σε κάποιο άτομο της εμπιστοσύνης του/της.

-Τι σημαίνει το «σώμα μου μού ανήκει»;

Τονίζουμε ότι το σώμα μας μάς ανήκει και ότι μπορούμε να επιλέξουμε σε ποιους θα επιτρέψουμε να μας αγκαλιάσουν, να μας φιλήσουν ή να μας αγγίξουν. Έχουμε δικαίωμα να λέμε «Όχι» σε αγγίγματα από γνωστά ή άγνωστα άτομα όταν δεν θέλουμε και νιώθουμε άβολα, ακόμη και σε άτομα της οικογένειάς μας. Όχι, σημαίνει όχι!

Ιδιωτικά μέρη - Κανόνας των Εσωρούχων

Σποτ: *https://vimeo.com/465062490*

Τα παιδιά αφού παρακολουθήσουν το βίντεο με τον/την Κίκο συζητούν για τα χρώματα στο Χέρι και την αλλαγή εξαιτίας του κακού αγγίγματος (χαρούμενο και πολύχρωμο το Χέρι στην αρχή και αλλαγή του σε γκρι μετά). Ακολουθεί συζήτηση για τα ιδιωτικά μέρη.

- **Γιατί δεν επιτρέπεται να αγγίξει το Χέρι στην περιοχή των εσωρούχων; (ιδιωτικά μέρη, όριο το εσώρουχο)**

- **Γνωρίζεις ποια μέρη του σώματος είναι ιδιωτικά; Μπορείτε να τα εντοπίσετε στις φιγούρες, οι οποίες υπάρχουν στην πινακίδα; (γεννητικά μέρη, οπίσθια, στήθος)**

Ονομασία ιδιωτικών μερών του σώματος:

Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρει στα παιδιά ότι θα μάθουν τα ονόματα των ιδιωτικών μερών. Στην πινακίδα υπάρχουν φιγούρες αγοριού και κοριτσιού και τα παιδιά καλούνται να ντύσουν με μαγιό τις φιγούρες. Αναμένεται τα παιδιά να καλύψουν τα ιδιωτικά μέρη.

Ο/Η εκπαιδευτικός ονομάζει το πάνω μέρος του σώματος του κοριτσιού (στήθος), το οποίο είναι καλυμμένο με μαγιό. Επισημαίνεται στα παιδιά ότι στήθος ονομάζεται και για τα αγόρια. Επαναλαμβάνει το ίδιο και για το «πέος» και το «αιδοίο». Είναι αναμενόμενο ότι τα παιδιά θα γελάσουν. Ο/Η εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά ότι το στήθος, τα οπίσθια, το πέος και το αιδοίο είναι ιδιωτικά μέρη και καλύπτονται εσώρουχο καθημερινά ή με μαγιό, αν τα παιδιά πάνε στη θάλασσα.

- **Τι ρούχα καλύπτουν τα μέρη αυτά; (εσώρουχα ή μαγιό).**
- **Γιατί είναι καλυμμένα τα μέρη αυτά με εσώρουχα;**

Τα ιδιωτικά μέρη καλύπτονται με εσώρουχο για την προστασία και τη σωστή υγιεινή τους. Ο/Η εκπαιδευτικός τονίζει ότι τα ιδιωτικά μέρη δεν τα δείχνουμε σε κανέναν, ούτε αφήνουμε κάποιο άτομο να τα αγγίξει. Μπορεί να αναφερθεί σε άτομα που μπορούν να τα βλέπουν γυμνά, όπως γονείς, γιαγιά/παππούς, μόνο όταν χρειάζεται (π.χ. γιατρός για ιατρική εξέταση, για να τους κάνουν μπάνιο όταν αδυνατούν λόγω ηλικίας ή υγείας) και νοουμένου ότι δεν νιώθουν άβολα ή/και τηρήθηκαν οι απαραίτητες συνθήκες ασφάλειας.

- Τι λέει ο «Κανόνας των Εσωρούχων»;

Ο/Η εκπαιδευτικός αναμένεται να διατυπώσει με σαφήνεια και απλότητα τι ορίζει ο **«Κανόνας των Εσωρούχων»**. Το σποτ δείχνει ξεκάθαρα ότι το όριο είναι το εσώρουχο.
Κανείς δεν μπορεί να αγγίξει ή να χαϊδέψει το παιδί σε εκείνα τα σημεία του σώματός του, τα οποία κατά κανόνα καλύπτονται από τα εσώρουχά του. Και αντίστοιχα, ούτε τα παιδιά επιτρέπεται να αγγίζουν το σώμα άλλων ατόμων σε αυτά τα σημεία.

Ο «Κανόνας των Εσωρούχων» περιλαμβάνει όλα τα σημαντικά μηνύματα που χρειάζεται να γνωρίζουν τα παιδιά για να είναι ασφαλή. Μαθαίνει στα παιδιά: (α) ποια είναι εκείνα τα σημεία του σώματός τους στα οποία δεν επιτρέπεται να τα αγγίζουν, (β) πώς πρέπει να αντιδράσουν σε περίπτωση ανάρμοστης συμπεριφοράς και (γ) πού να στραφούν για βοήθεια ώστε να είναι ασφαλή.
(*https://enastapente.gr/pdf/kanonas_eswrouxwn.pdf*)

Δίκτυο ασφάλειας με πρόσωπα εμπιστοσύνης και με τηλεφωνικές γραμμές

- Τι πρέπει να κάνει ο/η Κίκο μετά από τη συμπεριφορά αυτή του φίλου του/της;

Ακούγονται οι απόψεις των παιδιών (π.χ. θα μπορούσε να απομακρυνθεί από κοντά του/της και να πάει να βρει κάποιο ενήλικο άτομο να το αναφέρει κ.ά.). Το σημαντικό είναι το παιδί να μιλήσει αμέσως σε κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύεται. Τα παιδιά αναφέρουν άτομα και δημιουργούν το δικό τους δίκτυο ασφάλειας.

- **Γνωρίζετε αν υπάρχουν ειδικοί που μπορούν να βοηθήσουν τον / την Κίκο;**
- **Πώς μπορούμε να βρούμε αυτούς τους ειδικούς;**
- **Τι θα κάνει σε περίπτωση που κάποιο άτομο που εμπιστεύεται δεν ανταποκριθεί και δεν του δώσει σημασία;**

Ο / Η εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά για τις γραμμές βοήθειας. Εξηγεί ότι στις γραμμές απαντούν άτομα που είναι ειδικά (π.χ. ψυχολόγοι) και βοηθούν σε ό,τι χρειαστεί κάποιο άτομο. Τοποθετείται σε περίοπτη θέση ένα μεγάλο χαρτόνι με τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας. Δίνεται και ένα φυλλάδιο (σελ. 140-141) με τις τηλεφωνικές γραμμές, για να αποσταλεί και στο σπίτι, έτσι ώστε οι γονείς / κηδεμόνες να ενημερωθούν αλλά να ενημερώσουν και οι ίδιοι τα παιδιά τους. Για τα μικρά παιδιά η πιο εύκολη τηλεφωνική γραμμή για να θυμούνται είναι ο **πανευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης 112**, οποίος συνδέεται με την αστυνομία. **Σημαντικές είναι και οι τηλεφωνικές γραμμές 1440** (Σύνδεσμος για Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια), **1466 (Hope for Children)**, **1460** (Γραμμή του Πολίτη της Αστυνομίας Κύπρου) και **1455** (Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού).

Σημαντικό να τονιστεί στα παιδιά ότι πρέπει να ενημερώνουν άμεσα κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύονται και να επιμείνουν έως ότου κάποιος / κάποια πάρει το θέμα στα σοβαρά.

S.O.S

Δίκτυο ασφάλειας με άτομα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- **Άτομα που εμπιστεύεται το παιδί και νιώθει κοντά τους ασφάλεια (π.χ. γονείς / κηδεμόνες, νονά / νονός, γιαγιά κ.ά.)**
- **Ειδικοί (π.χ. εκπαιδευτικός ψυχολόγος, επισκέπτρια / πτης υγείας)**
- **Τηλεφωνικές γραμμές (π.χ. 112, 1440, 1460, 1466, 1480, 1455)**

Καλά και κακά μυστικά

- **Να το κρατήσει ή όχι μυστικό ο/η Κίκο αυτό που του/της ζήτησε να κάνει το Χέρι; Γιατί;**
- **Το μυστικό του/της Κίκο είναι ένα καλό ή κακό μυστικό; Γιατί;**

Ακολουθεί συζήτηση για τα καλά και κακά μυστικά. Τα κακά μυστικά κάνουν το άτομο να νιώθει άσχημα, π.χ. να κρύψει κάποιο άτομο μια ανάρμοστη συμπεριφορά που το κάνει να νιώθει άσχημα, εκβιασμός, απειλή, σωματική/λεκτική ή άλλη μορφή βίας, δωροδοκία για να πράξει το άτομο κάτι που δεν είναι σωστό κ.λπ.
Τα καλά μυστικά δημιουργούν όμορφα συναισθήματα στα παιδιά, π.χ. έκπληξη για γενέθλια, αγορά κάποιου δώρου για ένα άτομο κ.λπ.

Ο/Η εκπαιδευτικός πρέπει να κάνει κατανοητό στα παιδιά ότι οποιοδήποτε μυστικό τούς δημιουργεί άγχος, αμηχανία, φόβο ή στενοχώρια δεν θεωρείται καλό και άρα δεν θα πρέπει να το κρατούν μυστικό.

- **Τραγούδι: Το μυστικό της Νίκης**

Εισηγήσεις με ενδεικτικές δραστηριότητες στα κύρια σημεία διδασκαλίας:

Εισαγωγή:

- Κουκλοθέατρο «Κίκο και το Χέρι» με ήχους, κινήσεις και λόγια

Καλά και κακά αγγίγματα - Λέω ΟΧΙ

- **Παντομίμα με τα καλά αγγίγματα:** Παντομίμα με τα όμορφα πράγματα που κάνουν μαζί οι δυο φίλοι στην αρχή της ιστορίας. Ο/Η εκπαιδευτικός κάνει ότι μαγειρεύει, τραγουδά, παίζει πιάνο, χορεύει. Τα παιδιά μαντεύουν.
- **Πινακίδα συναισθημάτων:** Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει διάφορες φατσούλες συναισθημάτων (emojis) στην πινακίδα της τάξης και τα παιδιά διαλέγουν συναίσθημα, με βάση αυτά που ένιωθε ο/η Κίκο όταν έκανε όλα εκείνα τα όμορφα πράγματα με το Χέρι. Το ίδιο γίνεται με τα διάφορα αγγίγματα στο παιχνίδι που έπαιξαν μαζί.
- **Διάδρομος σκέψης** με τον/την εκπαιδευτικό να παίρνει τον ρόλο της/του Κίκο και να περνάει ανάμεσα στα παιδιά. Κάθε παιδί εκφράζει ένα συναίσθημα που πιστεύει ότι νιώθει ο/η Κίκο, όταν το Χέρι του/της ζήτησε να αγγίξει στο εσώρουχό του/της. Η πινακίδα με τα συναισθήματα θα βοηθήσει τα παιδιά να ονομάζουν τα συναισθήματα.
- **Ο/Η εκπαιδευτικός τοποθετεί** στον πίνακα διάφορες εικόνες με αγγίγματα (χειραψία, αγκαλιά της γιαγιάς στο παιδί, εγκάρδιος χαιρετισμός δύο φίλων, χάδι μαμάς στο κεφάλι ενός παιδιού, give me five, αγκαλιά και χάδι στο σκυλάκι, το Χέρι που προσπαθεί να αγγίξει στο βρακάκι του/της Κίκο, τράβηγμα από τα ρούχα ενός παιδιού σε άλλο παιδί, τράβηγμα αυτιού, τσίμπημα στο μάγουλο, φιλί στο μάγουλο από τον παππού). Στη συνέχεια, ζητά από τα παιδιά να ξεχωρίσουν τα ΚΑΛΑ και ΚΑΚΑ αγγίγματα.
- **Παρουσιάζεται η αφίσα (*https://www.enastapente.gr/el/kiko-kai-to-xeri*):**
  «Εάν ένα άγγιγμα σε κάνει να μη νιώθεις καλά, τότε δεν είναι καλό» και γίνεται συζήτηση.
- **Γραμμή γνώμης.** Γίνεται συζήτηση με βάση τη δήλωση: Υπάρχουν καλά και κακά αγγίγματα.
  Συμφωνώ…… Διαφωνώ…… Δεν ξέρω
  Τα παιδιά δικαιολογούν τη θέση τους.

- **Θεατρική Σύμβαση «Διάδρομος σκέψης»:** Ο/Η εκπαιδευτικός περνάει μπροστά από κάθε παιδί σε ρόλο Χέρι, λέγοντας στα παιδιά να αναφέρουν τις σκέψεις τους (συναισθήματα, τρόποι αντίδρασης) όταν κάποιο άτομο τούς ζητήσει να αγγίξει στα ιδιωτικά τους μέρη.

Ιδιωτικά μέρη - Κανόνας των Εσωρούχων

- **Παιχνίδι με τα μέρη του σώματος**. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να αγγίξουν διάφορα μέρη του σώματός τους με αστείο τρόπο, π.χ. άγγιξε το γόνατό σου με τη μύτη σου, άγγιξε το κεφάλι με τον αγκώνα σου, άγγιξε την πλάτη με τις δύο σου παλάμες κ.λπ. Στη συνέχεια, ρωτά τα παιδιά πώς καλύπτουμε τα μέρη αυτά του σώματός μας (ρούχα) και αν υπάρχουν μέρη του σώματός μας που τα καλύπτουμε με εσώρουχα (ιδιωτικά μέρη). Δείχνει σε φιγούρα ή σε κούκλα τα μέρη αυτά.
- **Ο/Η εκπαιδευτικός** μπορεί να φέρει κούκλες (αγοριών και κοριτσιών) και να ντύσουν τα παιδιά με εσώρουχο τα ιδιωτικά μέρη. Μπορεί ακόμη να δοθούν χάρτινες φιγούρες παιδιών (αγοριών και κοριτσιών) και να ζωγραφίσουν το εσώρουχο τα παιδιά ή να κολλήσουν ύφασμα, καλύπτοντας τα ιδιωτικά μέρη στις φιγούρες.
- **Ζωγραφίζουν ή γράφουν** σε χαρτόνι τον Κανόνα των Εσωρούχων.
- Προτείνεται στα παιδιά να δημιουργήσουμε/συμφωνήσουμε ακόμα έναν Κανόνα: «Οτιδήποτε μας κάνει να αισθανόμαστε άσχημα, θα πρέπει να το λέμε!».
- **Υγιεινή και προφύλαξη ιδιωτικών μερών του σώματος:** Ο/Η εκπαιδευτικός εξηγεί στα παιδιά ότι είναι απαραίτητη η υγιεινή και προφύλαξη των μερών αυτών. Παρουσιάζει διάφορα προϊόντα καθαρισμού και τα παιδιά εξηγούν σε τι χρησιμεύουν. Γίνεται αναφορά στο πόσο σημαντικό είναι να κάνουμε καθημερινά μπάνιο, να φοράμε καθαρά

εσώρουχα κάθε μέρα και να προσέχουμε να μην χτυπάμε άλλα παιδιά στα γεννητικά τους όργανα, π.χ. όταν παίζουμε.

- **Τα παιδιά** έχουν χαρτόνια κομμένα σε σχήμα κύκλου και ζωγραφίζουν σε κάθε κύκλο ένα συναίσθημα και το βάζουν κάτω από εικόνες (βλέπε Μέσα-Υλικά) που αναπαριστούν διάφορα αγγίγματα. Κάθε εικόνα πρέπει να έχει τα συναισθήματα όλων των παιδιών της τάξης. Ο/Η εκπαιδευτικός εμψυχώνει τα παιδιά και τους βοηθά να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι μπορεί να νιώθουν διαφορετικά συναισθήματα για το ίδιο πράγμα. Αναμένεται όμως ότι τα παιδιά θα βάλουν συναισθήματα φόβου, θυμού, αηδίας, λύπης στην εικόνα με το Χέρι να αγγίζει το βρακάκι. Ονομάζουν τα συναισθήματα που προκαλεί αυτό το άγγιγμα.
- **Φιλμάκι για τα ιδιωτικά μέρη**, το οποίο μπορεί να προβληθεί στην αρχή ή κατά τη διάρκεια του μαθήματος στο σημείο που αναφέρονται τα ιδιωτικά μέρη: For the birds, Pixar
  https://www.youtube.com/watch?v=nYTrIcn4rjg&ab_channel=ClipsHay
- **Τραγούδι:** Κανόνας των Εσωρούχων
  https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra

Δίκτυο ασφάλειας με πρόσωπα εμπιστοσύνης και με τηλεφωνικές γραμμές

- **Φύλλο εργασίας στα παιδιά** (ένα χέρι) για να ζωγραφίσουν ή να γράψουν σε κάθε δάχτυλο ένα ενήλικο άτομο, στο οποίο μπορεί να αποταθεί η/ο Κίκο για βοήθεια. Το κάθε παιδί πρέπει να έχει το δίκτυο ασφάλειάς του, επι-

λέγοντας ενήλικες που μπορούν να εμπιστευτούν και να το βοηθήσουν. Τα παιδιά ανακοινώνουν. Ακούγονται όλες οι εισηγήσεις και γίνεται μια λίστα ατόμων ή ειδικών που μπορεί να προστατεύσουν το παιδί. Η λίστα αυτή τοποθετείται στην πινακίδα, με αντίστοιχες εικόνες (π.χ. μητέρα, αστυνομικός, γιατρός, εκπαιδευτικός, διευθυντής/τρια, πατέρας, νονός/ά κ.λπ.).
https://www.112emergency.eu/cyprus

- **Φτιάχνω νοερά το δικό μου δίκτυο:** Τα παιδιά μπορεί να φτιάξουν με μορφή δραστηριότητας ή παιχνιδιού νοητικά τη λίστα με 2-3 άτομα και να την απομνημονεύσουν: Φτιάχνω τη λίστα με τα τρία άτομα στο μυαλό μου. Δεν το αποκαλύπτω σε κανέναν, αλλά λέω τι χρώμα, ας πούμε, είναι τα μαλλιά του αρ. 1, από ποιο γράμμα ξεκινά το όνομα του αρ. 2, ποιο το αγαπημένο φαγητό του αρ. 3.

Καλά και κακά μυστικά

- **Γραμμή γνώμης:**
  Συμφωνώ **Δεν ξέρω** **Διαφωνώ**

  Ο/Η εκπαιδευτικός αφήνει τα παιδιά να εκφράσουν την άποψή τους αν πρέπει ή όχι να το κρατήσει μυστικό ο/η Κίκο, λέγοντας επιχειρήματα. Αφού ακουστούν όλες οι απόψεις προβάλλεται η σελίδα του παραμυθιού και ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στα παιδιά τη συμβουλή που έδωσε το Χέρι στην/στον Κίκο.

- Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρει κάποια γεγονότα και ζητά από τα παιδιά να ονομάσουν το συναίσθημα που μπορεί να νιώθει το άτομο αν το κρατήσει μυστικό (π.χ. η μαμά έχει γενέθλια και θα της κάνουν έκπληξη, θα έρθει ο

νονός και θα φέρει δώρα, ο Βίκτωρας ζητάει κρυφά κάθε μέρα χρήματα από τον φίλο του, η Νίκη κάθε μέρα μιλάει με άσχημο τρόπο στη Δανάη).

- Παρουσιάζεται η αφίσα (https://www.enastapente.gr/el/kiko-kai-to-xeri) «Τα καλά μυστικά σε κάνουν χαρούμενο, τα κακά, όχι» και γίνεται συζήτηση.

Κλείσιμο

- **Τραγούδι Το μυστικό της Νίκης (*https://www.enastapente.gr/el/to-mustiko-tis-nikis*).**

  Τα παιδιά κινούνται ή στέκονται στον χώρο στον ρυθμό της μουσικής με βηματισμό μαρς. Στο ρεφρέν σταματούν, στέκονται αντικριστά και ακουμπούν τα μέρη του προσώπου και του σώματός τους, τα οποία αναφέρονται στο τραγούδι. Στον στίχο «όχι όμως το βρακάκι» κάνουν όλοι μαζί την κίνηση «όχι» με τα χέρια τους και λένε δυνατά με αποφασιστικό τρόπο ΟΧΙ.
- **Ζωγραφιά με θέμα «Κίκο και το Χέρι»** σε ρολό χαρτί στο πάτωμα.
- **Αν είχες ένα μαγικό ραβδί** και μπορούσες να αλλάξεις την ιστορία, τι θα άλλαζες και γιατί; Τα παιδιά ζωγραφίζουν κάτι που θα άλλαζαν στην ιστορία.

Υλικά - Μέσα:

Παραμύθι: Κίκο και το Χέρι (3-7 ετών)
https://www.coe.int/en/web/children/gre

Σποτ: Κίκο και το Χέρι
https://vimeo.com/465062490

Τραγούδι: Κανόνας των εσωρούχων

Τραγούδι: Το μυστικό της Νίκης
https://www.enastapente.gr/el/to-mustiko-tis-nikis

Ταινία: For the birds, Pixar
https://www.youtube.com/watch?v=nYTrIcn4rjg&ab_channel=ClipsHay

Αφίσες:
https://www.enastapente.gr/el/kiko-kai-to-xeri

Εικόνες με βάση τις ενδεικτικές δραστηριότητες:

Φιγούρες Κίκο, Χέρι:

Εικόνες με αγγίγματα:

HAPPY
FATHER'S

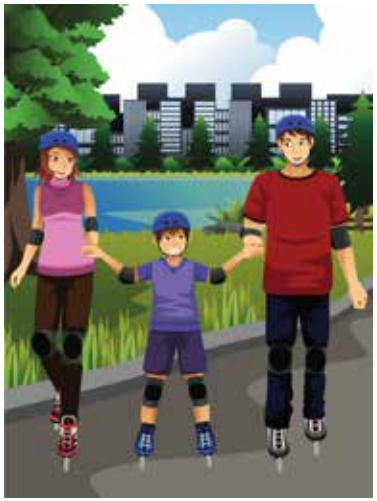

ΟΧΙ!

Φιγούρες παιδιών για να ντύσουν:

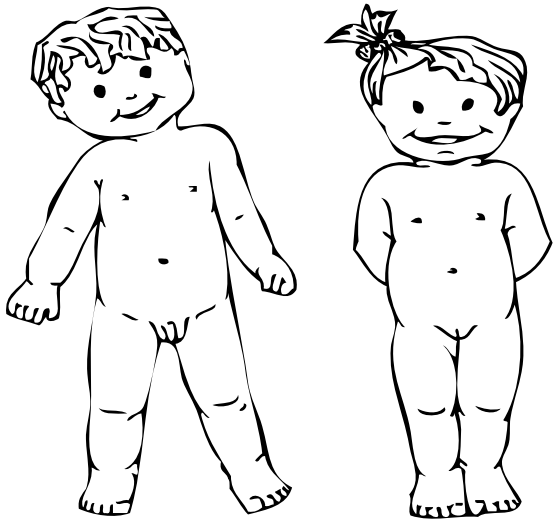

Φιγούρα Χέρι για να γράψουν ή να ζωγραφίσουν άτομα που εμπιστεύονται. Μπορούν τα παιδιά να σχεδιάσουν το περίγραμμα της δικής τους παλάμης.

Τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας, σελ. 140-141

Παραμύθι : Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι (4 -7 ετών)

https://rm.coe.int/kiko-manymes-greek/1680a3e6dd

https://www.coe.int/en/web/children/gre

Περιγραφή:

Το παραμύθι «Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι» έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2020 για πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών στο διαδίκτυο. Το παραμύθι απευθύνεται σε παιδιά 4-7 ετών και έχει ως στόχο τα παιδιά να διδαχθούν βασικούς κανόνες για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της εικόνας τους στο ψηφιακό περιβάλλον. Είναι η νέα περιπέτεια του/της αγαπημένου/ης μας φίλου/φίλης Κίκο, που τώρα ανακαλύπτει τις οθόνες και την κακή χρήση των εικόνων στο διαδικτυακό περιβάλλον. Περιλαμβάνει επίσης τη Φιλίππα, τη φίλη του/της Κίκο, το «μαγικό σφύριγμα», την Οθόνη και τον Φωτοσκορπούλι, ο οποίος κυκλοφορεί τις φωτογραφίες του/της Κίκο, οι οποίες πολλαπλασιάζονται και οδηγούν στο να υπάρχουν πολλοί/ές Κίκο!

https://www.enastapente.gr/el

Εισαγωγή:

- **Παρουσίαση των πρωταγωνιστών/ριών του παραμυθιού**
  Ο/Η εκπαιδευτικός ανακοινώνει στα παιδιά ότι θα τους διαβάσει ένα παραμύθι και ότι θα παίξουν. Παρουσιάζεται το εξώφυλλο του παραμυθιού και τους διαβάζει τον τίτλο «Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι». Στη συνέχεια, γίνεται παρουσίαση των κεντρικών προσώπων του παραμυθιού και κάποιες ερωτήσεις, ώστε να διασαφηνιστούν όροι και να αποκτηθούν γνώσεις που θα βοηθήσουν στην κατανόηση και επεξεργασία του παραμυθιού.

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Ιδιωτικότητα**
- **Ζητώ βοήθεια - Δίκτυο ασφάλειας**
- **«Χρυσοί κανόνες» χρήσης της οθόνης**

Συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι πιο κάτω φιγούρες, οι οποίες τοποθετούνται στον πίνακα:

- **Η Κίκο** Τι φοράει;
  Πώς νιώθει;
- **Οθόνη** Τι είναι αυτό;
  Ποια αντικείμενα γνωρίζετε τα οποία έχουν οθόνη;
  Περιγράψετε την οθόνη στο παραμύθι.

- **Φωτοσκορπούλι** Τί είδος πουλιού είναι αυτό; (δείχνω εικόνα πελεκάνου)
  Γιατί έχει μεγάλο στόμα;
  Γιατί πιστεύετε ότι τον λένε Φωτοσκορπούλι;
- **Η Φιλίππα** Μπορείτε να την περιγράψετε;
  Ποια λέτε να είναι η σχέση της με την Κίκο;
- **Σφυρίχτρα** Στα παιδιά αναφέρεται ότι αυτή η σφυρίχτρα είναι μαγική. Τι μπορεί άραγε να κάνει όταν τη σφυρίξω;
- **Ανάγνωση ολόκληρου του παραμυθιού.**

Ιδιωτικότητα

- **Γιατί η οθόνη ζήτησε από την Κίκο να κάνουν αστείες γκριμάτσες για να βγάλουν φωτογραφίες; Τι είχε υπόψη νομίζετε;**
- **Πώς ένιωσε η Κίκο όταν πολλαπλασιάστηκαν οι φωτογραφίες της;**
- **Πώς ένιωσε με το φωτοσκορπούλι; Γιατί ένιωσε έτσι;**
- **Έχει δικαίωμα η Κίκο να προστατεύσει τις φωτογραφίες της; Ναι ή όχι και γιατί;**
- **Ποιες φωτογραφίες θεωρούνται προσωπικές;**

Εξηγήστε τη σημασία της ιδιωτικότητας:
Πείτε στα παιδιά ότι το σώμα και η εικόνα τους τούς ανήκει. Έχουν το δικαίωμα να πουν ΟΧΙ σε φιλιά, αγγίγματα και φωτογραφίες. Μην υποχρεώνετε ποτέ ένα παιδί να δεχτεί να βγει φωτογραφία. Πείτε τους να μην βγάζουν ποτέ φωτογραφία τα ιδιωτικά τους μέρη και να μην αφήνουν ποτέ κάποιον άλλο να το κάνει. Σιγουρευτείτε ότι σέβονται και την ιδιωτικότητα και των άλλων.

Ζητώ βοήθεια – Δίκτυο ασφάλειας

- **Τι κάνει η Κίκο όταν της έκλεψαν τις φωτογραφίες;**
- **Ποιοι άλλοι μπορούν να βοηθήσουν την Κίκο;**

Ο/Η εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά για τις γραμμές βοήθειας. Εξηγεί ότι στις γραμμές απαντούν άτομα που είναι ειδικά (π.χ. ψυχολόγοι) και βοηθούν σε ό,τι χρειαστεί κάποιο άτομο. Τοποθετείται σε περίοπτη θέση ένα μεγάλο χαρτόνι με τις τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας. Δίνεται και ένα φυλλάδιο (σελ. 142-143) με τις τηλεφωνικές γραμμές, για να αποσταλεί και στο σπίτι, έτσι ώστε οι γονείς/κηδεμόνες να ενημερωθούν αλλά να ενημερώσουν και οι ίδιοι τα παιδιά τους. Για τα μικρά παιδιά η πιο εύκολη τηλεφωνική γραμμή για να θυμούνται είναι ο πανευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης 112, ο οποίος συνδέεται με την αστυνομία. Σημαντικές είναι και οι τηλεφωνικές γραμμές 1440 (Σύνδεσμος για Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια), 1466 (Hope for Children) ,1460 (Γραμμή του Πολίτη της Αστυνομίας Κύπρου) και 1455 (Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού).

S.O.S

Δίκτυο ασφάλειας με άτομα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- **Άτομα που εμπιστεύεται το παιδί και νιώθει κοντά τους ασφάλεια (π.χ. γονείς/κηδεμόνες, νονά/νονός, γιαγιά κ.ά.)**
- **Ειδικοί (π.χ. εκπαιδευτικός ψυχολόγος, επισκέπτρια/πτης υγείας)**
- **Τηλεφωνικές γραμμές (π.χ. 112, 1440, 1460, 1466, 1480, 1455)**

Σημαντικό να τονιστεί στα παιδιά ότι πρέπει να ενημερώνουν άμεσα κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύονται και να επιμείνουν έως ότου κάποιος/κάποια πάρει το θέμα στα σοβαρά.

«Χρυσοί κανόνες» χρήσης της οθόνης

1. **Λένε ΟΧΙ σε γυμνές φωτογραφίες**
   - Γιατί η Κίκο είπε «όχι» στην οθόνη όταν της ζήτησε να τη φωτογραφήσει την ώρα που έκανε μπάνιο;
   - Τι είπε η οθόνη για να ξεγελάσει την Κίκο έτσι ώστε να τη φωτογραφήσει;
   - Τι νομίζετε σκέφτηκε η Κίκο; Τι μπορούσε να της συμβεί;
   - Πώς είπε το «όχι» η Κίκο;

2. **Λένε ΟΧΙ όταν δεν θέλουν να φωτογραφηθούν**

3. **Ζητούν άδεια πριν χρησιμοποιήσουν την οθόνη**
   - Γιατί ζήτησε άδεια η Φιλίππα να φωτογραφήσει την Κίκο, αφού η Φιλίππα είναι φίλη της Κίκο;
   - Πώς απάντησε η Κίκο;

Πείτε στα παιδιά ότι οι φωτογραφίες που βγαίνουν από οθόνες μπορούν να σταλούν οπουδήποτε και να τις δουν πολλοί άνθρωποι, ακόμη και άνθρωποι που δεν γνωρίζουν. Εξηγήστε γιατί πρέπει να καλύπτουμε την κάμερα στην οθόνη. Υπάρχουν άνθρωποι που φέρονται όπως τα φωτοσκορπούλια στο παραμύθι: κλέβουν φωτογραφίες παιδιών και μπορούν να προξενήσουν κακό. Για το λόγο αυτό, είναι προτιμότερο να ζητούν την άδειά τους πριν επιτρέψουν σε κάποιο να τα φωτογραφίσει.
Ζητήστε απ' τα παιδιά να φτιάξουν μια λίστα με τους γονείς τους με άτομα που μπορούν να τα φωτογραφίζουν. Επιμένετε όμως και δώστε έμφαση στο εξής: ότι κανείς δεν επιτρέπεται να τα φωτογραφίζει γυμνά ή να βγάζει φωτογραφίες που δείχνουν τα ιδιωτικά μέρη του σώματός τους.

4. Σκέφτονται πριν κάνουν οτιδήποτε με την οθόνη
5. Ζητούν βοήθεια όταν τη χρειάζονται

Σποτ https://vimeo.com/612695143

- Πώς νιώθει η Κίκο στην αρχή; Τι κάνει;
- Τι κάνει η οθόνη;
- Το Φωτοσκορπούλι πώς συμπεριφέρεται;
- Τι κάνει η Κίκο όταν βλέπει τις φωτογραφίες της παντού;
- Πώς νιώθει;
- Τι κάνει στο τέλος η Κίκο στην οθόνη;
- Θα μπορούσε να είχε διαφορετικό τέλος η ιστορία; Ποιο θα ήταν αυτό;
- Μπορείτε να μου αναφέρετε κάποιες συμβουλές που έδωσε η σοφή Φιλίππα στην Κίκο;

«Χρυσοί κανόνες» χρήσης της οθόνης:

- Ζητώ άδεια πριν χρησιμοποιήσω την οθόνη.
- Σκέφτομαι πριν κάνω οτιδήποτε με την οθόνη.
- Ζητώ βοήθεια όταν τη χρειάζομαι.
- Λέω ΟΧΙ σε γυμνές φωτογραφίες και όταν δεν θέλω να με φωτογραφίσουν.

Εισηγήσεις με ενδεικτικές δραστηριότητες στα κύρια σημεία διδασκαλίας:

Ιδιωτικότητα

- Διάδρομος σκέψης:
  - Η Κίκο έχει μπερδευτεί. Να χρησιμοποιεί την οθόνη ή όχι; Τι να κάνει;

Ο/Η εκπαιδευτικός περνάει ανάμεσα στα παιδιά κρατώντας τη φιγούρα της Κίκο και τα παιδιά λένε τις σκέψεις τους και δικαιολογούν την άποψή τους.

Ζητώ βοήθεια – Δίκτυο ασφάλειας

- Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο. Στη μέση βρίσκεται ο/η εκπαιδευτικός. Ο/Η εκπαιδευτικός κλείνει τα μάτια, κρατά μια σφυρίχτρα και γυρίζει γύρω από τον εαυτό του/της, σφυρίζοντας «φίου, φίου». Στη συνέχεια, σταματά και «δείχνει» ένα παιδί. Το παιδί αυτό πρέπει να πει ποιος/ποια μπορεί να το βοηθήσει αν βρεθεί στη θέση της Κίκο.
- Τα παιδιά παίρνουν από ένα χαρτόνι σε σχήμα σφυρίχτρας. Σε αυτό ζωγραφίζουν ή γράφουν άτομα ή τηλεφωνικές γραμμές που θα καλούσαν για βοήθεια σε περίπτωση παραβίασης των φωτογραφιών τους.

Είναι πολύ σημαντικό να μην δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η οθόνη είναι κάτι κακό. Να προβληματιστούν τα παιδιά για τα θετικά που έχει φέρει στη ζωή των ανθρώπων αλλά να γνωρίζουν τι πρέπει να προσέχουν ως προς τη χρήση της, για την προστασία της ιδιωτικότητάς τους.

«Χρυσοί κανόνες» χρήσης της οθόνης

- **Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια.** Κάθε ζευγάρι παίρνει από μια οθόνη τυπωμένη σε χαρτί. Το ένα παιδί αναπαριστά τη Φιλίππα και ζητά άδεια από τον/την φίλο του/της να βγάλει μια φωτογραφία. Ο/Η φίλη μπορεί να κάνει διάφορες δραστηριότητες (π.χ. μπορεί να κοιμάται... να τρώει μπανάνα... να κάνει αστεία... να διαβάζει...) και μόνο αν δεχτεί μπορεί να του/της βγάλει φωτογραφία. Το χιούμορ επιτρέπεται.

- **Παιχνίδι: Για φαντάσου, για φαντάσου να ήμουν...**
  Ο/Η εκπαιδευτικός αναπαριστά διάφορα πρόσωπα και ζητά από τα παιδιά να βγάλουν μια φωτογραφία. Υπενθυμίζει στα παιδιά ότι κάθε φορά που τον/την φωτογραφίζουν πρέπει να ζητούν άδεια. Και ότι ο/η εκπαιδευτικός έχει δικαίωμα να πει «Όχι».

- **Γραμμή Γνώμης**
  Τα παιδιά στέκονται στη γραμμή πατώντας πάνω σε ένα σχοινί. Ακούνε κάποιες δηλώσεις. Αν συμφωνούν, πηδούν μπροστά από το σχοινί. Αν διαφωνούν, πηδούν πίσω. Αν δεν ξέρουν, μένουν στη θέση τους.

  Δηλώσεις:

  - **Μακριά από τις οθόνες.**
  - **Πάντα ζητώ άδεια όταν θα χρησιμοποιήσω μια οθόνη.**
  - **Η φωτογραφία ΜΟΥ ανήκει σε όλους.**
  - **Έχω δικαίωμα να λέω ΟΧΙ**

- Κόβουν και χρωματίζουν το δικό τους τηλέφωνο και ζωγραφίζουν ή γράφουν σε αυτό έναν κανόνα χρήσης της οθόνης.

Κλείσιμο

- **Μηνύματα στην Κίκο**
  Οι φιγούρες της Κίκο, της Φιλίππα και της οθόνης τοποθετούνται στον πίνακα. Τα παιδιά πλησιάζουν μια φιγούρα της επιλογής τους και της αφήνουν ένα μήνυμα. Το μήνυμα μπορεί να είναι είτε προφορικά, είτε γραπτά με μια πρόταση/λέξη/φράση, είτε με μια μικρή ζωγραφιά (ανάλογα με την ηλικία και τις δυνατότητές τους).

Υλικά - Μέσα:

Παραμύθι: Η Κίκο και το φωτοσκορπούλι (4 -7 ετών)
https://rm.coe.int/kiko-manymes-greek/1680a3e6dd

Σποτ: https://vimeo.com/612695143

Είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, μεταφρασμένα στην ελληνική γλώσσα:
https://www.coe.int/en/web/children/gre

Παιχνίδι : Για φαντάσου να ήμουν...

Τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας σελ. 140-141

Μικρή Ιστορία:
Το κουτί με τα μυστικά (4-10 ετών)

Ευχαριστίες στη διευθύντρια και συγγραφέα κυρία Έλενα Περικλέους για την παραχώρηση των δικαιωμάτων χρήσης του παραμυθιού σε ηλεκτρονική μορφή για αξιοποίησή του από τους/τις εκπαιδευτικούς.

Περιγραφή:

Η μικρή ιστορία **«Το κουτί με τα μυστικά»** έχει επιμεληθεί από τον Διεθνή Ανθρωπιστικό και Ανεξάρτητο Οργανισμό Hope For Children CRC Policy Center, ο οποίος ιδρύθηκε με βάση τα πρότυπα και τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Οργανισμός έχει εμπλακεί ενεργά στην εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης «ΕΝΑ ΣΤΑ ΠΕΝΤΕ».

Η μικρή ιστορία «Το κουτί με τα μυστικά» είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Αγωγής Υγείας ***https://agogyd.schools.ac.cy/index.php/el/yliko/oles-oi-taxeis*** και στην ιστοσελίδα της Προδημοτικής Εκπαίδευσης ***https://prod. schools.ac.cy/index.php/el/yliko/ypostiriktiko-yliko***.

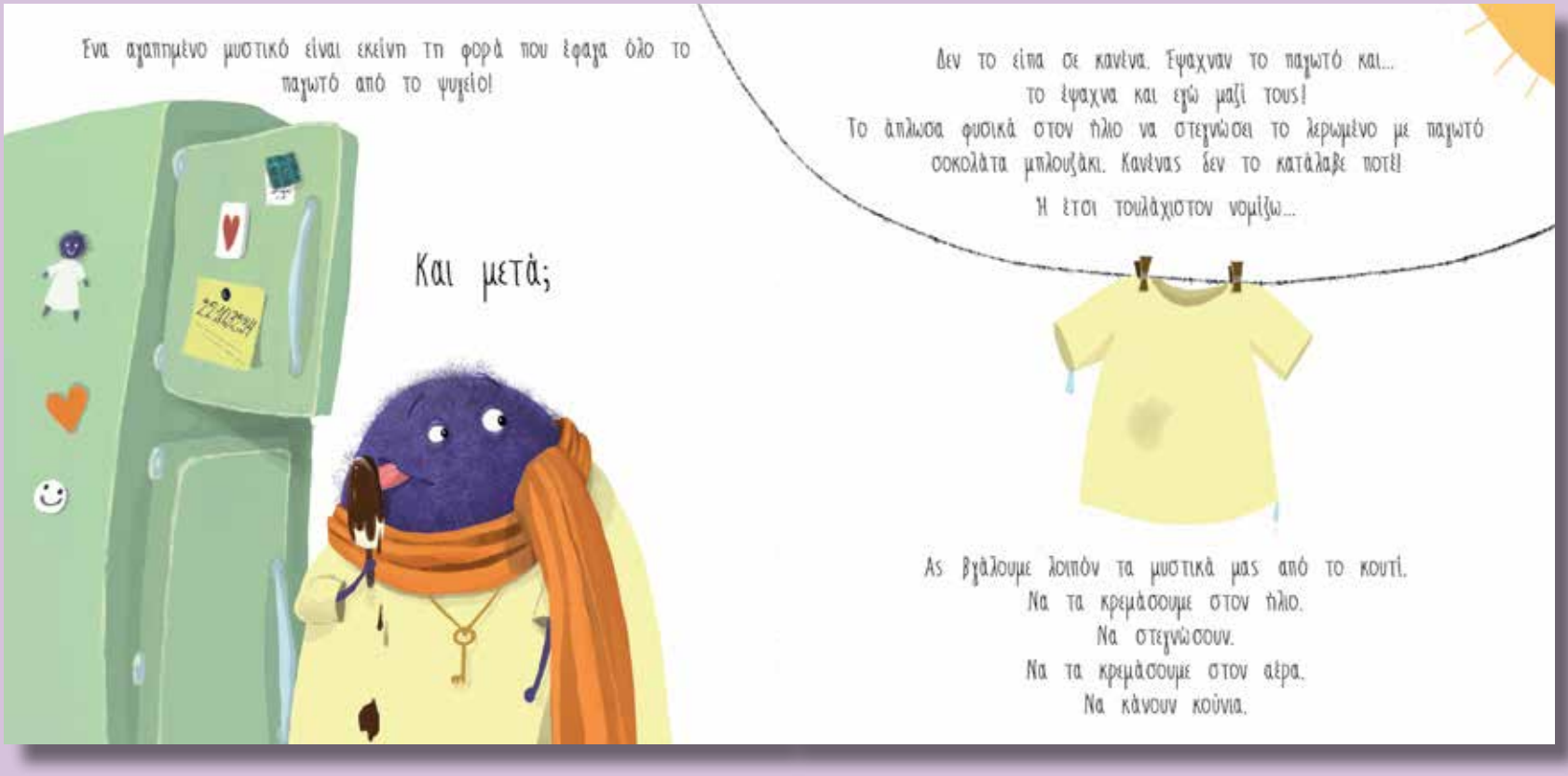

Στη μικρή ιστορία πρωταγωνιστεί ο/η Άλεξ (δεν έχει φύλο ο/η πρωταγωνιστής/τρια για να μπορούν πιο εύκολα τα παιδιά να ταυτιστούν μαζί της/του). Η/Ο Άλεξ έχει κρεμασμένο στο λαιμό του/της ένα κλειδί, το οποίο κλειδώνει το κουτί με τα μυστικά του/της. Όταν τα μυστικά είναι βαριά, το κλειδί μάς βαραίνει. Όταν τα μυστικά είναι αστεία ή διασκεδαστικά, (όπως τότε που η/ο Άλεξ έφαγε όλο το παγωτό από το ψυγείο, τότε το κλειδί τον/την γαργαλά). Το **«Κουτί με τα Μυστικά»** δεν είναι μόνο ένα βιβλίο ή μόνο ένα «κουτί».

Μπορεί το παιδί να ζωγραφίσει μαζί του, να γράψει ή να του πει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Οι άδειες σελίδες με τα απλωμένα μπλουζάκια έχουν σκοπό να ενθαρρύνουν τα παιδιά να απλώσουν και τα δικά τους μυστικά, ερωτήματα και σκέψεις.

Ίσως γράψουν ή ζωγραφίσουν κάποιες σκέψεις για το μωβ ανθρωπάκι και τα δικά του μυστικά. Να δημιουργήσουν με όποιο τρόπο τους ταιριάζει καλύτερα.

Οδηγίες Χρήσης:

Οι οδηγίες χρήσης, οι οποίες περιλαμβάνονται στο βιβλίο, αποτελούν κάποιες σκέψεις/προβληματισμούς για τους/τις εκπαιδευτικούς και αφορούν σε μια ολιστική προσέγγισή του βιβλίου ως οδηγού πρόληψης.

Στο τέλος υπάρχει και σχέδιο μαθήματος, όπου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν δραστηριότητες στη βάση της ηλικιακής τους ομάδας και των ιδιαιτεροτήτων της τάξης τους. Το βιβλίο επιχειρεί τη διάδραση με τα μπλουζάκια, τα οποία κρέμονται χωρίς λόγια και εικόνα, προκαλώντας το παιδί να δράσει.

Ζητούμε από το παιδί να προβλέψει τι θα γίνει. Να το γράψει ή να το ζωγραφίσει. Ή απλώς να το σκεφτεί. Και... μόνο αν θέλει, να το μοιραστεί. Και μετά; Βλέπει στο επόμενο δισέλιδο το τι έγινε. Του ζητούμε να το αξιολογήσει. Πόσο δύσκολο ήταν τελικά; Ποιο ήταν το κέρδος; Με το γύρισμα της σελίδας και την αποκάλυψη της επιλογής που εισηγείται το βιβλίο μπορούμε να αναστοχαστούμε.

Η υπόδυση ρόλων πιστεύουμε πως θα συμβάλει καθοριστικά. Κάθε σκηνή/πρόβλημα/μυστικό μπορεί να γίνει σενάριο και θέατρο και μέσα από την υπόδυση ρόλων να συζητηθεί χωρίς την όποια ενοχοποίηση κανενός παιδιού.

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Ταυτότητα**
- **Καλά και κακά μυστικά**
- **Μυστικά: Με ποιους τα μοιραζόμαστε**
- **Πότε λέμε «Όχι»**

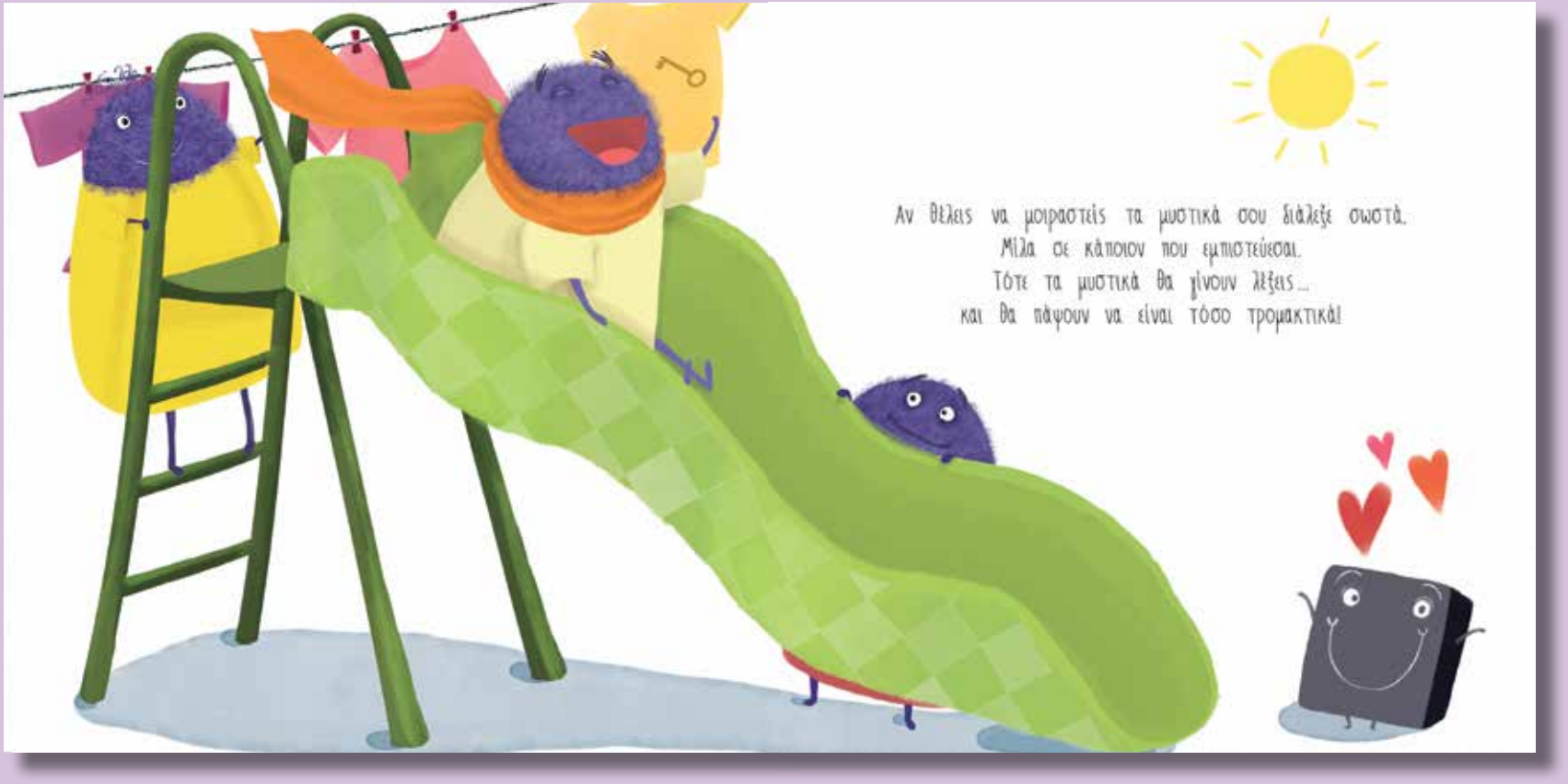

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

1. **Διαβάζουμε το παραμύθι** μέχρι το σημείο που ξεκινά η αποκάλυψη των μυστικών και η διαχείριση συγκεκριμένων καταστάσεων. Στη συνέχεια αλληλοεπιδρούμε διαδραστικά με τις φανέλες. Κάθε φανέλα και μια δραστηριότητα: υπόδυση ρόλων / διάδρομος σκέψης κ.ά. Κάθε φανέλα και μια διαδικασία συζήτησης και αναστοχασμού.

Παράδειγμα: Φανέλα αριθμός 1

Να πει στον/στην εκπαιδευτικό πως αντέγραψε στο διαγώνισμα;

Περνά το παιδί από τον διάδρομο σκέψης και προσπαθούν να το πείσουν με επιχειρήματα για το τι πρέπει να πράξει.

Ή ψηφίζουν και επιχειρηματολογούν με κόκκινες και πράσινες κάρτες. Ποιοι ψηφίζουν «Ναι»; Σηκώνουν την πράσινη κάρτα. Ποιοι ψηφίζουν «Όχι»; Σηκώνουν την κόκκινη κάρτα. Γίνεται ένα σύντομο debate/συζήτηση/αντιπαράθεση απόψεων/γραμμή γνώμης. Σε κάποιες φανέλες μπορεί να προηγείται της δραστηριότητας της ατομικής σκέψης/ζωγραφιάς/καταγραφής στην άδεια φανέλα και σε κάποιες άλλες μπορεί να ακολουθεί.

2. **Ποιος/α είναι ο/η Άλεξ- Ταυτότητα.** Φτιάχνουν και τη δική τους ταυτότητα. Ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που μας χαρακτηρίζουν ως άτομα ξεχωριστά, μοναδικά και ανεπανάληπτα;

3. **Πώς μαθαίνουμε να λέμε ΟΧΙ.** Πότε λέμε «Όχι». Ανάπτυξη και άλλων καθημερινών σεναρίων.

4. **Κλείνουμε με μια αποκατάσταση** και με το διάβασμα του τέλους της ιστορίας. Τι είναι τα μυστικά; Τι κάνουμε με τα μυστικά μας; Με ποιους τα μοιραζόμαστε;

Φανέλα αριθμός 1

Έκλεψε ναι, στο διαγώνισμα. Κρυφοκοίταζε από τον διπλανό/διπλανή του/της. Συμβαίνει και στους καλύτερους/ες. Θέλει μεγάλο θάρρος να αναλάβεις την ευθύνη και να το παραδεχτείς. Τόσο που αν το κάνεις, σε αλλάζει για πάντα. Δεν μου αξίζει το Άριστα. Δεν καταδέχομαι να πάρω κάτι που δεν μου αξίζει. Θα μάθω να στηρίζομαι στις δυνάμεις μου και ας αποτύχω.

Κουβεντιάζουμε τα σωστά και τα λάθη, το γιατί και το πώς. Χωρίς να υποβάλλουμε απόψεις στο παιδί. Ζητώντας του/της να μπει στη θέση τόσο του παιδιού που «έκλεψε», όσο και στη θέση του συμμαθητή/συμμαθήτριά του από τον οποίο/οποία αντέγραψε.

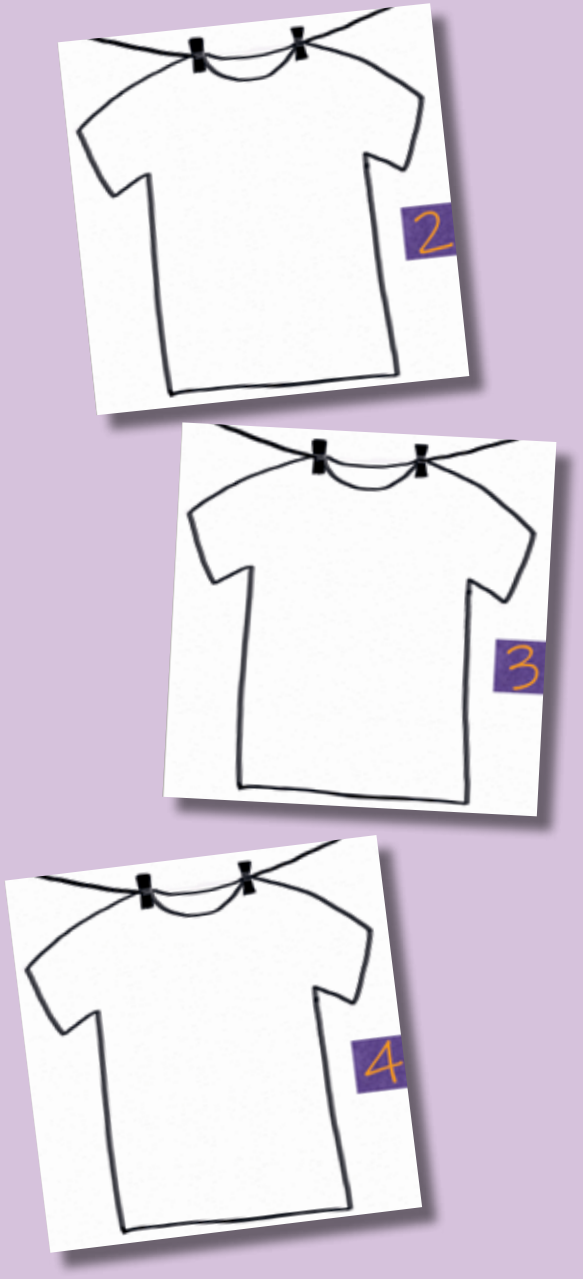

Φανέλα αριθμός 2

Πήρε κάτι χωρίς να πληρώσει. Πόσα παιδιά μπαίνουν σε αυτό τον πειρασμό; Πόσα παιδιά το κάνουν; Το να το κρατάνε μυστικό, ένα από εκείνα που τα βαραίνει, και να νιώθουν ενοχές θεωρώντας πως έκαναν το μεγαλύτερο έγκλημα του κόσμου ή να βάζουν την ταμπέλα «κλέφτης» δίπλα από το όνομά τους, δεν βοηθά κανένα.

Ο/Η Άλεξ το βγάζει στο φως. Το μοιράζεται. «Το έκανα και εγώ. Και ντρέπομαι πολύ...». Πιθανότατα κάποιο παιδί που το έχει κάνει να σκεφτεί πως μπορεί να το μοιραστεί. Απενοχοποίηση αλλά και αποκατάσταση. Αναλαμβάνω την ευθύνη. Το παραδέχομαι και φυσικά επέρχεται η κάθαρση.

Φανέλα αριθμός 3

Μυστικό που έχει να κάνει με ποιον/ποιαν αγαπάς. Ευκολάκι (λέμε τώρα) για μας τους ενήλικες. Δύσκολο για τα παιδιά. Ερωτεύομαι, στα 6, στα 16, στα 106. Πάντα η αγωνία είναι η ίδια. Μην το μάθει κάποιος. Άραγε με αγαπά; Τι να κάνω; Πολλές οι επιλογές. Ο/Η Άλεξ επιλέγει την καλύτερη. Το λέει στον/στην άμεσα ενδιαφερόμενο/ενδιαφερόμενη. Αν φάει χυλόπιτα; Ε, και τι έγινε; Οι χυλόπιτες μάς βοηθούν να μεγαλώσουμε.

Φανέλα αριθμός 4

Η ανάγκη για νίκη και η ανικανότητα διαχείρισης της ήττας ως μιας φυσιολογικής διαδικασίας είναι κάτι που βασανίζει πολλά παιδιά. Και ενήλικες!

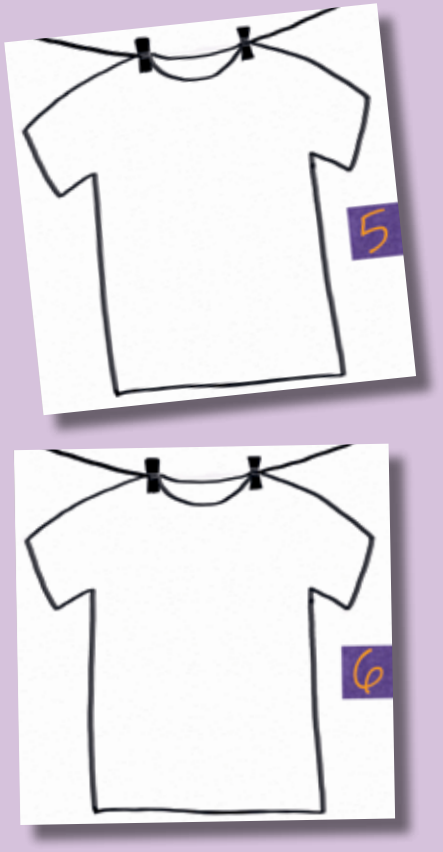

Να χαίρομαι πρέπει τη νίκη μου, αν προκύψει, αλλά να απολαμβάνω κυρίως τον αγώνα. Το «Ευ αγωνίζεσθαι» είναι μεγάλη υπόθεση. Σε όλους τους αγώνες της ζωής. Εννοείται πως ανάλογα με την ηλικία των παιδιών η συζήτηση μπορεί να γενικευτεί και πέραν της συγκεκριμένης περίπτωσης. Τον/Την πόνεσε. Άσκησε βία. Του/Της έκλεψε την πρώτη θέση. Μυστικό βαρύ, που αν είσαι έτοιμος/έτοιμη να το βγάλεις στο φως, θα ελαφρύνει τις αποσκευές και τα βαρίδια και θα σε πάει βήματα πολλά παρακάτω.

Φανέλα αριθμός 5 και 6

Και ξεκινούν τα θέματα ταμπού για τα οποία ήρθε η ώρα να μιλήσουμε. Ο ορισμός του προσωπικού μου χώρου και η ικανότητα να σταματώ τους παραβάτες. Το κρεβάτι μου, το σώμα μου, τα ιδιωτικά μέρη του σώματός μου (όσα καλύπτονται από τα εσώρουχα). Η φωνή που έχουμε για να λέμε ΟΧΙ και να σταματούμε ό,τι μας ενοχλεί.
Να ξέρουμε ταυτόχρονα πως πολύ σωστά μας ενοχλεί, πως δεν είναι κάτι που γίνεται και είναι εντάξει. Μια αρχή στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση για πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης.

Επιπρόσθετες δραστηριότητες / δράσεις:

1. **Το μωβ ανθρωπάκι, που ξέρει πολύ καλά να λέει ΟΧΙ** και να απωθεί όποια συμπεριφορά ενοχλεί, μπορεί να δώσει δύναμη και να συντροφεύει το παιδί, κάθε μέρα αν το θέλει. Μπορεί να το φτιάξει με ύφασμα. Να το κοιτάζει κάθε φορά που νιώθει ανασφάλεια ή απειλούνται τα όριά του, για να θυμάται να λέει ΟΧΙ σε όποιον κάνει το παιδί να νιώθει άβολα ή του ζητά να κρατήσει μυστικά που πληγώνουν.

2. **Μπορεί να φτιάξει και το δικό του «κουτί» με τα δικά του «μυστικά».** Ένα εντελώς δικό του κουτί, το οποίο θα δείχνει μόνο σε όσους / ες αγαπά και εμπιστεύεται. Γιατί τα μυστικά είναι για να τα μοιραζόμαστε με ανθρώπους που αγαπούμε και εμπιστευόμαστε. Αξιοποιούμε σε μια πιθανή τέτοια δραστηριότητα το κείμενο που υπάρχει στο οπισθόφυλλο του βιβλίου, στο οποίο κείμενο σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση μιλά ο / η Αλεξ.

3. **Φτιάχνουν και το κλειδί για το κουτί με τα μυστικά,** το οποίο κρεμάνε στον λαιμό τους για να τους θυμίζει πώς να διαχειρίζονται τα μυστικά τους.

Όνομα: Άλεξ
Φύλο: Δεν έχει καμία σημασία... Ανάλογα μπορεί να είμαι Ο Άλεξ... ή... Η Άλεξ
Ετυμολογία Ονόματος (τι σημαίνει δηλαδή!): Εκείνος ή Εκείνη που αποκρούει... διώχνει... απωθεί
Ηλικία: Όσο και εσύ!
Οικογένεια: Όλοι όσοι αγαπώ και εμπιστεύομαι
Χόμπι: Άπλωμα ρούχων!!!
Αγαπημένο Αντικείμενο: Το κουτί με τα μυστικά
Αγαπημένο Αξεσουάρ: Το κλειδί του!
Τι ξέρεις να κάνεις καλύτερα από όλα: Να μοιράζομαι μυστικά
Ιδιαίτερη Ικανότητα: Ξέρω να λέω ΟΧΙ όταν πρέπει

4. **Υπάρχει στο βιβλίο η ταυτότητα του/της Άλεξ.** Παρόμοια παραδείγματα υπάρχουν για τη συγγραφέα και την εικονογράφο. Μπορούν να φτιάξουν λοιπόν και τη δική τους ταυτότητα στο τέλος της όλης εκπαιδευτικής παρέμβασης και να τη βάλουν μαζί με τον/την Άλεξ και τις φανέλες διάδρασης, τις οποίες θα σχεδιάσουν ανάλογα με τα μυστικά του/της Άλεξ που θα επιλέξει να διαχειριστεί η/ο εκπαιδευτικός, μέσα στο κουτί. Έτσι, η παρέμβαση θα αποκτήσει πραγματική διάσταση.

Υλικά - Μέσα:

- **Το παραμύθι και οι εικόνες του σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή**
  https://agogyd.schools.ac.cy/index.php/el/yliko/oles-oi-taxeis
- **Σχοινί και μανταλάκια για να κρεμάσουμε τις φανέλες (προαιρετικά)**
- **Ένα κουτί/ένα κλειδί για να μετατραπούν στο «κουτί με τα μυστικά» και στο «κλειδί» του**
- **Κόκκινες και πράσινες κάρτες**
- **Φανέλες με αριθμούς**
- **Ταυτότητα**

Προτεινόμενο σχέδιο μαθήματος

Το κουτί με τα μυστικά

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει διαφοροποιήσεις, όπως επιθυμεί ανάλογα με την ομάδα του/της και τους στόχους του/της, στη βάση της ολιστικής παρουσίασης του σκεπτικού που έχει προηγηθεί. Στη συγκεκριμένη πρόταση (διάρκειας μίας σαραντάλεπτης διδακτικής περιόδου) επιλέγονται μόνο κάποιες σκηνές-επεισόδια του παραμυθιού (μυστικά του/της Άλεξ) που ανταποκρίνονται στις εμπειρίες και τις ανάγκες των παιδιών του νηπιαγωγείου ή και της Α΄ τάξης Δημοτικού. Οι σκηνές αυτές μπορεί να αποδοθούν με ανάγνωση ή με δραματοποίηση ή και με συνδυασμό των δύο τεχνικών. Η ακόλουθη διδακτική πρόταση στηρίζεται σε τεχνικές αφήγησης, δραματοποίησης και παρουσίασης «σεναρίων» προς προβληματισμό και συζήτηση. Και οι τρεις τεχνικές αντλούν περιεχόμενο από το παραμύθι.

Πορεία Διδασκαλίας	Δραστηριότητες	Υλικά - Μέσα
Ενεργοποίηση ενδιαφέροντος	Ο/Η εκπαιδευτικός εμφανίζεται στα παιδιά φορώντας στον λαιμό ένα κλειδί και κρατώντας ένα κλειστό κουτί - μπαούλο, το οποίο τοποθετεί στο πάτωμα/τραπέζι.	**Κούκλα, Χάρτινο πλαστικοποιημένο κλειδί Κουτί-μπαούλο**

	Εισαγωγή Άλεξ: Παρουσιάζεται η κούκλα Άλεξ στα παιδιά. Γίνεται συζήτηση πρώτα για τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του/της Άλεξ, (με τι μοιάζει, το χρώμα, η έκφραση, το φύλο). - Πώς μπορούμε να μάθουμε περισσότερα για αυτόν/αυτήν; (Διαβάζοντας την ταυτότητά του/της)	
	Συζήτηση σε σχέση με τα στοιχεία της ταυτότητας του/της Άλεξ: το όνομά του/της, την ετυμολογία του ονόματός του/της [(συσχέτισή του με τις λέξεις αλεξίπτωτο, αλεξικέραυνο, αλεξίσφαιρο): σημαίνει αυτόν/αυτήν που απωθεί/απομακρύνει/ αποκρούει/που διώχνει μακριά τον κίνδυνο], την ηλικία, οικογένεια, χόμπι, αγαπημένο αντικείμενο (δείχνουμε το μπαούλο), αγαπημένο αξεσουάρ (κλειδί), τι ξέρει να κάνει καλύτερα από όλα). **Ερωτήσεις ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος σε σχέση με το κουτί.** - Τι κλειδώνουμε συνήθως μέσα σε ένα μπαούλο; (Πολύτιμα, σημαντικά πράγματα).	**Προβολή ταυτότητας από το παραμύθι**

	- Πότε ανοίγουμε το κουτί; (Μόνο όταν θέλουμε εμείς) - Πώς μπορούμε να μάθουμε περισσότερα για τον/την Άλεξ; (Διαβάζοντας την ιστορία του/της).	**Βιβλίο - Εξώφυλλο**
ΜΕΡΟΣ 1ο: Παράλληλη αφήγηση και δραματοποίηση σκηνών		
Δραματοποίηση 1ης σκηνής «Έχω ένα κουτί»	Δραματοποίηση «Έχω ένα κουτί»: Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το κουτί, μιλά για αυτό και για κάποιο άτομο που προσπαθεί να τον/την πείσει να τον/την αφήσει να το δει. - Έχω ένα κουτί με μυστικά. Να το δεις; Κάτσε να γνωριστούμε...Να σε εμπιστευτώ... Είναι δυνατόν να ζητηθεί η άποψη των παιδιών αν θα πρέπει να του ανοίξει το κουτί ή όχι και γιατί.	**Κουτί - μπαούλο** **Κλειδί**
Διαβάζεται από το βιβλίο η πρώτη σκηνή «Έχω ένα κουτί».		**Προβολή εικόνας του παραμυθιού**

Παιχνίδι ψηφοφορίας: «Εσύ έχεις κουτί με μυστικά;»	- Έχετε εσείς κουτί με μυστικά; Τα παιδιά ψηφίζουν με κάρτες: **Πράσινες κάρτες = έχω κουτί** **Κόκκινες κάρτες = δεν έχω κουτί** Τα παιδιά παίρνουν το δικό τους κουτί με τα μυστικά, μέσα στο οποίο υπάρχει το δικό τους κλειδί, που μπορούν να φορέσουν στον λαιμό τους. **Ερωτήσεις σχετικές με τα κουτιά και τα κλειδιά:** - Τι ανοίγουν τα κλειδιά; - Τι κλείνουν; (Ανοίγουμε για να μπούμε, κλείνουμε για να μην μπει κάποιος) - Ποιος έχει τον έλεγχο; (Εκείνος που έχει το κλειδί) - Ποιος ελέγχει το δικό σας κουτί με τα μυστικά; (ΕΜΕΙΣ)	**Κάρτες (κόκκινο-πράσινο)** **Μπαούλο - κλειδί** **Κουτιά - μπαούλα και κλειδιά για όλα τα παιδιά**
Διαβάζεται από το βιβλίο η σκηνή 2 «Ο κάθε ένας έχει το δικό του κουτί».		**Προβολή εικόνας του παραμυθιού**

Συνδυασμός δραματοποίησης και αφήγησης 3ης και 4ης σκηνής	**3η Σκηνή:** Σε σχοινί με μπουγάδα ο/η εκπαιδευτικός απλώνει φανελάκια/ρούχα και μονολογεί, δραματοποιώντας τη σκηνή 3 «Καμιά φορά εγώ τα απλώνω τα μυστικά μου….». Καθώς απλώνει ρούχα, εξηγεί το μυστικό που κρύβει το κάθε ένα (απλώνει το αγαπημένο σάλι που του/της θυμίζει τη γιαγιά του/της, μια φανέλα π.χ. του σούπερμαν, τον αγαπημένο του/της σκούφο…). **4η Σκηνή:** Διαβάζεται η 4η σκηνή «Ένα αγαπημένο μυστικό…» Ο/Η εκπαιδευτικός απλώνει στο σχοινί τη φανέλα με το παγωτό. Η/Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο μαμάς/μπαμπά, ρωτάει: **- Ποιος έφαγε ΟΛΟ το παγωτό από το ψυγείο;** Η πιο πάνω δραματοποίηση μπορεί να γίνει: • μεταξύ εκπαιδευτικού σε ρόλο και κούκλας/φιγούρας Άλεξ ή • στο πλαίσιο συνδιδασκαλίας ή • με την εμπλοκή των παιδιών σε ρόλο Άλεξ	**Σχοινί** **Ρούχα** **Μανταλάκια** **Φανελάκια** **Φανέλα με παγωτό** **Αντικείμενα μεταμφίεσης/props**

	Συμπέρασμα: Υπάρχουν μυστικά που εύκολα τα λέμε γιατί μας γαργαλάνε να τα πούμε, όπως αυτό με το παγωτό.	
ΜΕΡΟΣ 2ο: Εξέταση σεναρίων από το βιβλίο		
Σενάριο 1ο **Ποιος έκλεψε τη Σοκολάτα;**	**Αφήγηση σκηνής** κατά την οποία ο/η Άλεξ παίρνει μια σοκολάτα χωρίς να πληρώσει, πράξη για την οποία νιώθει άσχημα και το μυστικό αυτό τον/την πνίγει. **Συζήτηση** και ερμηνεία εικόνας στον βιντεοπροβολέα. - **Πώς ένιωθε ο/η Άλεξ με αυτό το μυστικό;** - **Τι νομίζετε έκανε τελικά ο/η Άλεξ;** **Δραματοποίηση:** Διανομή ρόλων και δραματοποίηση λύσης προβλήματος από τα παιδιά. **Συζήτηση** και έλεγχος λύσης, συγκρίνοντας με τη λύση που προτείνει το βιβλίο (τι τελικά έκανε ο/η Άλεξ).	**Προβολή σχετικής εικόνας παραμυθιού** **Καρτέλες για διανομή ρόλων στα παιδιά**

Σενάριο 2ο: **Ποιος έβαλε τρικλοποδιά;**	**Αφήγηση σκηνής** κατά την οποία ο/η Άλεξ βάζει τρικλοποδιά στη φίλη του/της, σε έναν αγώνα δρόμου, για να πάρει την πρώτη θέση. **Συζήτηση** και ερμηνεία εικόνας στον βιντεοπροβολέα. **- Να μοιραστεί αυτό το βαρύ μυστικό ο/η Άλεξ;** **-Τι έκανε τελικά ο/η Άλεξ;** **Δραματοποίηση:** Διανομή ρόλων και δραματοποίηση λύσης προβλήματος από τα παιδιά. **Συζήτηση** και έλεγχος λύσης, συγκρίνοντας με τη λύση που προτείνει το βιβλίο (τι τελικά έκανε ο/η Άλεξ).	**Προβολή σχετικής εικόνας παραμυθιού** **Καρτέλες για διανομή ρόλων στα παιδιά**
Σενάριο 3ο: **Να έρθω και εγώ στο κρεβάτι σου;**	**Αφήγηση σκηνής** (με προβολή της σχετικής εικόνας) στο υπνοδωμάτιο, κατά την οποία κάποιο άτομο ζητά από τον/την Άλεξ να ξαπλώσει μαζί του/της στο κρεβάτι του/της. **Δραματοποίηση** της σκηνής με την τεχνική «Κούκλα σε ρόλο». Συστήνεται η χρήση ηχογραφημένης φωνής. **Ενδεικτικός διάλογος:** **Φωνή:** - Είναι μεγάλο/ωραίο το κρεβάτι σου;	**Κούκλα σε ρόλο** **Ηχογραφημένη φωνή**

Γραμμή άποψης ΝΑΙ...ΟΧΙ	- Είναι άνετο το κρεβάτι σου και χωρά και άλλους; - Μπορώ να έρθω κι εγώ, μαζί σου; **Άλεξ:** - ΟΧΙ! Δεν θέλω να κοιμηθείς στο κρεβάτι μου. - Είναι το δικό μου το κρεβάτι-δικό μου το σώμα. - Είναι ο προσωπικός μου χώρος. - Δεν μου αρέσει να κοιμάται κάποιος στο κρεβάτι μου. **Γραμμή Άποψης:** Τα παιδιά μετακινούνται στη γραμμή άποψης ή χρησιμοποιούν κάρτες (πράσινες για το «ναι» και κόκκινες για το «όχι») και απαντούν στην ερώτηση: - **Να αφήσει ή όχι τον/την άγνωστο/η, άλλο/άλλη να ξαπλώσει στο κρεβάτι του/της;** **Συζήτηση** και έλεγχος λύσης συγκρίνοντας με τη λύση που προτείνει το βιβλίο (τι τελικά έκανε ο/η Άλεξ). **Τονίζεται** πως το άγνωστο άτομο μικραίνει μόλις ακούσει το ΟΧΙ και αποδυναμώνεται. Το δικό μου κρεβάτι/το δικό μου σώμα ως όριο αποτελεί σημείο που καθορίζει το «ναι» ή το «όχι» του παιδιού, καθώς και το αν νιώθει ασφάλεια ή απειλή.	**Κάρτες κόκκινο και πράσινο ή σχοινί για γραμμή άποψης**

	Προβληματισμός: -Να πει το μυστικό αυτό ο/η Άλεξ σε κάποιο άτομο που αγαπά και εμπιστεύεται; Σε ποιο άτομο νομίζετε να το πει;	
Σενάριο 4ο **Κρυφοκοίταγμα** **Διάδρομος σκέψης**	**Αφήγηση σκηνής** κρυφοκοιτάγματος σε δοκιμαστήριο (με πιθανή επέκταση και στο κρυφοκοίταγμα στο αποχωρητήριο, συνθήκη που είναι πιθανό να συναντήσεις στο νηπιαγωγείο). **Συζήτηση** και ερμηνεία εικόνας στον βιντεοπροβολέα. **Προβληματισμός:** **- Να το πει σε κάποιον που αγαπά και εμπιστεύεται;** **- Σε ποιον να μιλήσει ο/η Άλεξ;** Ο/Η Άλεξ περνά από τον διάδρομο της σκέψης και τα παιδιά τοποθετούνται ως προς τα πιο πάνω ερωτήματα. Ο/Η Άλεξ στο τέλος ανακοινώνει την απόφασή του/της.	**Προβολή σχετικής εικόνας παραμυθιού** **Προβολή σχετικής εικόνας παραμυθιού**
Αφήγηση τέλους	Αφήγηση παραμυθιού μέχρι το τέλος: «Τα μυστικά τελικά είναι για να τα μοιράζεσαι», «Αν θέλεις, να μοιραστείς τα μυστικά σου….».	**Προβολή σχετικής εικόνας παραμυθιού**

ΜΕΡΟΣ 3ο: Δημιουργικές Εργασίες στο Κουτί με τα Μυστικά

Δημιουργική αποτύπωση ενός μυστικού του/της Άλεξ	Σχεδιάζουν κάποιο από τα μυστικά του/της Άλεξ και το βάζουν στο κουτί που έφεραν. Στο δικό τους κουτί με τα μυστικά, του οποίου εκείνα έχουν το κλειδί και τον έλεγχο!	**Παστέλ** **Φανέλες Α3**
Κατασκευή Φιγούρας ή κούκλας Άλεξ	Ετοιμάζουν τη φιγούρα του /της Άλεξ για να την βάλουν στο κουτί με τα μυστικά και να τους θυμίζει πως πρέπει να μάθουν να λένε «Όχι» (όπως την/τον Άλεξ) και πως τα μυστικά τα μοιραζόμαστε με ανθρώπους που αγαπούμε και εμπιστευόμαστε. **Σημείωση:** Το συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος θα μπορούσε να υποστηριχτεί καλύτερα με συνδιδασκαλία δύο εκπαιδευτικών, εάν υπάρχει δυνατότητα.	

- Φτιάχνω
- Δημιουργώ
- Κατασκευάζω
τον / την Άλεξ

Από Γιωργούλα Ανδρέου,
Εκπαιδευτικό Δημοτικής

Υλικά που θα χρειαστώ:

- Τσόχα σε χρώμα σκούρο μωβ (30cm X 30cm)
- Λίγο μαλλί
- Κορδέλα σε χρώμα πορτοκαλί (50 cm)
- Δύο μικρά ματάκια χειροτεχνίας
- Ψαλίδι
- Βελόνι
- Καρφίτσα
- Λεπτή κλωστή μωβ
- Βαμβάκι
- Υγρή γόμα
- Λεπτό πενάκι μαύρο

Διαδικασία:

1. Διπλώνω την τσόχα στη μέση, τοποθετώ το πατρόν πάνω της (το στερεώνω με μια καρφίτσα) και κόβω γύρω, γύρω.

2. Ενώνω τα δύο κομμάτια, ράβοντάς τα στις άκρες με το βελόνι και την κλωστή. Αφήνω κενό στο κάτω μέρος (5 cm).

3. Γυρίζω προς τα μέσα την κατασκευή μου, έτσι ώστε οι ραφές μου να μην φαίνονται.

4. Γεμίζω με βαμβάκι.

5. Ράβω το ανοικτό μέρος.

6. Κόβω τέσσερα κομμάτια μαλλί. Το καθένα να έχει μήκος 4 cm.

7. Ράβω το κάθε κομμάτι μαλλί στα τέσσερα σημεία που φαίνονται στο πατρόν (μαύρες κουκκίδες), για να σχηματίσω τα χέρια και τα πόδια.

8. Τοποθετώ γόμα στη θέση που θα βάλω το κασκόλ και τυλίγω την πορτοκαλί κορδέλα γύρω από την κατασκευή μου. Για να στερεώσω καλύτερα το κασκόλ, δημιουργώ έναν κόμπο και τοποθετώ λίγη γόμα στην ένωσή του. Κόβω την κορδέλα που έχει περισσέψει.

9. Τοποθετώ τα ματάκια χειροτεχνίας με γόμα.

10. Με το μαύρο πενάκι, σχηματίζω τα φρύδια.

Μπράβο!!!
Μόλις έχεις ολοκληρώσει την υπέροχη κατασκευή σου!
Έτοιμος/η ο/η Άλεξ!!!

Αν θέλω να χαρίσω ως δώρο τον/την Άλεξ, μπορώ να τον/την τοποθετήσω σε ένα διάφανο πουγκί.

Μικρή Ιστορία:
«Δεν πάω πουθενά με ξένους» (Ντάγκμαρ Γκάισλερ) 3-6 ετών

Το βιβλίο διατίθεται σε όλα τα βιβλιοπωλεία.

Περιγραφή:

Το παραμύθι **"Δεν πάω πουθενά με ξένους"** (Ντάγκμαρ Γκάισλερ) απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας τριών ετών και άνω και έχει ως βασικό σκοπό να διδάξει στα παιδιά ότι δεν πρέπει ποτέ να ακολουθούν τους ξένους/αγνώστους. Τα παιδιά πολλές φορές ακολουθούν αβίαστα και με τη θέλησή τους κάποιον ξένο/άγνωστο που μπορεί να προσπαθήσει να τα δελεάσει με ποικίλους τρόπους. Συχνά τα παιδιά αγνοούν τους κινδύνους που υπάρχουν αν δείξουν μεγάλη εμπιστοσύνη σε έναν άγνωστο. Για τον λόγο αυτό, είναι πολύ σημαντικό τα μικρά παιδιά να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να προστατεύουν τον εαυτό τους.

«Το σχολείο τελείωσε. Όλοι οι συμμαθητές της Μελίνας έχουν φύγει. Μόνο εκείνη περιμένει υπομονετικά έξω στο πεζοδρόμιο. Μια κυρία περνάει από μπροστά της. "Έλα μαζί μου", της λέει. "Δεν έρχομαι,

γιατί δεν σας ξέρω", απαντά η Μελίνα. Κι όσο κι αν επιμείνει η κυρία, η Μελίνα θα περιμένει, όπως της είπε να κάνει η μαμά... Μια ιστορία που εξηγεί με όμορφο τρόπο στα παιδιά ότι δεν πρέπει να ακολουθούν ποτέ τους ξένους αλλά να ακούνε πάντα τους γονείς τους».

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Κανόνες προστασίας επαφής του παιδιού με άγνωστα /ξένα άτομα**
- **Λένε ΟΧΙ σε οποιοδήποτε άγνωστο άτομο τούς ζητά να το ακολουθήσουν**
- **Δίκτυο ασφάλειας με πρόσωπα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας**

Εισαγωγή:

Πρώτο σαραντάλεπτο:

- **Παρουσιάζεται στα παιδιά** μόνο το κοριτσάκι από την εικόνα του εξωφύλλου και όλα τα υπόλοιπα μέρη της εικόνας καλύπτονται. **Τα παιδιά καλούνται να παρατηρήσουν το κοριτσάκι και να διατυπώσουν υποθέσεις για το τι μπορεί να συμβαίνει.** Εστιάζεται η προσοχή των παιδιών στην έκφραση του προσώπου του κοριτσιού, στη στάση του σώματος κ.ά.
- **Διαβάζεται ο τίτλος του παραμυθιού** και τα παιδιά μαντεύουν ποιος μπορεί να λέει **«Δεν πάω πουθενά με ξένους»**. Στη συνέχεια, τα παιδιά καλούνται να σκεφτούν ποια μπορεί να είναι η ιστορία που μας αφηγείται το παραμύθι. Ακολούθως, ζητείται από τα παιδιά να αναφέρουν ποιους ανθρώπους ονομάζουμε ξένους /αγνώστους.
  - **Πώς μοιάζουν τα ξένα /άγνωστα άτομα;**

Τα παιδιά λένε τις απόψεις τους π.χ. μπορεί να είναι ένας κύριος, μπορεί ένας ηλικιωμένος, μια κυρία, ένα μεγάλο αγόρι κ.λπ. Γίνεται καταγραφή των απόψεων των παιδιών.

- **Ανάγνωση παραμυθιού**
  Διαβάζεται η πρώτη σελίδα του παραμυθιού **«Το σχολείο τελείωσε. Όλοι οι συμμαθητές / συμμαθήτριες της Μελίνας έχουν φύγει. Μόνο εκείνη περιμένει υπομονετικά στο πεζοδρόμιο».**

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η φιγούρα της Μελίνας. Πώς νιώθει άραγε η Μελίνα τώρα που περιμένει μόνη στο πεζοδρόμιο;
Γράφονται μέσα στο περίγραμμα όλες οι λέξεις που λένε τα παιδιά (λυπημένη, φοβισμένη, ανήσυχη κ.ά.).

Επισημαίνεται στα παιδιά ότι συναντούμε κάθε μέρα ανθρώπους που δεν γνωρίζουμε ή που γνωρίζουμε πολύ λίγο και ότι αυτοί οι άνθρωποι αποκαλούνται άγνωστοι / ξένοι. Διευκρινίζεται ότι η έννοια ξένος στον τίτλο σημαίνει άγνωστος και όχι κάποιος με καταγωγή από άλλη χώρα. Ο ξένος / άγνωστος μπορεί να έχει την οποιαδήποτε εμφάνιση, ηλικία, φύλο, καταγωγή κ.ά. Μπορεί να είναι οποιοδήποτε άτομο.

Προστίθενται στοιχεία στο περίγραμμα της Μελίνας, κατά τη διάρκεια της διήγησης, και σύμφωνα πάντα με τις εναλλαγές των σκέψεων και συναισθημάτων της.

Η διήγηση του παραμυθιού συνεχίζεται μέχρι και τη σελ.16 -17, όπου εμφανίζεται ο κύριος με το ωραίο, μαύρο αυτοκίνητο.

Διάδρομος σκέψης (ο / η εκπαιδευτικός στον ρόλο της Μελίνας):
Η Μελίνα κινείται ανάμεσα στα παιδιά και θέτει σε αυτά το δίλημμα αν πρέπει να ακολουθήσει τον κύριο με το ωραίο μαύρο αυτοκίνητο ή όχι. Τα παιδιά εισηγούνται στη Μελίνα τι πρέπει να αποφασίσει και γιατί.

Στη συνέχεια δίνονται επιλογές προφίλ στα παιδιά με τη χρήση εικόνων (π.χ. όμορφος/όμορφη/καλοντυμένος/άσχημος/κακοντυμένος/με γραβάτα/λερωμένος/λερωμένη κ.λπ., ωραίο αμάξι/διπλοκάμπινο κ.λπ.) για να απαντήσουν αν θα τους ακολουθούσαν. Σε όλες τις περιπτώσεις η απάντηση είναι ΟΧΙ. Περιγραφή προφίλ/σηκώνουν πράσινη κάρτα για το ΝΑΙ και κόκκινη κάρτα για το ΟΧΙ.

Ακολούθως η/ο εκπαιδευτικός συνεχίζει τη διήγηση του παραμυθιού.

Κανόνες προστασίας επαφής του παιδιού με άγνωστα/ξένα άτομα

Ο/Η εκπαιδευτικός σταματά την ανάγνωση του παραμυθιού στην εικόνα του αγοριού, το οποίο είναι ο τελευταίος ήρωας που παρουσιάζεται στο παραμύθι. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να σκεφτούν αν η Μελίνα θα ακολουθήσει αυτό το αγόρι ή όχι και να δικαιολογήσουν την άποψή τους.
Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρει στα παιδιά ότι τελικά η Μελίνα ακολούθησε αυτό το αγόρι.

- **Γιατί νομίζετε η Μελίνα ακολούθησε αυτό το άτομο, αφού αρνήθηκε να ακολουθήσει όλα τα προηγούμενα άτομα;**

Τα παιδιά μαντεύουν ότι αυτός ίσως να μην ήταν άγνωστο άτομο για αυτήν αλλά κάποιος που γνωρίζει πολύ καλά, π.χ. ο πατέρας της, ο θείος της, ο αδελφός της.
Στη συνέχεια, διαβάζεται το τέλος του παραμυθιού και τα παιδιά διαπιστώνουν ότι το αγόρι ήταν ο αδελφός της και ήταν το άτομο που η μαμά τής είχε πει να περιμένει για να την πάρει στο σπίτι.

Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να πουν τι ήταν αυτό που τους έκανε να πιστεύουν ότι η Μελίνα δεν θα ακολουθούσε το αγόρι. Τα παιδιά πιθανόν να πουν ότι φαίνεται κακός από τη φανέλα του που έχει νεκροκεφαλές, από το σακάκι του που έχει μεταλλικά κουμπιά, από τα μαλλιά του κ.ά. Ο/Η εκπαιδευτικός προβληματίζει τα παιδιά με ερωτήσεις.

- **Μπορούμε μόνο με το να κοιτάξουμε κάποιον να καταλάβουμε αν είναι καλός ή κακός;**

(Αν π.χ. κάποιος φοράει ωραία ρούχα, ή περπατά με ένα όμορφο σκυλάκι ή είναι πολύ φιλικός μαζί μας, αυτό σημαίνει πως μπορούμε να τον εμπιστευτούμε; Ναι ή όχι;)

Η ωραία εμφάνιση κάποιου ατόμου ή η φιλική του διάθεση απέναντί τους δεν σημαίνει ότι είναι ασφαλές να το ακολουθήσουν. Το σημαντικό είναι να γνωρίζει το άτομο και να ενημερώνει τους γονείς/κηδεμόνες ή άτομα εμπιστοσύνης, κατά πόσο μπορεί να το ακολουθήσει.

Η Μελίνα παρουσιάζεται στον πίνακα με ένα σύννεφο-σκέψη και τα παιδιά καλούνται να θυμηθούν τι σκεφτόταν κάθε φορά που τα άγνωστα άτομα την καλούσαν να πάει μαζί τους.

Εναλλακτικά ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να εντάξει το συγκεκριμένο σύννεφο-σκέψη από την αρχή της ιστορίας και κάθε φορά που η Μελίνα συναντά ένα άγνωστο άτομο, τα παιδιά να επαναλαμβάνουν τις φράσεις-κλειδιά της Μελίνας. Τονίζεται ότι, παρόλο που τους ήξερε λίγο, εντούτοις πάλι επέλεξε να μην τους ακολουθήσει. Τα παιδιά εντοπίζουν ότι θυμόταν τη συμφωνία που είχε κάνει με τη μητέρα της. Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει μέσα στο σύννεφο τι λένε τα παιδιά π.χ. πρέπει να περιμένω, δεν ακολουθώ αγνώστους κ.λπ.

- **Πού ήταν η Μελίνα όταν περίμενε να έρθουν να την πάρουν στο σπίτι;**
- **Πώς ένιωθε η Μελίνα όση ώρα περίμενε στο πεζοδρόμιο; Παρουσιάζουμε ξανά τη φιγούρα της Μελίνας και ζητούμε από τα παιδιά να συμπληρώσουν με άλλες λέξεις - συναισθήματα τη φιγούρα του κοριτσιού.**

Ο/Η εκπαιδευτικός τονίζει στα παιδιά ότι παρόλο που η Μελίνα είχε όλα αυτά τα συναισθήματα, παρόλο που ήταν ανήσυχη γιατί άργησε ο αδελφός της, εντούτοις για κανέναν λόγο δεν ακολούθησε τα άγνωστα πρόσωπα.

Ο/Η εκπαιδευτικός συζητά με τα παιδιά αν θα μπορούσε ένα παιδί του δικού τους σχολείου να είναι στη θέση της Μελίνας. Τονίζεται ότι οι εκπαιδευτικοί δεν αφήνουν ποτέ ένα παιδί της δικής τους ηλικίας να περιμένει έξω στο πεζοδρόμιο μόνο του.

Αναφέρονται απλοί κανόνες για την επαφή με αγνώστους, όπως π.χ. να μην επιβιβάζονται ποτέ σε αυτοκίνητο ατόμου το οποίο δεν γνωρίζουν, να μη δέχονται δώρα ή προσκλήσεις από αγνώστους, να μην ακολουθούν οποιοδήποτε άγνωστο άτομο.

Γίνεται ενημέρωση στα παιδιά ότι το σχολείο ζητά πάντα από τους γονείς να γράφουν ποια πρόσωπα μπορούν να παραλαμβάνουν τα παιδιά καθημερινά όταν σχολνούν. Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει τα σχετικά έντυπα που έχουν συμπληρώσει οι γονείς τους για να γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί ποια πρόσωπα δικαιούνται να τους παίρνουν από το σχολείο (αυτό βοηθά τα παιδιά να νιώσουν μεγαλύτερη ασφάλεια). Αυτή είναι μια πολιτική που βοηθά να προστατευτούν τα παιδιά.

Δεύτερο σαραντάλεπτο:

Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να θυμηθούν την ιστορία της Μελίνας. Για να γίνει σύντομη επαναφορά της ιστορίας χρησιμοποιείται το τρενάκι της αφήγησης. Σε κάθε βαγόνι τοποθετούνται με τη σειρά οι εικόνες του παραμυθιού. Τα παιδιά καλούνται να πουν σύντομα την ιστορία της Μελίνας.

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα:

- **Σε ποιον άλλο χώρο θα μπορούσε η Μελίνα να συναντήσει κάποιον άγνωστο/ξένο;**

Τοποθετούνται στον πίνακα αναποδογυρισμένες εικόνες από διάφορους χώρους. Τα παιδιά λένε πιθανούς χώρους. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει εικόνες τοποθετημένες ανάποδα και όταν τα παιδιά βρίσκουν έναν χώρο, γυρίζει τη σχετική εικόνα και τοποθετεί τη φιγούρα της Μελίνας στον συγκεκριμένο χώρο (παραλία, πάρκο, παιδότοπος, υπεραγορά, έξω από το σπίτι, στη γειτονιά, στο mall/πολυκατάστημα, σε πάρτι γενεθλίων κ.ά.).

Λένε ΟΧΙ σε οποιοδήποτε άγνωστο άτομο τους ζητήσει να το ακολουθήσουν

- **Με ποιους τρόπους μπορεί να πλησιάσει τα παιδιά ένα άγνωστο άτομο;**

Πιθανές απαντήσεις των παιδιών:

- **να πει ότι γνωρίζει τη μητέρα ή τους γονείς τους**
- **να τους ζητήσει να του δώσουν οδηγίες για να πάει κάπου**
- **να τους πει να πάνε να βρουν το σκυλάκι/γατάκι που έχει χάσει**
- **να τους πει να πάνε έναν περίπατο**
- **να τους προσφέρει ένα παιχνίδι/ένα γλυκό**

Σημαντικό να τονιστεί στα παιδιά ότι θα πρέπει να ΛΕΝΕ ΟΧΙ όταν κάποιο άγνωστο άτομο τους προσφέρει δώρα ή άλλα ανταλλάγματα για να το ακολουθήσουν και θα πρέπει να το αναφέρουν σε ένα ενήλικο άτομο το οποίο εμπιστεύονται.

Σημαντικό είναι να επιμένει το παιδί μέχρι να βρει ανταπόκριση από το δίκτυο ασφάλειάς του.

- **Τι μπορούμε να πούμε άραγε σε όλα αυτά τα άγνωστα άτομα που μας πλησιάζουν; (Λέμε ΟΧΙ, ΣΤΟΠ, κ.ά.)**

Ακολούθως, τοποθετείται στον διαδραστικό πίνακα η εικόνα από την αυλή ενός σπιτιού. Τα παιδιά καλούνται να ζωντανέψουν την εικόνα και να πάρουν σχετικούς ρόλους, ζωντανεύοντας σκηνές από τα παιχνίδια της αυλής (π.χ. κάνω ποδήλατο, παίζω με την μπάλα). Στα παιδιά μοιράζονται επίσης καρτέλες με το σήμα ΣΤΟΠ. Ο/Η εκπαιδευτικός παίρνει ρόλο άγνωστου προς τα παιδιά προσώπου και καθώς τα παιδιά κινούνται στον χώρο, τα καλεί με διάφορους τρόπους να τον/την ακολουθήσουν. Τα παιδιά σηκώνουν την καρτέλα τους, λέγοντας ΣΤΟΠ και απαντούν στο άγνωστο άτομο ανάλογα.

π.χ.

- **Δεν σας γνωρίζω κύριε/κυρία, δεν μπορώ να έρθω μαζί σας**
- **Φύγετε κύριε/κυρία....δεν έρχομαι μαζί σας**
- **ΟΧΙ, δεν έρχομαι μαζί σας, είστε ένας/μια άγνωστος/η για μένα**

(Σενάριο: ένας κύριος βρίσκεται έξω από την αυλή του σπιτιού και καλεί τα παιδιά να τον ακολουθήσουν στο αυτοκίνητό του για να τους δείξει το όμορφο σκυλάκι του).

Δίκτυο ασφάλειας με πρόσωπα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές

Στη συνέχεια παρουσιάζεται στον διαδραστικό πίνακα η εικόνα από μια υπεραγορά. Τα παιδιά δημιουργούν ομάδες των δύο ατόμων και καλούνται να σκεφτούν πώς θα αντιδράσουν σε περίπτωση που χαθούν σε μια υπεραγορά και όλα τα πρόσωπα γύρω τους είναι άγνωστα. Στη συνέχεια, ανακοινώνουν τις αποφάσεις τους στην ολομέλεια της τάξης (π.χ. πηγαίνω στο ταμείο και ζητώ από τον/την ταμία να με βοηθήσει, πηγαίνω στον φρουρό ασφαλείας της υπεραγοράς κ.λπ.).
Τα παιδιά αποφασίζουν ποια πρόσωπα είναι πρόσωπα εμπιστοσύνης για να απευθυνθούν όταν χρειάζονται βοήθεια σε διαφορετικούς χώρους.

Ο/Η εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά για τις γραμμές βοήθειας. Εξηγεί ότι στις γραμμές απαντούν άτομα που είναι ειδικά (π.χ. ψυχολόγοι) και βοηθούν σε ό,τι χρειαστεί κάποιο άτομο. Τοποθετείται σε περίοπτη θέση ένα μεγάλο

χαρτόνι με τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας. Δίνεται και ένα φυλλάδιο (σελ. 140-141) με τις τηλεφωνικές γραμμές, για να αποσταλεί και στο σπίτι, έτσι ώστε οι γονείς/κηδεμόνες να ενημερωθούν αλλά να ενημερώσουν και οι ίδιοι τα παιδιά τους. Για μικρά παιδιά η πιο εύκολη τηλεφωνική γραμμή για να θυμούνται είναι ο **πανευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης 112**, οποίος συνδέεται με την αστυνομία. **Σημαντικές είναι και οι τηλεφωνικές γραμμές 1440** (Σύνδεσμος για Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια), **1466 (Hope for Children)**, **1460** (Γραμμή του Πολίτη της Αστυνομίας Κύπρου) και **1455** (Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού).

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το τραγούδι **ΣΤΟΠ** και τα παιδιά τραγουδούν.

S.O.S

Δίκτυο ασφάλειας με άτομα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- **Άτομα που εμπιστεύεται το παιδί και νιώθει κοντά τους ασφάλεια (π.χ. γονείς/κηδεμόνες, νονά/νονός, γιαγιά κ.ά.)**
- **Ειδικοί (π.χ. εκπαιδευτικός ψυχολόγος, επισκέπτρια/πτης υγείας)**
- **Τηλεφωνικές γραμμές (π.χ. 112, 1440, 1460, 1466, 1480, 1455)**

Δραστηριότητες επέκτασης και εμπλουτισμού:

Στο τέλος ενός μαθήματος παίζουμε ένα παιχνίδι συμπλήρωσης προτάσεων.

- **Ας συμπληρώσουμε προτάσεις:**
  - Παίζω έξω και ένας άγνωστος μού ζητά να πάω μαζί του. Δεν πάω ακόμα και αν …… (συμπληρώνουν τα παιδιά π.χ. μου δώσει καραμέλα, σοκολάτα κ.λπ.)

- Είμαι στην αυλή του σπιτιού μου και κάποιος άγνωστος με φωνάξει να πάω στο αυτοκίνητό του για να τον βοηθήσω. Φωνάζω αμέσως……

- **Στα παιδιά δίνεται μια λίστα σε σχήμα καρδιάς** στην οποία τα παιδιά μπορούν να καταγράψουν μαζί με τους γονείς τους ποια πρόσωπα μπορούν να ακολουθούν.
- **Φτιάχνουν ιστό της αράχνης** ζωγραφίζοντας πρόσωπα που μπορούν να εμπιστευτούν και να είναι ασφαλή.
- **Η Μελίνα εμφανίζεται σε φιγούρα ή κούκλα** στα παιδιά και τους αφήνει ένα κουτί. Ζητά από τα παιδιά να καταγράψουν τα δικά τους μυστικά που θα τους δυναμώνουν να αντιμετωπίζουν τους αγνώστους και να τα φυλάξουν στο κουτί της εμπιστοσύνης. Τα παιδιά εισηγούνται τι μπορεί να μπει σε αυτό το κουτί, π.χ. κανόνες για προστασία από αγνώστους, λίστα με πρόσωπα που μπορούν να εμπιστευτούν, λίστα με τηλεφωνικές γραμμές κ.ά.

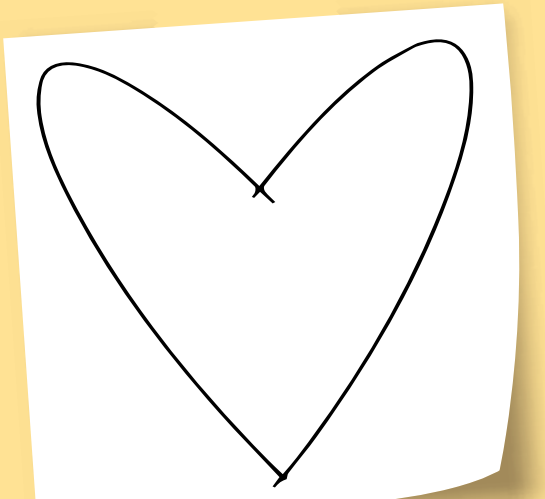

Υλικά - Μέσα:

Εισαγωγή:

Σκέψεις Μελίνας:

Πιθανοί χώροι για να πλησιάσει το παιδί ένα άγνωστο άτομο:

Φιγούρα Μελίνας και συναισθήματα:

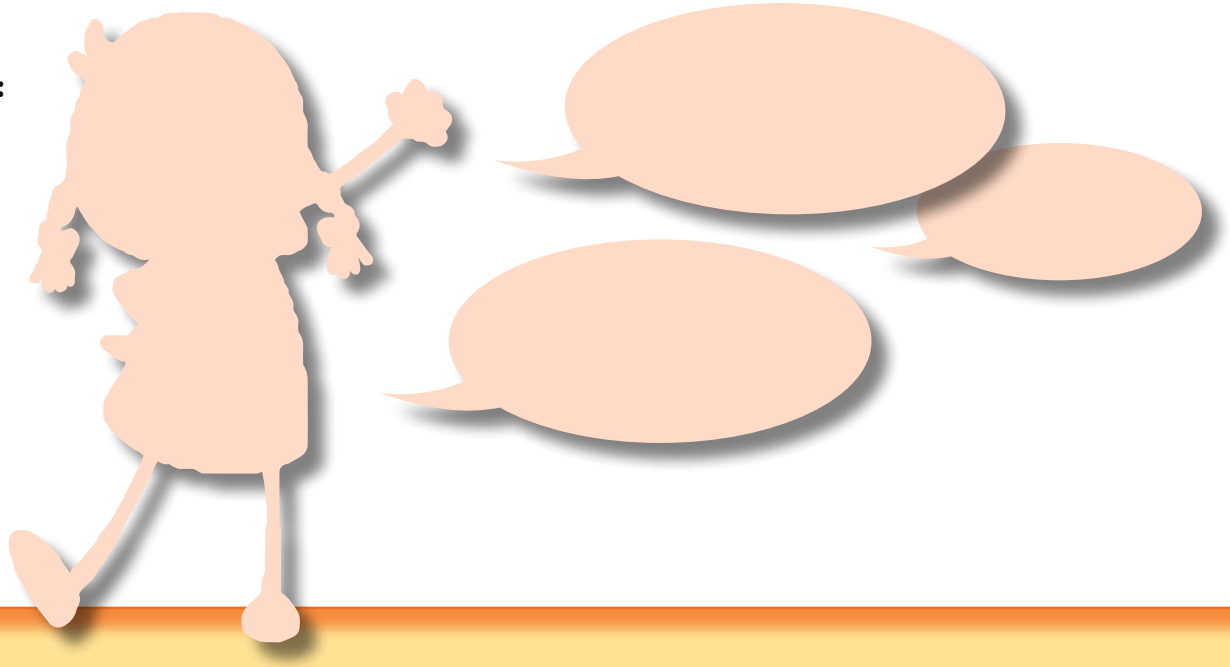

Τραγούδι ΣΤΟΠ

Στοπ, Στοπ, Στοπ!
Αμέσως σταματώ!!
'Ωρα για να σκεφτώ!!!

Πάντα εγώ θυμάμαι
αυτά που συμφωνώ,
μαζί με τους γονείς μου
ποιους να ακολουθώ.
Μ' αγνώστους δεν μιλάω
ούτε τους απαντώ
φεύγω μακριά τους,
βοήθεια ζητώ

Στοπ, Στοπ, Στοπ!
Αμέσως σταματώ!!
'Ωρα για να σκεφτώ!!!

'Ο,τι και να μου δώσουν
παιχνίδια ή γλυκά,
μαζί τους δεν πηγαίνω,
φωνάζω τη μαμά.
Αν λίγο τους γνωρίζω,
απλά τους χαιρετώ,
γυρίζω στον μπαμπά μου,
δεν τους ακολουθώ

Στοπ, Στοπ, Στοπ!
Αμέσως σταματώ!!
'Ωρα για να σκεφτώ!!!

Στον άγνωστο φωνάζω,
δεν θα σ' εμπιστευτώ!

Μαρία Καζέλα,
Διευθύντρια Προδημοτικής Εκπαίδευσης

Τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας σελ. 140-141

Πληροφορίες για εκπαιδευτικούς

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ενδεικτικά και συμπληρωματικά και το παραμύθι «Μην πας Φωκάκι», Ρουμελιώτης Β., 2018, Αθήνα: Εκδόσεις Πάπυρος (για παιδιά ηλικίας 3-9 ετών), το οποίο διαπραγματεύεται και αυτό το θέμα της προστασίας των μικρών παιδιών από αγνώστους.

Παραμύθι: Η Κοκκινοσκουφίτσα

Περιγραφή:

Πρόκειται για το γνωστό κλασικό παραμύθι, το οποίο επικράτησε σε έντυπη μορφή από τους Περό και Αδελφούς Γκριμ. Η Κοκκινοσκουφίτσα είναι ένα κοριτσάκι που πήρε το όνομά της από την κόκκινη κάπα που της χάρισε η γιαγιά της. Ζει σε ένα σπιτάκι κοντά στο δάσος με τη μαμά της, ενώ στην άλλη μεριά του δάσους ζει η γιαγιά της. Η Μαμά ζητά από την Κοκκινοσκουφίτσα να πάρει ένα καλαθάκι με φαγητό στη γιαγιά, δίνοντάς της, τις εξής συμβουλές:

- **Να ακολουθήσει συγκεκριμένη διαδρομή**
- **Να μην χασομερά/αφαιρείται στον δρόμο**
- **Να μην μιλήσει με αγνώστους**

Η Κοκκινοσκουφίτσα δεν ακολουθεί (αγνοεί) τις συμβουλές, συναντάει στο δάσος τον Λύκο, πιάνει κουβέντα μαζί του και του δίνει προσωπικές της πληροφορίες. Ο Λύκος πηγαίνει πρώτος στο σπίτι της γιαγιάς, την κλειδώνει σε ένα ερμάρι/σκοτεινό μέρος, παίρνει τη θέση της και περιμένει την Κοκκινοσκουφίτσα. Όταν η Κοκκινοσκουφίτσα φτάνει στο σπίτι της γιαγιάς, δέχεται επίθεση από τον Λύκο. Τότε ζητάει βοήθεια τρέχοντας και ένας ξυλοκόπος

σπεύδει να τη βοηθήσει, διώχνοντας τον Λύκο και ελευθερώνοντας τη γιαγιά. Το παραμύθι τελειώνει με ευτυχισμένο τέλος και τη συμβουλή της γιαγιάς **«Να θυμάσαι Κοκκινοσκουφίτσα μου, δεν πρέπει ποτέ να μιλάς με αγνώστους»**, ως διδακτικό επιμύθιο.

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης με ενδεικτικές δραστηριότητες:

ΜΑΘΗΜΑ 1ο:

Εισαγωγή:

Ανάσυρση προϋπάρχουσας γνώσης: Τα παιδιά απαντούν από μνήμης και δημιουργείται μια κοινή αφετηρία εισόδου στο παραμύθι.

- **Ιδεοθύελλα:** Τα παιδιά καλούνται να απαντήσουν με λέξεις / προτάσεις σε σχέση με το παραμύθι «Η Κοκκινοσκουφίτσα». Αναμένεται να λεχθούν οι ήρωες, ο τόπος, τα αντικείμενα-κλειδιά και δράσεις / γεγονότα-κλειδιά.

- **Τεχνική δράματος «Hero on the Wall / Ήρωας στον τοίχο»:** Δημιουργούνται 3 μεγάλα περιγράμματα των βασικών ηρώων (Μαμά, Κοκκινοσκουφίτσα, Λύκος). Σύμφωνα με την τεχνική, συμπληρώνονται στο εσωτερικό της φιγού-

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Κατανοούν το δικαίωμά τους να είναι ασφαλή και προστατευμένα και την ευθύνη των ενηλίκων για την προστασία τους.**
- **Κανόνες για επαφή με άγνωστα άτομα. Λέμε ΟΧΙ.**
- **Δημιουργούν δίκτυο ασφάλειας με άτομα στα οποία μπορούν να αποταθούν όταν χρειάζονται βοήθεια.**

ρας κάθε ήρωα τα «εσωτερικά χαρακτηριστικά» του και στο εξωτερικό τα «εξωτερικά χαρακτηριστικά» του μονολεκτικά. Στο στάδιο αυτό ζητούμε τα κυρίαρχα εξωτερικά χαρακτηριστικά για κάθε ήρωα.

Οι φιγούρες θα υπάρχουν ως σημεία αναφοράς και επαν-επίσκεψης καθ' όλη τη διάρκεια των δραστηριοτήτων. Αναμένεται, στην πορεία να συμπληρωθούν τόσο τα εξωτερικά όσο και τα εσωτερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα των χαρακτήρων, δίνοντας έμφαση στα εσωτερικά χαρακτηριστικά.

Αφήγηση παραμυθιού: Προτείνεται η αφήγηση με κινούμενη εικόνα από το κανάλι του YouTube "Bedtime Stories Collection" στον σύνδεσμο ***https://youtu.be/oWcMdMe1c3I.***
Σε περίπτωση που θα επιλέξετε κάποια άλλη αφήγηση ή προτιμάτε να αφηγηθείτε εσείς το παραμύθι, επιλέξτε μια διασκευή/εκδοχή, η οποία να στηρίζεται στα εξής σημεία:

- **Τη συμβουλή της Μαμάς προς την Κοκκινοσκουφίτσα.**
- **Την παράβαση της συμβουλής (αλλαγή δρομολογίου, περιπλάνηση, συνομιλία με άγνωστο/Λύκο).**
- **Ένα αναίμακτο τέλος (π.χ. η γιαγιά είναι κλεισμένη στο ερμάρι και την ελευθερώνει ο κυνηγός).**

Ακολουθεί σύντομη συζήτηση στη βάση της επανεξέτασης των χαρακτηριστικών που έχουν αποδώσει στους ήρωες και στην προσθήκη νέου περιεχομένου σε σχέση με τα «εσωτερικά χαρακτηριστικά» των ηρώων.

Κατανοούν το δικαίωμά τους να είναι ασφαλή και προστατευμένα και την ευθύνη των ενηλίκων για την προστασία τους

- **Τι πήγε λάθος και έφτασε τελικά ο Λύκος στο σπίτι της γιαγιάς;**

Η Βαλίτσα του Ντετέκτιβ:
Εισάγεται μια βαλίτσα η οποία γράφει απέξω, «Η Βαλίτσα με τα εργαλεία του Ντετέκτιβ». Η βαλίτσα έχει μέσα φακούς /φανάρια, είδη αμφίεσης /κάλυψης, γυαλιά, εφημερίδα χαρτοφύλακα, δίκτυο ασφαλείας-παλάμη με 5 επαφές.

Παρουσιάζεται η εικόνα όπου η μαμά αποχαιρετά την Κοκκινοσκουφίτσα και η μικρή ξεκινά ΜΟΝΗ της να περάσει το ΔΑΣΟΣ για να φτάσει στο σπίτι της Γιαγιάς. Τα παιδιά παίρνουν τα φανάρια και προσπαθούν να εντοπίσουν το λάθος στην εικόνα.

Βοηθητικές ερωτήσεις:
- **Πού πάει η Κοκκινοσκουφίτσα;**
- **Πώς πάει;**
- **Με ποιους πάει;**
- **Ποιος την έστειλε;**
- **Γιατί είναι μόνη της;**
- **Πώς κρίνετε την απόφαση της μαμάς;**
- **Ποιος είναι υπεύθυνος για την ασφάλεια ενός παιδιού;**

Αναμένεται μετά από συζήτηση να εντοπίσουν ότι ένα **ΠΑΙΔΙ** ξεκινάει **ΜΟΝΟ** μια διαδρομή **ΧΩΡΙΣ** την **ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΕΝΗΛΙΚΑ**, ο οποίος έχει την **ΕΥΘΥΝΗ** για την **ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ**. Τοποθετούν το φανάρι στο σημείο αυτό της εικόνας του παραμυθιού, και φωτίζουν το «στοιχείο».

Τεχνική δράματος «καυτή καρέκλα-ανάκριση»: Τοποθετείται ένας / μια συμμετέχων / συμμετέχουσα (εκπαιδευτικός ή παιδί, ανάλογα με τη δυναμική της ομάδας) στην Καυτή Καρέκλα της Ανάκρισης, σε οριοθετημένο χώρο στο κέντρο της τάξης, αναλαμβάνοντας τον ρόλο της «Μητέρας». Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας αναλαμβάνουν να την «ανακρίνουν», χρησιμοποιώντας τον «φακό / φανάρι» κάνοντας:

- **ερωτήσεις σε σχέση με την απόφασή της να στείλει την Κοκκινοσκουφίτσα στο δάσος.**
- **υποδείξεις σε σχέση με το «λάθος» και την ορθή πρακτική για προστασία των παιδιών από τους ενήλικες.**

Επισημαίνονται τα ακόλουθα:

- **Τα ανήλικα παιδιά δεν μένουν ποτέ χωρίς επίβλεψη.**
- **Τα ανήλικα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ασφάλεια και στην προστασία.**
- **Η ευθύνη για την ασφάλεια και προστασία των παιδιών ανήκει στους ενήλικες.**

- Ανάλογα με την έκβαση της συζήτησης / ανάκρισης και ανάλογα με τις ελλείψεις στο αντίστοιχο περίγραμμα της μαμάς στον τοίχο, γίνονται οι απαραίτητες προσθήκες.
- Τα παιδιά δοκιμάζουν αυτοσχεδιαστικά, με δραματοποιημένη αφήγηση, να αλλάξουν την έκβαση της ιστορίας, «διορθώνοντας / αλλάζοντας» τη στάση της μητέρας. Η / Ο εκπαιδευτικός ή κάποιο άλλο μέλος της ομάδας αφηγείται τη διαφοροποιημένη ιστορία κατά τη διάρκεια του αυτοσχεδιασμού / της δραματοποίησης. Αναμένεται ότι μέσα από τον αυτοσχεδιασμό:
  - **Η Κοκκινοσκουφίτσα δεν θα πάει μόνη στο δάσος.**
  - **Η Μητέρα θα συνοδεύσει την Κοκκινοσκουφίτσα.**
  - **Ο Λύκος δεν θα έχει ευκαιρία να πλησιάσει την Κοκκινοσκουφίτσα.**

ΜΑΘΗΜΑ 2ο:

Κανόνες για επαφή με άγνωστα άτομα
Λέμε ΟΧΙ

Στα παιδιά δίνεται από τη Βαλίτσα του Ντετέκτιβ, μεγεθυντικός φακός και μια κόκκινη κάρτα. Καλούνται, παρακολουθώντας ξανά από το βιντεάκι τη σκηνή κατά την οποία η Κοκκινοσκουφίτσα ανταποκρίνεται στη συζήτηση με τον Λύκο (0:28-1:08), να εντοπίσουν τα στοιχεία εκείνα που δείχνουν τα λάθη της Κοκκινοσκουφίτσας. Με τον μεγεθυντικό φακό «ερευνούν» την υπόθεση και με την κόκκινη κάρτα εντοπίζουν και καταδεικνύουν το στοιχείο εκείνο που δείχνει το «λάθος».

Αναμένεται τα παιδιά να εντοπίσουν τις εξής «προβληματικές δράσεις»:

1. **Η Κοκκινοσκουφίτσα δεν ακολούθησε τις συμβουλές της μαμάς:**
   - να μην βγει από τη διαδρομή
   - να μην χασομερήσει
   - να μην πιάσει κουβέντα με αγνώστους
2. **Η Κοκκινοσκουφίτσα ανταποκρίθηκε στο χαιρέτισμα του Λύκου.**
3. **Η Κοκκινοσκουφίτσα μιλά με τον Λύκο, που είναι «άγνωστος».**
4. **Η Κοκκινοσκουφίτσα έδωσε προσωπικές πληροφορίες στον Λύκο (πού πηγαίνει, πού βρίσκεται το σπίτι της γιαγιάς).**
5. **Η Κοκκινοσκουφίτσα ανταποκρίθηκε στην παρότρυνση του Λύκου να μαζέψει λουλούδια για τη Γιαγιά, καθυστερώντας και χασομερώντας σε σχέση με τον στόχο της και τη συμβουλή της Μαμάς της.**

Κατά τη συζήτηση που ακολουθεί και με στόχο να εντοπιστούν τα πιο πάνω σημεία, γίνονται ενδεχομένως οι εξής ερωτήσεις:

- **Ποια συμβουλή έδωσε η Μαμά στην Κοκκινοσκουφίτσα;**
- **Άκουσε η Κοκκινοσκουφίτσα τη συμβουλή της Μαμάς;**
- **Γνώριζε τον Λύκο η Κοκκινοσκουφίτσα;**
  Άρα, τι ήταν ο Λύκος για αυτήν;
- **Γιατί ο Λύκος πλησίασε την Κοκκινοσκουφίτσα;**
  Τι ήθελε από αυτήν;
- **Ποιες πληροφορίες έδωσε η Κοκκινοσκουφίτσα στον Λύκο;**
  Ποιος είναι ο κίνδυνος από το μοίρασμα των πληροφοριών αυτών;
- **Ποια συμβουλή θα έδινες εσύ στην Κοκκινοσκουφίτσα;**
- **Τι θα έκανες εσύ εάν ήσουν στη θέση της Κοκκινοσκουφίτσας;**

Με βάση την πιο πάνω συζήτηση και τα στοιχεία τα οποία τα παιδιά εντοπίζουν κατά την «έρευνά τους» και αποδίδουν «κόκκινη κάρτα», επιστρέφουν στους «ήρωες στον τοίχο» και συμπληρώνουν λέξεις/χαρακτηριστικά για την Κοκκινοσκουφίτσα και τον Λύκο.

Βασικό να τονιστεί ότι τα παιδιά δεν μένουν ποτέ μόνα τους με άγνωστα άτομα.

Όταν μας πλησιάζουν άγνωστα άτομα:

- **Δεν ανταποκρινόμαστε**
- **Δεν πιάνουμε συζήτηση**
- **Δεν δίνουμε πληροφορίες για τον εαυτό μας και την οικογένειά μας**
- **Δεν τους ακολουθούμε**

Παγωμένη εικόνα: Η αφήγηση παγώνει στη σκηνή κατά την οποία ο Λύκος πλησιάζει την Κοκκινοσκουφίτσα. Τα παιδιά καλούνται να δώσουν φωνή στους δύο χαρακτήρες, εκφράζοντας τις εσωτερικές τους σκέψεις. Από τη «Βαλίτσα του Ντετέκτιβ» χρησιμοποιείται «μαγνητοφωνάκι συνέντευξης» ή μικρόφωνο ή σημειωματάριο καταγραφής στοιχείων.

Η ιστορία αλλιώς: Στη Βαλίτσα του Ντετέκτιβ υπάρχει μια εφημερίδα, στην οποία η είδηση είναι ελλιπής και λείπει η φωτογραφία ή υπάρχει η φωτογραφία της πιο πάνω παγωμένης εικόνας. Ο τίτλος της είδησης είναι «Η Κοκκινοσκουφίτσα δεν μιλάει με αγνώστους» ή «Όταν η Κοκκινοσκουφίτσα συνάντησε τον Λύκο». Τα παιδιά καλούνται να μπουν στην ιστορία του παραμυθιού, να πάρουν σχετικούς ρόλους στο δάσος (πουλιά, δέντρα, λουλούδια κ.λπ. - θα υπάρχουν σχετικά props/στοιχεία αμφίεσης στη Βαλίτσα του Ντετέκτιβ) και να επιχειρηματολογήσουν, ώστε να πείσουν την Κοκκινοσκουφίτσα να αλλάξει στάση καθώς την προσεγγίζει ο Λύκος.

Αναμένεται εστίαση στα εξής σημεία:

- **Δεν μιλώ με άγνωστα άτομα**
- **Δεν μοιράζομαι προσωπικές πληροφορίες με άγνωστα άτομα**
- **Δεν αλληλοεπιδρώ, δεν ακολουθώ, δεν υπακούω σε οδηγίες και υποδείξεις αγνώστων**

Διάδρομος της σκέψης/συνείδησης: Τα παιδιά παίρνουν τους πιο πάνω ρόλους και η δασκάλα-Κοκκινοσκουφίτσα (ή ανάλογα με τη δυναμική και την ετοιμότητα της ομάδας κάποιο από τα παιδιά παίρνει τον ρόλο αυτό) αλληλοεπιδρά μαζί τους, καθώς εκείνα προσπαθούν να επηρεάσουν τη στάση της. Τα παιδιά σχηματίζουν έναν διάδρομο με δύο παράλληλες γραμμές. Η Κοκκινοσκουφίτσα περνά μέσα από τον διάδρομο και ακούει τις σκέψεις/ιδέες/επιχειρήματα των παιδιών. Αφού ολοκληρώσει την πορεία της στον διάδρομο, καλείται να επανατοποθετηθεί σε σχέση με τις σκέψεις της.

Εφημερίδα-Τα νέα αλλιώς: Τα παιδιά συμπληρώνουν την είδηση στην εφημερίδα, αλλάζοντας τον τρόπο με τον οποίο η Κοκκινοσκουφίτσα αντιμετωπίζει τον Λύκο.

ΜΑΘΗΜΑ 3ο:

Δημιουργούν δίκτυο ασφάλειας με άτομα στα οποία μπορούν να αποταθούν όταν χρειάζονται βοήθεια

Το μάθημα αυτό αποτελεί αναπλαισίωση του παραμυθιού, μεταφέροντας την ιστορία στο σήμερα. Τοποθετεί τα παιδιά στον ρόλο της Κοκκινοσκουφίτσας, ώστε να διατηρήσουν την απαραίτητη απόσταση -για λόγους αποφυγής της συναισθηματικής φόρτισης- από την ιστορία και να την αντιμετωπίσουν με ψύχραιμη κριτική ματιά, εξετάζοντας διαφορετικές σύγχρονες εκδοχές της.

Στη Βαλίτσα του Ντετέκτιβ υπάρχουν:

- **κόκκινα μάλλινα σκουφάκια**
- **τυπωμένες ταυτότητες δύο όψεων με ελλιπή στοιχεία στην οποία:**
  - στη μια όψη να συμπληρώσουν τα στοιχεία τους και να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους
  - στην άλλη όψη να κάνουν το περίγραμμα/αποτύπωμα της παλάμης τους και σε κάθε ένα δάκτυλο να γράψουν μια επαφή από το δίκτυο ασφάλειάς τους.

Δημιουργώ ένα δίκτυο ασφάλειας με ενήλικα άτομα της εμπιστοσύνης μου

- **Δημιουργώ τις επαφές των 5 δακτύλων και ορίζω 5 οικεία άτομά μου, στα οποία εμπιστεύομαι την ασφάλειά μου («οι επαφές των 5 δακτύλων», η «ασφάλεια των 5 δακτύλων»)**
- **Ενημερώνω τους γονείς/κηδεμόνες μου (επαφές των 5 δακτύλων)**
  - **Εάν με πλησιάσουν/ακολουθήσουν άγνωστοι**
  - **Εάν προσπαθήσουν να μου μιλήσουν άγνωστοι, είτε με φιλικό είτε με απειλητικό/εχθρικό τρόπο**

S.O.S

Δίκτυο ασφάλειας με άτομα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- **Άτομα που εμπιστεύεται το παιδί και νιώθει κοντά τους ασφάλεια (π.χ. γονείς/κηδεμόνες, νονά/νονός, γιαγιά κ.ά.)**
- **Ειδικοί (π.χ. εκπαιδευτικός ψυχολόγος, επισκέπτρια/πτης υγείας)**
- **Τηλεφωνικές γραμμές (π.χ. 112, 1440, 1460, 1466, 1480, 1455)**

Θεατρική σύμβαση: The magic if/το μαγικό εάν

Τα παιδιά καλούνται να ανταποκριθούν δημιουργικά/σχεδιαστικά/λεκτικά/αυτοσχεδιαστικά σε συνθήκες που απαντούν στη σύμβαση του «magic if». Συγκεκριμένα καλούνται να υποδυθούν τον κεντρικό χαρακτήρα, προσαρμόζο-

ντάς τον στον εαυτό τους, ώστε να εισέλθουν στις συνθήκες των παραμυθιών και να απαντήσουν στα εξής ερωτήματα:

Τι θα έκανες, εάν:

- **'Ησουν η Κόκκινη (Κοκκινοσκουφίτσα) / ο Κόκκινος (Κοκκινοσκουφάκης) και είχες χαθεί / βρεθεί μόνη / ος στην πόλη / παραλία, στο πάρκο / βουνό κ.λπ.;**
- **Πώς θα μπορούσε να μοιάζει, μιλά και συμπεριφέρεται ένα άγνωστο άτομο;**

Αναμένεται να γίνει συζήτηση ως προς το ότι άγνωστο άτομο είναι οποιοσδήποτε δεν γνωρίζουμε, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, φυλής, εξωτερικών χαρακτηριστικών. Εδώ μπορεί να εφαρμοστεί η τεχνική «Hero on the Wall», με ένα ακαθόριστου φύλου περίγραμμα και να γραφτούν πιθανά εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός αγνώστου προσώπου.

- **Αν ήσουν η Κοκκινομπλουτζινίτσα / Κοκκινοσκούφης / Κοκκινομπλουτζίνης (κλπ.) και σε πλησίαζε κάποιο άγνωστο άτομο;**
- **Αν εσύ βρισκόσουν κάπου μόνος και σε πλησίαζε κάποιο άτομο, το οποίο δεν γνωρίζεις;**

Προέκταση:

- **Πώς θα αντιδρούσες εάν σου μιλούσε / σου έκανε ερωτήσεις / σου ζητούσε να το ακολουθήσεις / σου πρόσφερε κάτι;**
- **Με ποιον / α θα επικοινωνούσες;**
- **Ποιος / α θα μπορούσε να σε βοηθήσει / προστατεύσει σε μια δύσκολη στιγμή;**
- **Ποια άτομα από το στενό σου περιβάλλον εμπιστεύεσαι; Βρες πέντε άτομα και πες το όνομά τους.**

Η πιο πάνω επεξεργασία μπορεί να γίνει:

- **Με αυτοσχεδιασμό:**
  Η δασκάλα ή άλλο παιδί υποδύεται το άγνωστο πρόσωπο. Ένα παιδί μπαίνει στη θέση της Κόκκινης, ως ο εαυτός του, και γίνεται αυτοσχεδιασμός ως προς την αλληλεπίδραση. Πίσω σε προβολή θα μπορούσε να αλλάζει το περιβάλλον (βουνό, παραλία, πάρκο, δρόμος, αυλή κ.λπ.).

- **Με συμβολικό παιχνίδι με φιγούρες στο κουκλοθέατρο:**
  Τα παιδιά δημιουργούν φιγούρες: α) με τον εαυτό τους (ζωγραφιές ή φωτογραφίες) και β) με άγνωστα πρόσωπα (εικόνες από εφημερίδες ή περιοδικά). Χρησιμοποιούν τις δύο αυτές φιγούρες (εαυτός και άγνωστος/η), ώστε να δημιουργήσουν σενάρια και να επεξεργαστούν το πλαίσιο της συνάντησης με κάποιον άγνωστο μέσα από το συμβολικό/φανταστικό παιχνίδι στο κουκλοθέατρο.

Αναμένεται από την πιο πάνω διαδικασία τα παιδιά να γνωρίζουν ότι εάν τα πλησιάσει άγνωστο άτομο για να τους μιλήσει, προσφέρει αντικείμενα, ζητήσει πληροφορίες για τον εαυτό τους, τους ζητήσει να τα ακολουθήσουν, αυτά λένε ΟΧΙ και ενημερώνουν τους γονείς ή κάποιο άτομο από το δίκτυο ασφάλειάς τους.

- **Δημιουργική δραστηριότητα - Κάρτα ασφάλειας:**
  Φτιάχνουν την κάρτα ασφάλειάς τους με το περίγραμμα (ή αποτύπωμα) της παλάμης και σε κάθε δάκτυλο γραμμένο ένα άτομο το οποίο θα έχουν ως σημείο αναφοράς, ασφάλειας και βοήθειας σε περίπτωση που θα τα πλησιάσει κάποιος άγνωστος.

Κλείσιμο - Ανατροφοδότηση

Ρυθμικό - Κινητικό παιχνίδι:
Παραλλαγή του «Λύκε, Λύκε είσαι εδώ;» και εφαρμογή των πιο πάνω

Περπατώ-περπατώ μες το δάσος /μες την πόλη/ μες το πάρκο κ.λπ.
Και με αγνώστους ποτέ δεν μιλώ
Περπατώ-περπατώ μες το δάσος /μες την πόλη/ μες το πάρκο κ.λπ.
Στα πέντε μου δάκτυλα ασφάλεια κρατώ

- Μανούλα, μανούλα είσαι εδώ;
- Είμαι εδώ και σε προσέχω εγώ!
- Δασκάλα, δασκάλα είσαι εδώ;
- Είμαι εδώ και σε προσέχω, εγώ!
- Μπαμπάκα, μπαμπάκα είσαι εδώ;
- Παππούλη, παππούλη είσαι εδώ;

Το κινητικό αυτό παιχνίδι συνοψίζει βιωματικά τα όσα έχουν προαναφερθεί.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ:

Ο /Η εκπαιδευτικός μοιράζεται με τα παιδιά μερικές εύκολες τεχνικές ασφάλειας πέρα από τις επαφές των 5 δακτύλων, όπως:

- **Τηλεφωνική γραμμή βοήθειας 112 (1 στόμα, 1 μύτη, 2 μάτια)**
- **Μυστικός Κωδικός:** Δημιουργώ έναν μυστικό κωδικό, τον οποίο γνωρίζουμε μόνο εγώ και το δίκτυο ασφάλειάς μου. Δεν ακολουθώ ποτέ κανέναν που δεν γνωρίζει τον κωδικό αυτό.

Υλικά - Μέσα:

- **Αφήγηση κινούμενης εικόνας (animation) στα ελληνικά:**
  https://www.youtube.com/watch?v=oWcMdMe1c3I
- **Κείμενα στις δύο εκδοχές τους από Grimm Brothers (1812/4) και Charles Perrault (1697):**
  https://flyingthecoop.weebly.com/uploads/1/4/6/6/14669432/red_riding_hood.pdf
- **Η Κόκκινη και η Πόλη, Marie Voigt, Εκδ. 'ΙΚΑΡΟΣ.**
- **Η Κοκκινομπλουτζινίτσα, Ευγένιος Τριβιζάς, Εκδ. Διόπτρα.**

Πληροφορίες για εκπαιδευτικούς:

Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ενδεικτικά και συμπληρωματικά τα εξής παραμύθια:

- Voigh, M. 2020. **Η Κόκκινη και η πόλη** (Red and the City, 2018). Αθήνα: Εκδόσεις 'Ικαρος.
- Τριβιζάς, Ε. 2017. **Η Κοκκινομπλουτζινίτσα**. Αθήνα: Εκδόσεις Διόπτρα.

Πρόκειται για σύγχρονες διασκευές του μύθου, οι οποίες επικαιροποιούν την ιστορία με κριτική ματιά αναπλαισιώνοντας το συγκείμενο:

- **Η Κόκκινη και η πόλη**, τοποθετεί την Κοκκινοσκουφίτσα στη σύγχρονη εποχή και την θέτει αντιμέτωπη με τους κινδύνους της σύγχρονης πόλης, αποδίδοντας στους χαρακτήρες οικειότητα με τον κόσμο **του παιδιού.**
- **Η Κοκκινομπλουτζινίτσα** προσδίδει στα πρόσωπα του μύθου ανθρώπινα-οικεία-σύγχρονα χαρακτηριστικά, προκαλώντας αφενός την ταύτιση του αναγνώστη και αφετέρου την κριτική στάση απέναντι στις προθέσεις των αγνώστων.

Τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας σελ. 140-141

Θεατρικές συμβάσεις-τεχνικές δράματος

Ανίχνευση σκέψεων:
Οι εσωτερικές σκέψεις του χαρακτήρα αναδύονται μέσα από το άτομο που υποδύεται τον συγκεκριμένο ρόλο ή από τους/τις άλλους/ες συμμετέχοντες/ συμμετέχουσες. Χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις συμβάσεις του ταμπλό ή της ακίνητης φωτογραφίας.

Αυτός ο τρόπος/ο άλλος τρόπος:
Η ίδια σκηνή ή τα ίδια γεγονότα μπορούν να παιχτούν με διαφορετικούς/ές αφηγητές/αφηγήτριες. Ανάλογα με τις προθέσεις και την προοπτική του/της αφηγητή/αφηγήτριας, το παίξιμο της σκηνής θα είναι ελαφρά διαφοροποιημένο.

Αφήγηση:
Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει αφήγηση για να εισαγάγει, να συνδέσει ή να τελειώσει τη δράση. Αφήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό ή μια ομάδα παιδιών, καθώς τα υπόλοιπα την κάνουν πράξη. Η σύμβαση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να επιβραδύνει και να εντείνει τη δράση, να σηματοδοτήσει το πέρασμα του χρόνου ή να κάνει την εισαγωγή στο επόμενο στάδιο του μαθήματος ή ακόμη και για να σχολιάσει τα δρώμενα.

Διάδρομος σκέψης/συνείδησης:
Οι συμμετέχοντες/ουσες φτιάχνουν δύο παράλληλες σειρές και δημιουργούν έναν διάδρομο. Καθώς ο χαρακτήρας που αντιμετωπίζει ένα δίλημμα ή πρόβλημα περπατά ανάμεσά τους, οι υπόλοιποι ζωντανεύουν τις σκέψεις του ή ενδεχομένως προσφέρουν μια συμβουλή. Οι δύο ομάδες συμμετεχόντων και συμμετεχουσών μπορούν να εκφράζουν αντικρουόμενες απόψεις για να εντείνουν το δράμα ή απλά να δρουν συμπληρωματικά.

Εκπαιδευτικός σε ρόλο:
Στην πιο απλή του φόρμα ο/η εκπαιδευτικός λαμβάνει μέρος στο δράμα μαζί με τους/τις άλλους/ες συμμετέχοντες/ουσες. Συχνά χρησιμοποιεί τον ρόλο του/της για να καθοδηγήσει το δράμα μέσα από τη δράση.

Καυτή καρέκλα:
Ένας χαρακτήρας δέχεται ερωτήσεις από τους/τις άλλους/ες συμμετέχοντες/ουσες, που μπορεί, επίσης, να είναι σε ρόλο. Ο ρόλος μπορεί να σηματοδοτηθεί με το να καθίσει ο/η συμμετέχων/ουσα σε μια καρέκλα, με το να φορέσει ένα κοστούμι ή να κρατάει ένα αντιπροσωπευτικό αντικείμενο της ιδιότητάς του/της.

Παγωμένη εικόνα ή ταμπλό:
Οι συμμετέχοντες/ουσες χρησιμοποιούν το σώμα τους για να δημιουργήσουν μια εικόνα αντιπροσωπευτική μιας στιγμής στο δράμα. Μπορεί να συνδυαστεί με τη σύμβαση του σάουντρακ ή της ανίχνευσης σκέψεων, για να εξελίξει τη διερεύνηση στο δράμα. Επίσης, μπορεί να συνοδεύεται από τη σύμβαση της αφήγησης για να αποστασιοποιεί τους/τις συμμετέχοντες/ουσες από το δράμα.

Ρόλος στον τοίχο / πάτωμα:
Ένας ρόλος αναπαρίσταται με μια φιγούρα που σχεδιάζουμε, μέσα στην οποία μπορούν τα παιδιά να γράψουν φράσεις-κλειδιά, ιδέες ή συναισθήματα για τον χαρακτήρα. Πληροφορίες μπορούν να προστεθούν καθώς το δράμα προχωρά και εξελίσσεται.

Συνεντεύξεις / Ανακρίσεις:
Οι χαρακτήρες δίνουν συνέντευξη σε ρεπόρτερ ή ανακρίνονται από κάποιο άτομο εξουσίας που έχει στόχο να αμφισβητήσει τα κίνητρα, τις αξίες και τα πιστεύω τους ή να αποκομίσει περισσότερες πληροφορίες για ένα γεγονός.

Σημείωση:
Για τις πιο πάνω τεχνικές και συμβάσεις βλέπε:
Farmer D. (2011), Learning Through Drama in the Primary Years:
https://books.google.com.cy/books?id=qH90NqbPwxUC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Τεχνική «Hero on the wall» με περιγράμματα ηρώων (Μάθημα 1ο)

Η Βαλίτσα του Ντετέκτιβ. (Μάθημα 1,2,3)

Ενδεικτικές Προβολές- Πλαίσια αυτοσχεδιασμών σε διαφορετικά περιβάλλοντα (Μάθημα 3ο)

Ενδεικτικές Προβολές- Πλαίσια αυτοσχεδιασμών σε διαφορετικά περιβάλλοντα (Μάθημα 3ο)

Ταινία: Το μυστικό της Νίκης 2 - Η περιπέτεια του Βίκτωρα (4-10 ετών)

https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra

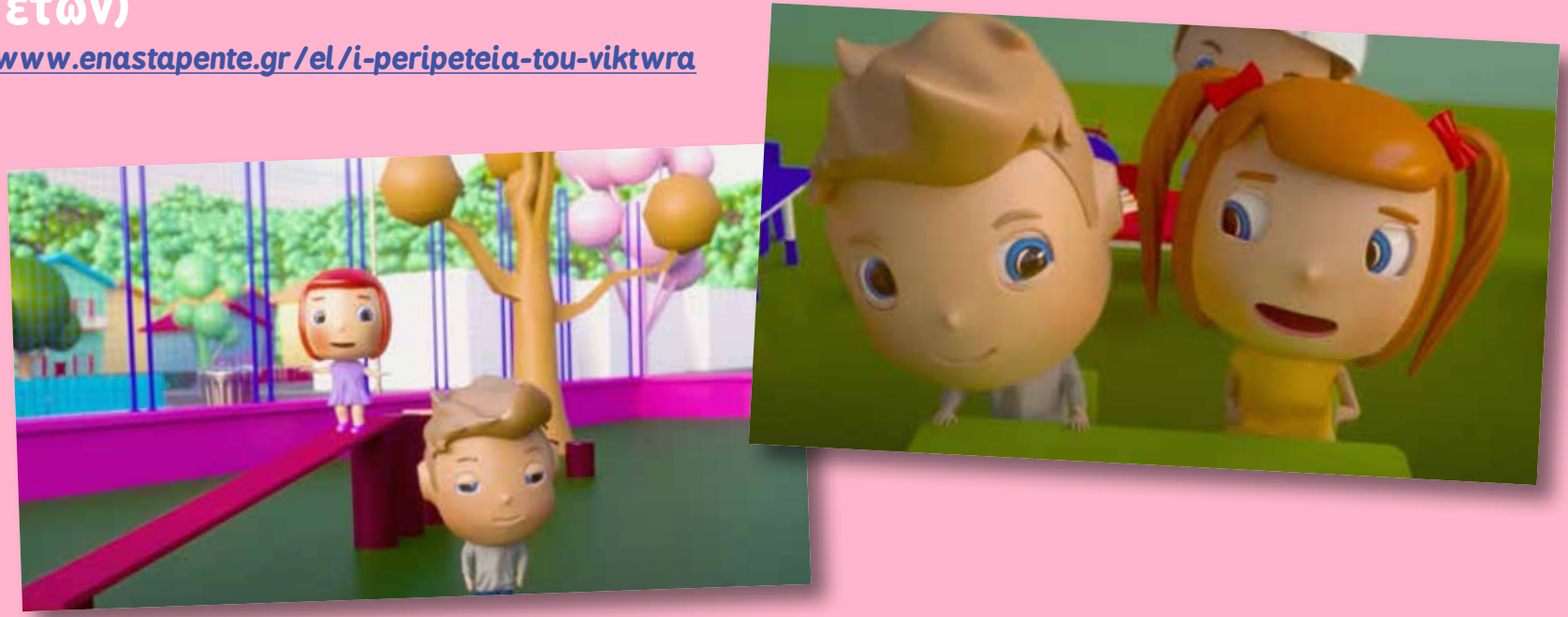

Περιγραφή:

«Το μυστικό της Νίκης 2 - Η περιπέτεια του Βίκτωρα» αποτελεί εκπαιδευτικό εργαλείο της Καμπάνιας «ΕΝΑ στα ΠΕ-ΝΤΕ» του Συμβουλίου της Ευρώπης και έχει υλοποιηθεί...

- **σε συνεννόηση** με την Επιτροπή Lanzarote του Συμβουλίου της Ευρώπης
- **με την επιστημονική επίβλεψη του Γιώργου Νικολαΐδη**, Ψυχιάτρου, Διευθυντή της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας-Κέντρου για τη μελέτη και την πρόληψη της κακοποίησης-παραμέλησης των παιδιών του Iv-

στιτούτου Υγείας του Παιδιού στην Ελλάδα και έχει λάβει τη θετική γνωμοδότηση και έγκριση εκπαιδευτικής χρήσης σε μαθητές/μαθήτριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο, Α', Β', Γ' και Δ' Δημοτικού) του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων με το υπ' αρ. 11/27-02-2020 απόσπασμα πρακτικού του Δ.Σ. του Ι.Ε.Π.

Σημείωση:

Η καμπάνια του Συμβουλίου της Ευρώπης ΕΝΑ στα ΠΕΝΤΕ είναι μια πανευρωπαϊκή προσπάθεια για την πρόληψη και τον τερματισμό της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Όλα τα εκπαιδευτικά εργαλεία της Καμπάνιας «ΕΝΑ στα ΠΕΝΤΕ» προβάλλουν ουσιαστικές και επιστημονικά ελεγμένες γνώσεις, σύγχρονες και επίκαιρες, που έχουν επιλεγεί και διατυπωθεί από το ειδικό επιστημονικό προσωπικό του Συμβούλιου της Ευρώπης.
(https://www.enastapente.gr/el)

Η ταινία αφορά στην ιστορία με πρωταγωνιστή ένα αγόρι του Δημοτικού, το οποίο δέχεται σεξουαλική παρενόχληση

από ένα γνωστό του δεκαεξάχρονο αγόρι. Ο «φίλος» προσεγγίζει τον Βίκτωρα σιγά-σιγά περνώντας χρόνο μαζί του, δείχνοντας ενδιαφέρον για τις ασχολίες του, επαινώντας τον συχνά και ενθαρρύνοντας την παρέα μαζί του. Την επόμενη μέρα, τελευταία μέρα της σχολικής χρονιάς, τα παιδιά πηγαίνουν εκδρομή. Ο «φίλος» για άλλη μια φορά προσεγγίζει τον Βίκτωρα με σκοπό να τον απομονώσει από την υπόλοιπη παρέα. Όταν ο «φίλος» προσπαθεί να αγγίξει τον Βίκτωρα στην περιοχή που είναι το εσώρουχο, ο Βίκτωρας θυμώνει, αντιδρά και φεύγει. Στη συνέχεια, απευθύνεται για βοήθεια στη δασκάλα του, η οποία τον καθησυχάζει, τον επαινεί για την αντίδρασή του και τον διαβεβαιώνει ότι θα ασχοληθεί με το θέμα.

https://www.enastapente.gr/el

«Το μυστικό της Νίκης 2 - Η περιπέτεια του Βίκτωρα» υπάρχει και στη νοηματική γλώσσα, καθώς και με ελληνικούς υπότιτλους. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα επιλογής υποτίτλων στην αγγλική γλώσσα.

https://www.enastapente.gr/el/i-peripetei-tou-viktwra

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης:

- **Γνωστοί θύτες - παιδιά**
- **Κανόνας Εσωρούχων - Λέμε ΟΧΙ**
- **Καλά και κακά αγγίγματα**
- **Δίκτυο ασφάλειας με άτομα στα οποία μπορούν να αποταθούν όταν χρειάζονται βοήθεια**

Κύρια σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης με ενδεικτικές δραστηριότητες:

Εισαγωγή:

- **Προβολή ταινίας μέχρι 5:15.** Παρουσίαση πρωταγωνιστών/ριών και συζήτηση για το ποια μπορεί να είναι η σχέση μεταξύ τους. Παρουσιάζεται η φιγούρα του Βίκτωρα. Τα παιδιά τον περιγράφουν και λένε πληροφορίες γι' αυτόν, όπως η ηλικία του και το ότι έχει φίλους. Στα παιδιά ανακοινώνεται ότι θα δουν την περιπέτεια που είχε ο Βίκτωρας και ο/η εκπαιδευτικός τα προβληματίζει ως προς το ποια περιπέτεια θα μπορούσε να είχε.

- **Προβολή υπόλοιπης ταινίας**

Γνωστοί Θύτες - παιδιά

Συζήτηση για τη φιλία του Βίκτωρα με το μεγαλύτερο παιδί (πόσο καλά το γνωρίζει, αν είναι χρόνια φίλος του κ.λπ.) και τη φιλία του με τη Νίκη.

Οι φίλοι/ες μου....

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Στην κάθε ομάδα δίνονται εικόνες με σκηνές από ανθρώπινες σχέσεις. Γίνεται συζήτηση για στοιχεία που πρέπει να υπάρχουν σε μια φιλία (αγάπη, εμπιστοσύνη, ασφάλεια, κοινά ενδιαφέροντα κ.λπ.).

- **Ποια ήταν η συμπεριφορά του νέου φίλου του Βίκτωρα;**

Συζήτηση για τη συμπεριφορά του μεγαλύτερου παιδιού απέναντι στον Βίκτωρα:

- **Του λέει συνέχεια ότι είναι κολλητοί.**
- **Του λέει ότι τον έχει ξεχάσει.**
- **Του κάνει δώρα.**
- **Τον απομάκρυνε από τους φίλους του για να παίξουν.**

- **Γιατί ο φίλος έδωσε δώρα στον Βίκτωρα; Ενημέρωσε κάποιο άτομο ο Βίκτωρας για τα δώρα που πήρε;**
- **Ενημέρωσε κάποιο άτομο ο Βίκτωρας όταν απομακρύνθηκε από τα άλλα παιδιά στην εκδρομή;**

Κανόνας Εσωρούχων - Λέμε ΟΧΙ
Καλά και κακά αγγίγματα

Ο/Η εκπαιδευτικός διαβάζει τα λόγια του φίλου του Βίκτωρα και ακολουθούν ερωτήσεις:

«Τώρα που σου έμαθα τα κόλπα στο σκέιτ, σε βοήθησα με τα φυτά και σου έκανα και αυτό το δώρο, για να είμαι και εγώ χαρούμενος...»

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο/η δράστης είναι άτομο που το παιδί γνωρίζει. Είναι πολύ δύσκολο, κυρίως για τα μικρά παιδιά, να καταλάβουν ότι κάποιο άτομο που ήδη γνωρίζουν μπορεί να τα βλάψει. Μην ξεχνάτε τη μέθοδο που ακολουθούν συνήθως οι δράστες για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των παιδιών. Θα πρέπει να ισχύει ο κανόνας ότι το παιδί οφείλει να ενημερώνει τους γονείς του σε κάθε περίπτωση που κάποιο άτομο του προσφέρει δώρα, του ζητάει να κρατήσει ένα κακό μυστικό ή/και προσπαθεί να βρεθεί μόνο μαζί του.

- Γιατί χρησιμοποίησε τα παραπάνω λόγια το μεγάλο αγόρι; Τι θέλει να πετύχει; Τι αντάλλαγμα ζήτησε;
- Πώς αντέδρασε ο Βίκτωρας;

ΚΑΝΟΝΑΣ ΕΣΩΡΟΥΧΩΝ

Κανείς δεν μπορεί να αγγίξει ή να χαϊδέψει το παιδί σε εκείνα τα σημεία του σώματός του, τα οποία κατά κανόνα καλύπτονται από τα εσώρουχά του. Και αντίστοιχα, ούτε τα παιδιά επιτρέπεται να αγγίζουν το σώμα άλλων σε αυτά τα σημεία.

Ο «Κανόνας των Εσωρούχων» περιλαμβάνει όλα τα σημαντικά μηνύματα που χρειάζεται να γνωρίζουν τα παιδιά για να είναι ασφαλή. Μαθαίνει στα παιδιά: α) ποια είναι εκείνα τα σημεία του σώματός τους στα οποία δεν επιτρέπεται να τα αγγίζουν, β) πώς πρέπει να αντιδράσουν σε περίπτωση ανάρμοστης συμπεριφοράς και γ) πού να στραφούν για βοήθεια ώστε να είναι ασφαλή.
https://www.enastapente.gr/el

- Έπραξε σωστά ο Βίκτωρας που αποκάλυψε το μυστικό; Τι συμβουλές του έδωσε η δασκάλα;

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να διδάξουν στα παιδιά ότι οποιοδήποτε μυστικό τούς δημιουργεί άγχος, αμηχανία, φόβο ή στενοχώρια, δεν θεωρείται καλό και άρα δεν θα πρέπει να το κρατούν μυστικό.

Οι εκπαιδευτικοί να έχουν υπόψη ότι η μυστικότητα («είναι το μυστικό μας»), είναι η τακτική που εφαρμόζουν συνήθως όσα άτομα διαπράττουν το αδίκημα της σεξουαλικής κακοποίησης.

Να το πω ή να μην το πω.....

Ο/Η εκπαιδευτικός διαβάζει δηλώσεις με μυστικά. Τα παιδιά δείχνουν με το χέρι τους την κίνηση «μιλώ» αν πρέπει να αποκαλύψουν το μυστικό. Αν είναι κάτι που πρέπει να κρατήσουν μυστικό, δείχνουν ότι «ράβουν» το στόμα τους. Παραδείγματα μυστικών: η μαμά έχει γενέθλια και θα της κάνουν έκπληξη, θα έρθει ο νονός και θα φέρει δώρα, ο Βίκτωρας ζητάει κρυφά κάθε μέρα χρήματα από τον φίλο του, η Νίκη κάθε μέρα μιλάει με άσχημο τρόπο στη Δανάη κ.ά.

- **Σε ποιο άλλο άτομο θα μπορούσε να το πει;**

Το σημαντικό είναι το παιδί να μιλήσει αμέσως σε κάποιο ενήλικο άτομο που εμπιστεύεται. Τα παιδιά αναφέρουν άτομα και δημιουργούν το δικό τους δίκτυο ασφάλειας. Ενημερώνει επίσης τα παιδιά για τις γραμμές βοήθειας. Εξηγεί ότι στις γραμμές απαντούν άτομα που είναι ειδικά (π.χ. ψυχολόγοι) και βοηθούν το άτομο σε ό,τι χρειαστεί. Τοποθετείται σε περίοπτη θέση ένα μεγάλο χαρτόνι με τις γραμμές προστασίας. Δίνεται και ένα φυλλάδιο (σελ. 140-141) με τις τηλεφωνικές γραμμές, για να αποσταλεί και στο σπίτι, έτσι ώστε οι γονείς/κηδεμόνες να ενημερωθούν αλλά να

ενημερώσουν και οι ίδιοι τα παιδιά τους. Για τα μικρά παιδιά η πιο εύκολη τηλεφωνική γραμμή για να θυμούνται είναι ο **πανευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης 112**, οποίος συνδέεται με την αστυνομία. Σημαντικές είναι και οι τηλεφωνικές γραμμές **1440** (Σύνδεσμος για Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια), **1466 (Hope for Children)**, **1460** (Γραμμή του Πολίτη της Αστυνομίας Κύπρου) και **1455** (Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού).

Κλείσιμο

- **Αν είχες ένα μαγικό ραβδί και μπορούσες να αλλάξεις κάτι στην ιστορία, τι θα άλλαζες και γιατί;**

S.O.S

Δίκτυο ασφάλειας με άτομα εμπιστοσύνης και τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- **Άτομα που εμπιστεύεται το παιδί και νιώθει κοντά τους ασφάλεια (π.χ. γονείς/κηδεμόνες, νονά/νονός, γιαγιά κ.ά.)**
- **Ειδικοί (π.χ. εκπαιδευτικός ψυχολόγος, επισκέπτρια/πτης υγείας)**
- **Τηλεφωνικές γραμμές (π.χ. 112, 1440, 1460, 1466, 1480, 1455)**

- **Ο τροχός του Βίκτωρα**
  Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει έναν μεγάλο τροχό. Ο τροχός είναι χωρισμένος σε μέρη με εικόνες βασισμένες στον Κανόνα των Εσωρούχων (καλά και κακά αγγίγματα, λέω ΟΧΙ, καλά και κακά μυστικά, μιλώ σε κάποιο άτομο που αγαπώ και εμπιστεύομαι). Κάθε φορά ένα παιδί γυρίζει το βέλος και με βάση την εικόνα λέει έναν κανόνα.

- **Τραγούδι: το Μυστικό της Νίκης (*https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra*)**

Ενδεικτικές δραστηριότητες για εμπλουτισμό:

«Άλλα λέω, άλλα κάνω»
Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός δείχνει ένα μέρος του σώματος και λέει άλλο με σκοπό να μπερδέψει τα παιδιά. Τα παιδιά πρέπει να δείξουν το σημείο που λέει ο/η εκπαιδευτικός και όχι αυτό που δείχνει. Δηλαδή αν ο/η εκπαιδευτικός λέει κεφάλι και δείξει χέρι, τα παιδιά πρέπει να δείξουν το κεφάλι τους. Όποιο παιδί μπερδευτεί, βγαίνει από τον κύκλο.

Παιχνίδι
'Εχω ένα δώρο για σένα, επειδή....
Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει στο παιδί το οποίο στέκεται δίπλα του/της ένα δώρο και του λέει " Σου δίνω αυτό το δώρο γιατί έχεις γενέθλια"... Το παιδί το οποίο παίρνει το δώρο πρέπει να το δώσει στο επόμενο παιδί λέγοντας του έναν λόγο που του δίνει το δώρο.

Ιστός αράχνης με πρόσωπα που εμπιστεύονται
Τα παιδιά δημιουργούν με ζωγραφιές τον δικό τους ιστό αράχνης με πρόσωπα που εμπιστεύονται ή τηλεφωνικές γραμμές που έχουν μάθει.

Τραγούδια

- **Σπάσε τη σιωπή**
- **Ο Κανόνας των Εσωρούχων**
  https://www.enastapente.gr/el/i-peripeteia-tou-viktwra

Δραστηριότητες στα σημεία εκπαιδευτικής παρέμβασης μπορούν να αξιοποιηθούν και από το παραμύθι «Κίκο και το Χέρι».

Υλικά - Μέσα:

Πρωταγωνιστές /Πρωταγωνίστριες

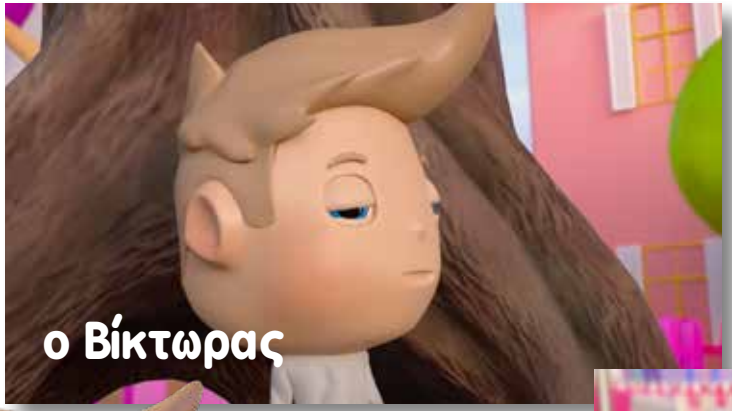

Δραστηριότητα: Οι φίλοι/ες μου...

Δραστηριότητα: Ο τροχός του Βίκτωρα

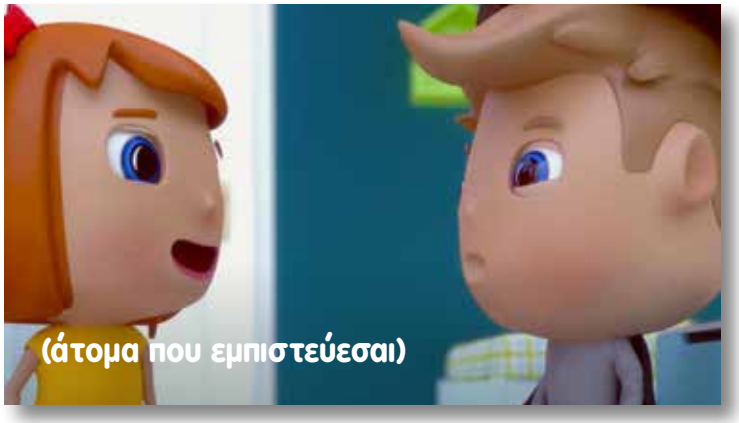

Δραστηριότητα: Ο τροχός του Βίκτωρα

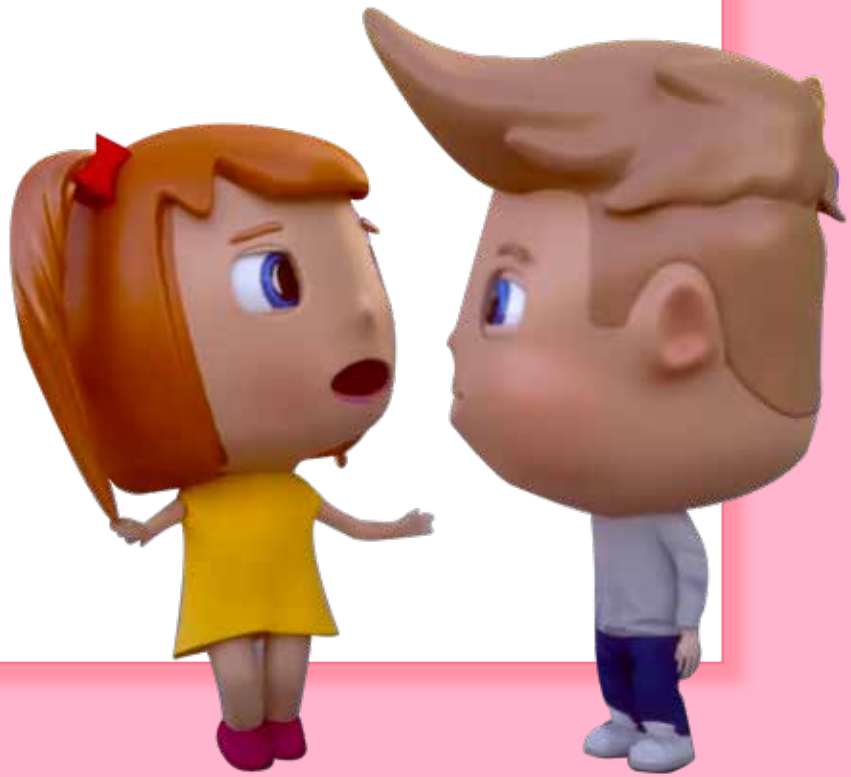

Ιστός αράχνης με πρόσωπα που εμπιστεύονται

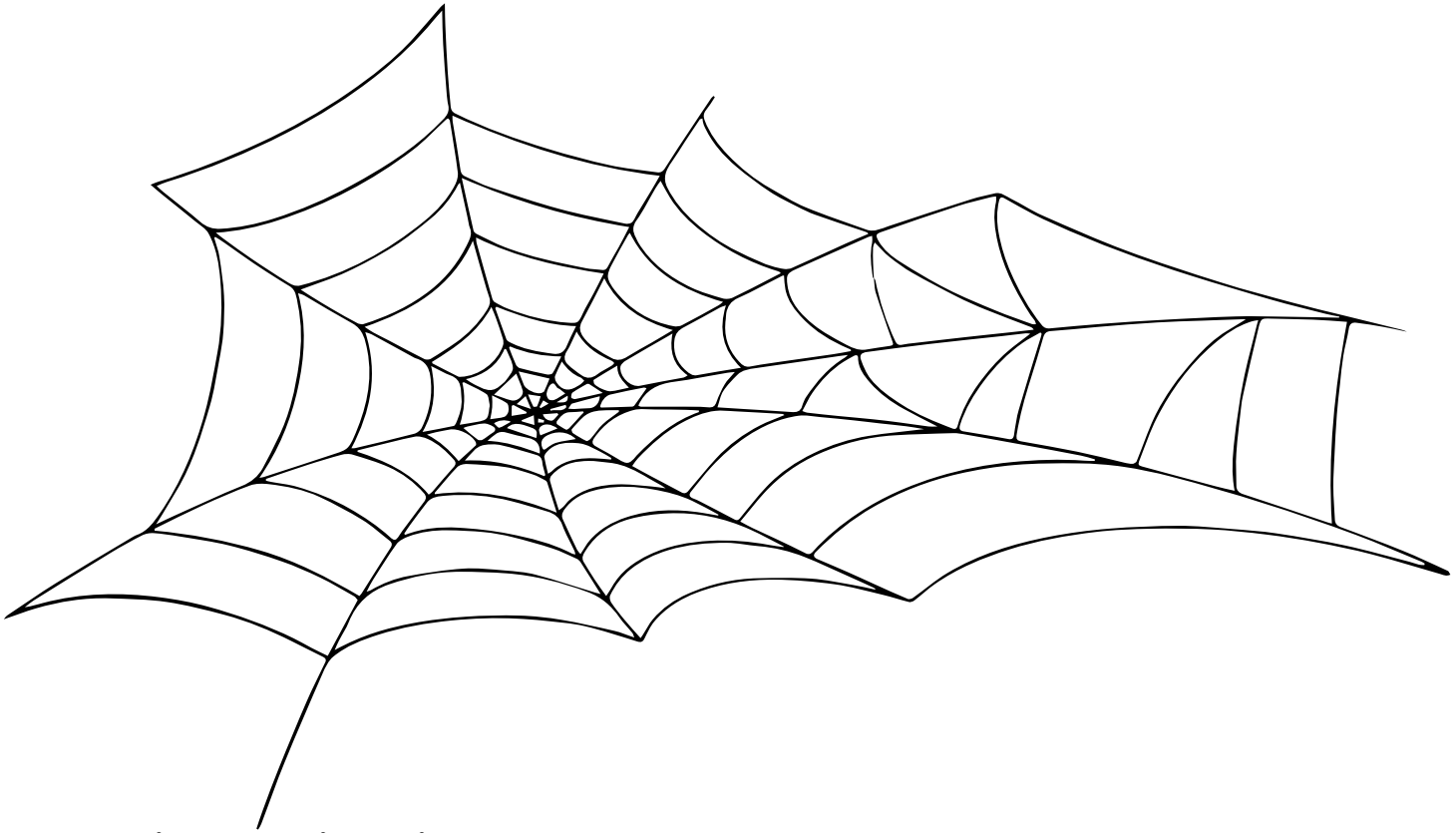

Τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας σελ. 140-141

Δίκτυο ασφάλειας
με τηλεφωνικές γραμμές για βοήθεια

φωνή τώρα έχεις

112
Ο Ευρωπαϊκός
Αριθμός Έκτακτης Ανάγκης

γραμμή 1455
ΣΧΕΣΕΙΣ | ΣΕΞ
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ

Τηλεφωνική γραμμή βοήθειας
+357 22103234

Ευρωπαϊκή γραμμή
στήριξης παιδιών και εφήβων
116111

Δίκτυο ασφάλειας
με τηλεφωνικές γραμμές για βοήθεια

Εθνικό Κέντρο Αξιοποίησης
του Διαδικτύου με Ασφάλεια

1480

Γραμμή Βοήθειας και Καταγγελιών
(ανώνυμα και χωρίς χρέωση)

Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια

ΓΡΑΜΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ 1440

γ' μέρος

τι κάνουν οι εκπαιδευτικοί σε περίπτωση περιστατικού σεξουαλικής κακοποίησης

βασικές αρχές:

Με άξονα τα πιο πάνω, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να επιδείξει/εφαρμόσει/ ακολουθήσει τις ακόλουθες βασικές αρχές/συνιστώσες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας της αποκάλυψης από το παιδί:

1. **Δημιουργία συνθηκών εμπιστευτικότητας. Επίδειξη Εχεμύθειας**

   Η εύρεση κατάλληλου χώρου είναι μια από τις συνθήκες που δημιουργεί μεγάλη ασφάλεια στο παιδί και γενικά το αναγκαίο αίσθημα εμπιστευτικότητας και εχεμύθειας που πρέπει να δίνεται στο παιδί. Τονίζεται ότι τηρείται αυστηρά η εχεμύθεια και γνωστοποιείται στο παιδί ότι θα γίνει η σχετική κοινοποίηση των λεγομένων του μόνο στα άτομα τα οποία εμπλέκονται στην όλη διαδικασία της διαχείρισης της σεξουαλικής κακοποίησης.

Ο/Η εκπαιδευτικός καλό είναι να θυμάται:

- **Ότι ενδέχεται να είναι το πρώτο άτομο, στο οποίο μίλησε το παιδί για τη σεξουαλική κακοποίησή του.**
- **Ότι η κακή κρίση δεν είναι έγκλημα, αλλά το να μην κάνει κανείς κάτι είναι παράνομο.**
- **Αν δεν κάνει κάποιος/κάποια κάτι, το παιδί μπορεί να μη νιώσει ποτέ ασφαλές για να μιλήσει σχετικά με το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησής του.**

2. Ενσυναίσθηση και Σεβασμός

Καταβάλλεται προσπάθεια να συναισθανθούμε, όσο είναι δυνατόν, στον χρόνο που θα διαρκέσει η συνομιλία, τη θέση του παιδιού. Αναγνωρίζεται η ευαλωτότητα του παιδιού, όποια και είναι η ηλικία του. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους ένα παιδί δεν μίλησε νωρίτερα. Αναγνωρίζεται, επίσης, στο παιδί πόσο δύσκολο είναι αυτό που κάνει.

3. «Λειτουργία» της Ενεργητικής Ακρόασης

Η/Ο εκπαιδευτικός ακούει το παιδί με προσοχή, παρατηρητικότητα, γνησιότητα-αυθεντικότητα και ενσυναίσθηση, με στόχο την ενίσχυση και τη διευκόλυνση της προσωπικής του επαφής μαζί του. Συγκεκριμένα, ενθαρρύνει το παιδί για να συνεχίσει να μιλά/ αποκαλύπτει μέσα και από την ενδεδειγμένη φρασεολογία, το ύφος και γενικά τη γλώσσα του σώματος του/της εκπαιδευτικού. Ανοχή/αποδοχή στην προσωπική έκφραση του παιδιού με δικές του ορολογίες, λόγια και φράσεις σύμφωνα και με την αναπτυξιακή του φάση. Ανταπόκριση στην όλη αποκάλυψη με ψυχραιμία και ηρεμία. Η λεκτική και γενικά η όλη ανταπόκριση να γίνεται με απλό, κατανοητό διευκολυντικό/υποστηρικτικό/καθησυχαστικό και όχι διερευνητικό τρόπο.

Παράλληλα, πιθανές αναγκαίες ερωτήσεις από μέρους του/της εκπαιδευτικού προς το παιδί πρέπει να είναι συγκεκριμένες και διευκολυντικές για την παραπέρα διεργασία/συζήτηση και όχι να έχουν τον χαρακτήρα της ενδελεχούς διερεύνησης (π.χ. «Σε άγγιξε σε μέρος που δεν σου άρεσε/ που απαγορεύεται ή που σε έκανε να νιώσεις άβολα;», «Σου ζήτησε κάποιος να κρατήσεις κάτι μυστικό;»). Η απουσία επίκρισης είναι επιτακτική. Ενδεικτικά αναφέρονται οι πιο κάτω ερωτήσεις ως ένα δείγμα ερωτήσεων που πολύ πιθανόν να εκπέμπουν επίκριση. (π.χ. «Γιατί δεν είπες όχι;», «Γιατί δεν μίλησες πιο νωρίς;», «Μα, δέχθηκες το δώρο του;» κ.λπ.).

Γενικά, ο/η εκπαιδευτικός/ άλλο άτομο πρέπει να ακούει, χωρίς να κάνει οποιεσδήποτε υποθέσεις, αν έγινε ή αν δεν έγινε σεξουαλική κακοποίηση και να μην υποβάλλει στο παιδί τις δικές του/της σκέψεις.

4. **Πίστη, μη αμφισβήτηση και γενικά εκδήλωση ιδιαίτερης προσοχής στο παιδί.**
   Αντιμετώπιση των αντιδράσεων του παιδιού ως φυσιολογικών και αναμενόμενων. Απενοχοποίηση και καθησυχασμός. Διαβεβαίωση προς το παιδί ότι έπραξε σωστά για την Αποκάλυψη (αυτό που το παιδί αποκαλύπτει είναι πολύ σημαντικό για το ίδιο το παιδί, γι' αυτό και απαιτείται να δοθεί όσος χρόνος χρειάζεται στο ίδιο το παιδί για να εκφραστεί).

5. **Διάθεση χρόνου για συναισθηματική αποφόρτιση του παιδιού με σκοπό τη δημιουργία περαιτέρω ετοιμότητας στο παιδί για συνέχιση της αποκάλυψης.**

6. **Επιβεβαίωση της άμεσης διαθεσιμότητας/ανταπόκρισης σε ό,τι χρειαστεί.**
   Είναι πολύ σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός/άλλο άτομο να δώσει το ισχυρό μήνυμα στο παιδί ότι μπορεί να διαχειριστεί το όλο θέμα.

7. **Αποφυγή διάγνωσης, συλλογής πολλών πληροφοριών, αξιολόγησης ή και κατάληξης σε συμπεράσματα, καθώς και διευκρινιστικών ερωτήσεων.**
   Λαμβάνεται υπόψη πως η αφήγηση του παιδιού πιθανόν να είναι αποσπασματική και να διακρίνεται από αντιφάσεις. **ΤΟΝΙΖΕΤΑΙ και ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΕΤΑΙ ότι το στάδιο της διερεύνησης του περιστατικού θα διεξαχθεί από Λειτουργούς Αρμοδίων Υπηρεσιών.**

8. **Πλήρης ενημέρωση/πληροφόρηση του παιδιού για τις απαραίτητες περαιτέρω ενδεδειγμένες ενέργειες, με κύριο σκοπό την ασφάλεια και προστασία του.**
   Το πιο πάνω σε καμία των περιπτώσεων δεν πρέπει να θεωρείται «σπάσιμο» της εχεμύθειας αλλά μέρος της όλης σταδιακής διαδικασίας διαχείρισης των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης.

9. **Ουσιαστική και ακριβής καταγραφή των πιο κάτω:**
   (α) Κύρια γεγονότα με αναφορά σε πρόσωπα, ώρα και ημερομηνία, συμπεριφορές ατόμων και οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε να βοηθήσει στη μετέπειτα Αναφορά του περιστατικού.
   (β) Όνομα οποιουδήποτε προσώπου ανέφερε το παιδί, το οποίο μπορεί να ήταν παρόν και να είδε ή να άκουσε κάτι.
   (γ) Παρατηρήσεις σχετικά με τη φυσική κατάσταση/κλινική εικόνα του παιδιού (π.χ. παιδί χλωμό, τρέμουλο, μη βλεμματική επαφή).

Η πιο πάνω καταγραφή δεν γίνεται στην παρουσία του παιδιού.

10. **Ουδετερότητα/μη ταύτιση με τον ρόλο του θύματος ή του θύτη. Αποφυγή κριτικής/κριτικών σχολίων.**

11. **Διεργασία των συναισθημάτων του/της εκπαιδευτικού.**

Η ευθύνη αναφοράς του/των περιστατικού/ών από εκπαιδευτικό ή άλλο άτομο που εργάζεται στον χώρο του σχολείου, είναι ατομική. Παράλληλα, με σκοπό να βοηθηθεί το άτομο αυτό, αναλόγως της κάθε περίπτωσης περιστατικού, προβλέπεται μια υποστηρικτική διαδικασία, με πιθανή εμπλοκή της Διεύθυνσης του σχολείου ή του/της οικείου/ας Εκπαιδευτικού Ψυχολόγου. Η πιο πάνω παροχή υποστήριξης στον/στην εκπαιδευτικό/άλλο άτομο, δεν λειτουργεί ως αποποίηση ή απαλλαγή της ατομικής του/της ευθύνης, για το γεγονός ότι ήλθε σε γνώση του/της περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού ή που είχε εύλογες υποψίες για πιθανή σεξουαλική κακοποίησή του.

Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας ΥΠΠΑΝ (Νοέμβριος, 2021).
Αναθεώρηση 4ου κεφαλαίου του Εγχειριδίου του Εκπαιδευτικού για Αναγνώριση και Διαχείριση Περιστατικών Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών

Διαθέσιμο:
https://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/ypp13203a

πηγές:

Γιαννακοπούλου, Α. 2016. «Αν η Κοκκινοσκουφίτσα», *Το εικονογραφημένο βιβλίο στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.

Επαμεινώνδας, Ε., Νεοκλέους, Ε. & Τιγγιρίδου, Μ. (2012). *Οδηγός Εκπαίδευσης για Υγιείς Σχέσεις (7-12 ετών). Πρώτα Βήματα*. Λευκωσία: Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού.

Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού,(2018). «Προστατεύω το σώμα μου και τον εαυτό μου, είναι δικαίωμά μου». Έντυπο για παιδιά δημοτικού.
http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/DMLpublications_gr/DMLpublications_gr?opendocument&ekdoseis-tis-epitropou

Πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον τερματισμό της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα **https://www.enastapente.gr/el**

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων. (2016). *Ταξίδι Ζωής*. Λευκωσία. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Αγωγής Υγείας Δημοτικής Εκπαίδευσης: **http://agogyd.schools.ac.cy/index.php/el/yliko/didaktiko-yliko**

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.(2012). «Θεατρική Αγωγή, Θεωρία και Πράξη στη Δημοτική Εκπαίδευση» Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: ***http://archeia.moec.gov.cy/sd/92/theatriki_agogi_vivlio_ekpaideftikou.pdf***

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2017). Εγχειρίδιο για αναγνώριση και διαχείριση περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Λευκωσία ***http://www.moec.gov.cy/seayp/ypostiriktiko_yliko/stratigikes_Encheiridio_ekpaideftikou_gia_anagnorisi_kai_diacheirisi_peristatikon_sexoualikis_kakopoiisis_paidion.pdf***

Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας ΥΠΠΑΝ (Νοέμβριος, 2021). Αναθεώρηση 4ου κεφαλαίου του Εγχειριδίου του Εκπαιδευτικού για Αναγνώριση και Διαχείριση Περιστατικών Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών. Διαθέσιμο: ***https://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/ypp13203a***

Council of Europe: *The underwear rule*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: ***https://www.coe.int/en/web/children/gre***

F. Javier Romeo-Biedma and Pepa Horno (2020). *KIKO AND THE HAND TRAINING FOR TRAINERS MANUAL :Protective Teachers, Protected Children: Preschool Training to Prevent Child Sexual Abuse*. Council of Europe

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ:

Αφήγηση κινούμενης εικόνας (animation) στα ελληνικά:
https://www.youtube.com/watch?v=oWcMdMe1c3I

Κείμενα στις δύο εκδοχές τους από Grimm Brothers (1812/4) και Charles Perrault (1697):
https://flyingthecoop.weebly.com/uploads/1/4/6/6/14669432/red_riding_hood.pdf

Αφίσα «Πώς προστατεύω το σώμα μου»:
https://www.infokids.cy/ayti-i-afisa-mathainei-sta-paidia-pos-na/

Αφίσα Reaction:
https://m.facebook.com/reactionngo/photos/a.421166091397204/1733566690157131/?type=3

Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού:
http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/page1z_el/page1z_el?OpenDocument&i-symvai-twn-inwmenwn-ethnwn-gia-ta-dikaiwmata-tou-paidiou

https://www.freepik.com/

The Council of Europe's main website for the One in Five Campaign (created in 2010) against child sexual abuse: ***www.coe.int/oneinfive***

The Council of Europe's website for materials for children aged 3 to 7 relating to Kiko and the Hand, in several languages, including videos (created in 2011): ***www.underwearrule.net***

The Council of Europe's website for the Start to Talk campaign against child sexual abuse in sports, including videos (created in 2018): ***www.coe.int/en/web/sport/start-to-talk***

TAXI